

3	Eminesciana
Între adorație și canonizare – Poetul	22	Cronică literară
O poezie a introspecției expiatoare
C. VOINESCU	42	Poesis
George VAIMAN
4	Eminesciana
Prima traducere în franceză a poeziei
Doină de Mihai Eminescu
C. ȘTEFĂNESCU-GOȚA	25	Poesis
Liliana NEGOI	44	File de istorie literară
Ion MInulescu – receptarea unui poet
C. VOINESCU
6	Paradigma
A treisprezecea zodie
Cornel NICULAE	27	Calendar
Ianuarie	47	Raftul cu cărți
Din Basarabia, poemele sacre
Ion GEORGESCU
9	Poeme de
Virgil DUMITRESCU	28	Vitralii
Biblia de la București și Constantin Brâncoveanu
Dorin Teodorescu	49	Cronică sentimentală
Poetul salcâmlor
Dumitru BOTAR
10	Sic cogito
Existența ca paradox (II)
Costel ȘTEFĂNESCU	32	Proză
Ce s-a întâmplat cu o pasăre cântătoare
Silviu GORJAN	50	Revelațiile lecturii
Mai mult ca păcatul
Cornel NICULAE
15	Dulcea Bucovină
Alexandrina Cernov: În casa bătrânului vornic se dezbăteau interesele românilor
Dorina POPESCU	39	Critice
Document inedit referitor la data nașterii lui Marin Sorescu
Maria IONICĂ	52	Remember
Tenorul Dinu Constantin Bădescu
Al.-Chirilă STANCIU

SUMAR

ianuarie-martie

54	Calendar
Februarie	77	Interferențe
Podul de la Slatina –
arc peste timp (I)
Laurențiu GUȚICĂ
55	Historia
Primele atestări
documentare
ale satului Stoborăști
Florin POPESCU	82	Calendar
Martie
58	Meridiane lirice
Alejandro LÓPEZ
ANDRADA	83	Ecce homo
Ultima noapte
a lui Iisus
Nicolae ROGOBETE
62	Note de lector
Cuvinte
de întâmpinare
Teodor FIRESCU	87	Eveniment
Premiile Fundației
„Niște Țărani”
pentru anul 2014
Alexandru FIFOIU
66	Intarsii
Despre Drăgășani
ca spațiu spiritual
Silviu GONGONEA	88	Universală
Viața e scurtă –
Serghei DOVLATOV
traducere
Diana FIFOIU
68	Meridiane lirice
Javier GUTIÉRREZ
LOZANO	92	Poemul-capodoperă
Giuseppe UNGARETTI
72	Etnografica
Șarpele în țara Oltului
ciscarpatin (II)
Veronica CONSTANTIN		

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. Voinescu**
Secretar de redacție: **Cosmin Barcan**
Corectura: **Costel Drejoi**
Tehnoredactare: **Hoffman Design**
hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44,
Slatina,
județul Olt
Cod poștal: 230076
Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 11 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 15 aprilie 2015.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2015

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopiarea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată
de **Asociația Culturală OltArt**
Proiect sponsorizat
de **Editura Hoffman**
Tiparul realizat la imprimăria
editurii Hoffman
www.EdituraHoffman.com
www.LibrariaHoffman.ro
Tel./fax: 0249 460 218
0740 984 910
ISSN 2285 – 598X
ISSN-L 2285 – 598X

ÎNTRE ADORAȚIE ȘI CANONIZARE – POETUL

Într-o vreme de răspăr, când unii ar vrea să se debaraseze de presupusu-i cadavru, nevoia de Eminescu a crescut parcă mai mult ca oricând.

Ca să strălucească el, au licărit în negura începutului Dosoftei, Văcăreștii, Heliade sau Alecsandri. Ca să nu se stingă niciodată, s-au aprins, luând lumină din lumina lui, Bacovia, Blaga, Goga sau Nichita.

Sărăciți, nu săraci, dar mai tot timpul ostășind pe la Podul Înalt sau Călugăreni, noi nu am avut decât un singur Eminescu. Alții au avut mai mulți eminești de ai lor, astfel că despre ei s-a spus că sunt culturi mari. Prin asemuire cu noi, desigur.

Buni creștini dintru obârșii, le-am dat însă din puținul nostru și altora: ba un Brâncuși, ba un Ionescu, ba un Eliade, ba un George Emil Palade. Eminescu însuși este și al lor. Nu zicea Tudor Arghezi că *fiind foarte român, Eminescu este universal?*

Pe Eminescu, din motive verosimile, românii l-au adorat și nu a lipsit mult ca, din zelul excedentar al unor fundamentalisti – că tot este la modă termenul – să fie chiar canonizat. Între adorație și canonizare se așază totuși un prielnic și binecuvântat cult autohton al lui Eminescu. Cultul de rezistență al românilor la repetatele încercări de surpare a ființei lor naționale. Celor trei piloni indispensabili structurii de rezistență a oricărei națiuni, românii l-au adăugat și pe Poet. Așadar: limba, credința, obiceiurile și... Eminescu. Pentru că, așa cum bine s-a spus, el este pentru români mult mai mult decât cel mai mare poet.

Critica literară de orientare sovieto-comunistă din timpul *Poeziei putrefacției și putrefacției poeziei* a lui Sorin Toma l-a schilodit barbar pe Eminescu. Doar o mică parte dintr-un lung poem a fost lăsată în circulație didactică, pentru că titlul i-a fost confiscat în interes propriu: putrefactul

termen *împărat*, forma în acele vremuri o antiteză propagandistică vioaie cu *proletar*. Tocmai de aceea generația mea, a celui de al Doilea Război Mondial, l-a recuperat târziu pe Eminescu, abia în timpul studiilor universitare.

Brandul de țară al României nu poate fi, prin urmare, o frunzișoară zburată de vânt cine știe de unde, ci un mănunchi de flori heliotrope cu aromă de Eminescu, de Enescu, de Grigorescu.

Nu întâmplător, venind din țara lui Rabindranath Tagore, Amita Bhose s-a aplecat cu osteneală asupra operei eminesciene. Sau Rosa del Conte, sau Galdi, sau Alain Guillerrou. Vreau să spun că nu de puține ori alții au fost cei care un pus un preț corect, mai mare deci decât cel avansat de unii dintre noi, pe valorile spirituale, dar și materiale proprii, oferindu-se să le și exploateze – pe acestea din urmă – chiar și cu cianuri.

În această logică strâmtă n-ar fi de mirare ca, într-o zi, ciocnilor culturii române, să le vină ideea privatizării lui Eminescu, a scoaterii lui la o licitație trucată după apucături fanariote, bântuindu-le încă mintea.

Vom reaminti tuturor – parafrazând vorbele baciului ce-și doarme somnul de veci la Putna, acolo unde la 15 august 1871, la patru sute de ani de la sfințirea mănăstirii, Poetul a inițiat Marea Serbare Națională, incluzând și Primul Congres al Studenților de Pretutindeni – că Eminescu nu este al celor ce-și vând neamul și țara, ci al strămoșilor celor care mai simt încă românește și al urmașilor urmașilor lor, în veacul vecilor!

**Alocuțiune rostită la 15 ianuarie 2015, la Drăgășani, de redactorul-șef al revistei.*

PRIMA TRADUCERE ÎN FRANCEZĂ A POEZIEI *DOINĂ* DE MIHAI EMINESCU

C. ȘTEFĂNESCU-GOȚA

În revista „Arhiva” de la Iași a lui A. D. Xenopol apar, în 1893, câteva poeme de Eminescu traduse în franceză de Alexandru Gr. Suțu, traduceri ce i-au adus poetului o notorietate deosebită. Poeziile *DESPĂRȚIRE*, *DOINĂ*, *S-A STINS VIAȚA...*, *O, MAMĂ...*, *LA STEAUA*, *SOMNOROASE PĂSĂRELE* au fost tipărite postum, în două ediții elegante, la Imprimeria H. Goldner, în 1911, la Iași. În același timp, peste Prut se făceau pregătiri pentru odioasa aniversare din 1912 a răpirii Basarabiei.

Tălmăcitorul Alexandru Gr. Suțu (1837-1895), fiu de beizadea, descindea dintr-o veche familie fanariotă. Tinerețea și-a petrecut-o în străinătate: 15 ani la Paris și patru la Atena, unde a studiat Literele. Revenit la Iași, a fost numit profesor de limba și literatura franceză la Academia Mihăileană. A fost membru al Societății „Junimea” și al Societății științifice și literare de la Iași.

Iată, în continuare, nota apreciativă a lui A. D. Xenopol, în autograf, asupra lui Eminescu și a tălmăcitorului: „Mihail Eminescu este incontestabil cel mai mare poet român. S-au făcut de mai multe ori încercări de a-l traduce, dar dacă adagiul italianesc *traduttore-traditore* este adevărat, lui Eminescu mai cu seamă este aplicabil, limba în care dânsul a tipărit conținutul sufletului său fiind una dintre cele mai colorate și armonioase. Regretatul meu coleg și amic, profesorul Alexandru Suțu, adânc cunoscător al limbilor română și franceză și posedând o înaltă cultură clasică, a transpus în franceză cele câteva poezii din cuprinsul acestor pagini. Acel ce le va ceti va regreta fără îndoială că fericitul interpret al poetului român n-a putut să-și continue opera.”

Titlul poeziei – pe care o prezentăm în continuare în ambele variante – a fost tradus în franceză prin *CORNUL* sau *TRÂMBIȚA LUI ȘTEFAN CEL MARE*.

DOINĂ

De la Nistru pân' la Tisa
Tot Românul plânsu-mi-s' a
Că nu mai poate străbate
De-atâta străinătate.
Din Hotin și pân' la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o așin;
Din Boian la Vatra Dornii
Au umplut omida cornii
Și streinul te tot paște
De nu te mai poți cunoaște.
Sus la munte, jos pe vale
Ș' au făcut dușmanii cale.
Din Sătmar până'n Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet Român săracul!
Îndărăt tot dă ca racul,
Nici îi merge, nici se' ndeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,

L' OLIPHANT D' ÉTIENNE LE GRAND

De frontière en frontière
Le Roumain pleurant sa chaumière
Dit qu' il ne sait plus où aller
Car tout est pris par l' étranger.
De Hotin à la mer immense
Brille des Cosaques la lance
Et de la mer jusqu' à Hotin
Ils sont à battre le chemin.
De Boian à Dorna-la-Belle
Ce ne sont qu' eux qu' on voit en selle
Et l' étranger s' y est si bien pris
Que tu n' as plus rien au pays!
De la montagne à la vallée
Toute la terre est lacerée
Par les sabots des leurs chevaux,
Car nos cites et nos hameaux
De Săcele jusqu' à Sătmare
Sont à la merci du Tartare,
Tandis que le pauvre Roumain
Sans espoir poursuit son chemin!

Nici e vară vara lui,
 Și-i străin în țara lui.
 De la Turnu-n Dorohoi
 Curg dușmanii în puhoi
 Și s' așează pe la noi;
 Și cum vin cu drum de fier,
 Toate cântecele pier;
 Zboară paserile toate
 De neagra străinătate;
 Numai umbra spinului
 La ușa creștinului.
 Își desbracă țara sânul,
 Codrul – frate cu Românul –
 De secure se tot pleacă
 Și isvoarele îi seacă –
 Sărac în țară săracă!
 Cine-au îndrăgit străinii,
 Mânca-i-ar inima câinii,
 Mânca-i-ar casa pustia,
 Și neamul nemernicia!

Ștefane, Măria Ta,
 Tu la Putna nu mai sta,
 Las' Archimandritului
 Toată grija schitului,
 Lasă grija sfinților
 În seama părinților,
 Clopotele să le tragă
 Ziua' ntreagă, noaptea' ntreagă,
 Doar s' a' ndura Dumnezeu,
 Ca să-ți mântui neamul tău!

Tu te' nalță din mormânt,
 Să te-aud din corn sunând
 Și Moldova adunând.
 De-i suna din corn o dată,
 Ai s' aduni Moldova toată,
 De-i suna de două ori,
 Îți vin codri' n ajutor,
 De-i suna a treia oară,
 Toți dușmanii or să piară
 Din hotară în hotară,
 Îndrăgi-i-ar ciorile
 Și spânzurătorile!

Qu'est-ce, pour lui, que le Ciel donne,
 Ni son automne n'est automne
 Ni le soleil n'a plus relui
 Car il est étranger chez lui!
 De Tourn' à la Bessarabie
 Se repand la ligne ennemie
 Et sur nos terres s'établit
 Et quand une fois tout est dit
 Nos chansons aux lèvres tarissent
 Nos belles fleurs aussi périssent,
 Et nos oiseaux les malheureux
 À tire d'aile fuient nos cieux
 Il ne reste plus que l'épine
 À la porte de la chaumine!
 Le pauvre pays n'a plus rien
 Puis le bois – frère du Roumain –
 S'incline aussi sous la cognée
 Devant la source desséchée.
 Pour qui voulut de l'étranger
 Que les chiens l'aient en pature
 Et que désertant son foyer
 Périssent sa progéniture!

O mon Étienne, o mon grand roi
 Toi, ne reste plus à Poutna
 Laisse à son vieil archimandrite
 Le soin du couvent qui t'abrite,
 Laisse le culte des Saints
 Au zèle de moins chrétiens;
 Qu'ils se mettent tous en prière
 Et de ce noble monastère
 Que Dieu, dans ses décrets puissants,
 T'appelle à sauver tes enfants!

Sors de la tombe, Père et Roi
 Et de ton cor le chant entonne
 Nous rassemblant autour de toi.
 Si le cor une fois resonance
 Le pays entier marchera;
 Si s'est deux fois, au boute-en-selle
 A l'aide la forêt viendra
 Si c'est trois fois qu'il nous appelle
 Tous nos ennemis périront:
 Et du centre à la frontière
 Les corbeaux de val en mont
 Feront de charogne litière!

A TREISPREZECEA ZODIE

Cornel NICULAE

**...Să nu ne facem inimă rea și spaimă gândindu-ne
că lumea românească ar fi mai stricată decât altele. Nu hotărât;
neamul acesta nu e un neam stricat; e numai nefăcut încă;
nu e pân-acuma dospit cumsecade.**

I. L. Caragiale, *Morală și educație*

Și să mă ierți și să mă iubești! Pentru că toți suntem români!

...mai mult sau mai puțin onești.

I. L. Caragiale, *O scrisoare pierdută*

Suntem cu toții de acord cu faptul genialității lui Caragiale ca artist. Dar el a fost și o mare conștiință. O inteligență scânteietoare care susține la temperaturi înalte „comedia umană”. Un stilist care construiește prin concizie, nerv, claritate: „non multa sed multum” - precum latinii. Sau ca Nietzsche, pe care-l citește și place (Constantin Rădulescu-Motru îi traduce capitole întinse din filosoful german). Se definește, în esență, prin satiră: ridică „mahalaua” românească (termen generic) la rang de concept și scoate din ea diamante. Se naște în localitatea Haimanale. Și el, ca Eminescu – o „haimana sănătoasă” (G. Călinescu), cu un excepțional instinct artistico-sanitar în descoperirea și expunerea în piața publică (teatru, în special) a haimanalelor sociale, a stării de fapt a națiunii acelor vremi.

Cu pasiunea unui zoolog, focalizează fără greș „ochiul” său, care ne anunță că „simte enorm” și „vede monstruos” impostura, incultura, corupția, relele apucături, plimbându-se relaxat prin întinericul administrativ, prin aceeași noapte a politicii, pe stradă, în piață, cârciumă, școală, gară; în familie și-n afara ei, abisal-neabisal, oamenii sunt puși la vorbă și faptă. Cu sau fără sens. Caragiale vede tot: fizionomii spirituale, politice, caractere, lume pestriță – lumea lui Mitică. Totul este „curat-murdar”, zona gri a României, de unde extrage lepra, vorba goală și degeaba, lipsa de sens a omului și a lumii, parcă. Mica și marea burghezie

în prim-plan. Un soi de hingher care prinde în laț prostia și-o expune răsului. Caragiale râde cu stil, cu ștaif (în asta stă practic măreția lui), aici „punctează” geniul său (Țuțea), ajutând, practic, puterea politică la curățenie: „Literatura este, precum cu drept cuvânt s-a spus, sora mai mare a Politicii”.

Se apreciază ca „om din popor”, sămânță de idriot, „copil neastâmpărat”, „veșnic doritor de alte orizonturi”, iar ca artist crede că „... vorba nu e să umpli lumea întreagă cu o operă, ci o operă strâmtă s-o umpli cu lumea.”

Urât sau ignorat de naționaliști pentru că „râde” de români, el, care nu avea nobilul sânge daco-roman în vine, se explică în 1893: „Nu ne batem joc de România și de românism”, ci de „Rrromânia și de rrromânism” - cu trei r, și nu de popor, ci de „poppor” și „bobbor” (*Moftul în fața opiniei publice*).

Dezinvolt și fără milă, pune la zid „lătrătura patriotică română” (*Ateneul român*) care se întruchipează ca moft. Țara lui Mitică, a moftangiilor, proveniți adesea din „clientela” politică.

Nu e utopic. Nu are iluzii. Nu e mesianic. Ba poate chiar pesimist este când îi spune lui Vlahuță: „Dacă am avea cine să ne poată duce, am merge încotro ar trebui să mergem. Dar fiindcă la noi toți comandă și nimeni n-ascultă – căci nu s-a născut încă nici cine să comande, nici cine să știe a asculta – mergem și noi cum merg toate în natură sub imperiul necesității, mergem

încotro o vrea Cel de sus – Dumnezeu adică. Și doar o fi El bun să nu ne ducă de răpă.” Râsul „idriot” al lui Caragiale, înrudit, prin urmare, cu cel „homeri” îl extrage din „bobbor” și-l duce în exil în Germania, unde epuizează cu sânge rece o moștenire bunicică. Situație care nu-l împiedică să compare și să observe că: „Multe am învățat de când trăiesc în mijlocul Europei civilizate – unde e dreptate la tribunale fiindcă este și pe stradă – și între toate mai ales, că omul trebuie să spună europenește, nu greco-țigănește, ceea ce crede”.

Un om viu a fost Caragiale, cu apoteoze și ratări (mai ales în așa-zisele sale afaceri s-a mișcat în timpul său, încercând avantaje prin trecerea prin diverse „tabere” politice). Nu i-a reușit nimic, în afară de scris, prin care deranja lumea „bună” prin parfumul de adevăr pe care-l arunca pe gulerele de blană ale domnilor și doamnelor... Fără instrucție superioară sistematică, recunoaște chiar cu emfază uneori, este însă veșnic deschis către marea cultură. Tineri fiind, îi cere lui Eminescu să-l pună în temă cu filosofia kantiană. După câteva „meditații” cu idealistul Eminescu, Caragiale în scop provocator, îi spune: „mie Kant al tău mi se pare un mare moftangiu”. Un geniu (erau între 26 și 31 de ani) lua lecții de la alt geniu, iar acest fapt aproape unic în cultură era apreciat de blândul Slavici: „Era lucru de frumuseță nespusă”, iar mai târziu Caragiale își amintește nu fără melancolie: „Câtă filosofie n-am depănat împreună”.

Dacă Eminescu scoate omul din istorie și-l urcă în cer, spre arhetipuri, dincolo de bine și rău, Caragiale își postează genialitatea (și viziunea) în stradă, *hic et nunc*, în lumea lui Mitică. Dacă Eminescu trăiește paradigma absolutului prin abandonarea spațio-temporalității terestre, trecând adesea într-o altă mecanică – paradisiacă, Caragiale își găsește absolutul în relativul și banalul vremii sale, printr-o dureroasă cădere în timp: timpul prezent, pe care îl interiorizează cu nesaț și-l redă pe scândura teatrului sub forma „tipurilor”, unele cu vocație universală, deci absolută.

Caragiale – un om între oameni, Eminescu – un om printre stele. Dacă Eminescu, în esență,

vorbește despre condiția umană și a neamului său (naționalist fiind), Caragiale rămâne la omul decăzut (naturalist fiind), cumva pierdut în falsitatea existenței sale. Mahalaua ca o imensă „gaură neagră” în care omul este absorbit inexorabil și din care nu mai scapă – după cum știm – nici lumina. O lume a întunericului; plină de întruchipări fantomatice, aproape dantești: Crăcănel, Cațavencu, Cetățeanul turmentat, Pristanda etc. Toți pierduți într-o inacțiune veselă, fără valori intrinseci, ci de paradă, pierduți în cele din urmă în limbaj; acesta, chiar, începe să cedeze ca și personajul. Face (căzând logica) incapabilă comunicarea interumană. Peste tot și peste toate, cu străfulgerări abisale, către fantastic uneori, izvorăște alienarea; pentru că asta ne arată Caragiale: o lume care se înstrăinează de obârșie, adevăr, frumos și bine; și ai vrea, cu milă privindu-le, să-i aduci toate personajele la hanul lui Mânjoală, ca-ntr-un azil în care fiecare să vorbească cu fiecare la nesfârșit, cu fețele lor schimonosite de vorbe goale...

Așa Caragiale trece în Eugen Ionescu sau... invers. Doar că moftangii se metamorfozează, ovidian, în rinoceri. Trec în era răului absolut, rinocerul dobândind puterea și, prin ea, posibilitatea impunerii crimei. De unde credeți că au venit rinocerii la noi? Din ce pădure? Din mahalaua naționalistă (naționalismul rău), care degenerează în asasinatelor legionare. Din hora lui Mitică, unde moftangii jucau în interbelic jocul ielelor...

Caragiale: omul și statul. Omul și puterea. Intuiții kafiene – totul se depersonalizează (pierderea omului); omul nu mai contează, devine nimeni – nimic. Individul se pierde în fantomaticul administrativ. În limbaj, în neautentic, neesențial. O lume a măștilor care ascund vidul.

Un vitalist – Caragiale, care prețuia viața cu ale ei ierarhii naturale ale meritului. Din Nietzsche ia aristocratismul gândirii elitei, geniului. Iar de la Goethe – elogiul faptei. Munca – *labor improbus*. În România trebuie să se vorbească mai puțin și să se facă mai mult. Alungarea inactivității – singura salvare pentru român, care, prin educație temeinică, va trebui să înțeleagă că: *non itur ad astra deliciis*.

Acest spațiu răsăritean pierdut în contemplare și vorbe, unde lenevia este filosofia moftangiului, iar demagogia și lipsa de eficiență – religia politicianului aflat în fruntea țării. De aceea, Caragiale râde de ei. Și noi cu el, pentru că zice: „... nimic nu arde pe ticăloși mai mult ca râsul”.

Lumea prinsă în „d-ale carnavalului” vieții nu-l plictisește pe Caragiale, deși tema plictisului (care nu este metafizic, ca la Cioran) o găsim și la el în „Repaos duminical” sau în „Ultima emisiune” sub forma spaimei de ziua de duminică, unde timpul este gol, nu se întâmplă nimic, socialul este mort: „Să vrei să te spânzuri, n-ai de unde să-ți cumperi un ștreang... Lipsa asta de activitate, de viață, de mișcare comercială mă apasă pe umeri”, se plânge Costică Parigoridi în „Repaos duminical”. Cum spuneam, Caragiale a fost și este un om viu. El n-a murit pentru că personajele sale n-au murit. Ele nu-l dezleagă către odihna veșnică. Prin urmare, refuză să moară: Mitică cel veșnic. Moftangiul din zodia rea ne privește de peste tot. „Boală” lungă dată de incompetența statului român de a se manifesta valoric în istorie, deci de a face ceea ce trebuie să facă: să impună munca, ordinea, meritul, adevărul, legea. Deci - valorile. Popor „nedospit cumsecade”. Nu știu dacă, azi, Caragiale s-ar întoarce din exil, onorându-ne nu numai cu viața, dar și cu moartea sa. Scrie împăcat: „m-am exilat și atâta tot. Aerul aici îmi priește, sunt mulțumit cu ai mei și nu am ce căuta acolo unde lingușirea și hoția sunt virtuți, iar munca și talentul vieții demne de compătimit.”

De aceea, cei de azi trebuie să-l ajutăm pe Caragiale din toate puterile să moară. Să moară în conținutul personajelor sale, dar să trăiască întru spiritul său, deci să moară din firea noastră ca un altoi „nefiresc”. Și să-l depunem la *Teatru. Marele Teatru Național*, unde să vină toată lumea să-l vadă și să se ferească. Să râdă până la lacrimi și să se ferească. De ce? Să intre în hora bolnavă a lui Mitică. Este cea mai mare onoare pe care i-am putea-o face sau elogiul pe care i-l-am putea aduce: să scăpăm odată de el, să ne lepădăm...

P. S. Chiar Maestrul Caragiale ne sugerează un mod prin care am putea să-l lăsăm în pace. Și ne sfătuiește jubilând șiret:

„Când, obosit de citirea prozei mele, vrei, cu alt procedeu, mai expeditiv și mai puțin obositor, să evoci o viziune din patria română, te învăț eu ce să faci. Iată:

Fă foarte cald în odaie; toarnă două trei pahare de vodcă pe fața mesei; în căldură, are să se evaporeze alcoolul umplând odaia cu o emanațiune subtilă; chiamă apoi pe lăutarul dumitale și pune-l să-ți cânte, în surdina, dar cu *brio, ritmo risoluto e ben marcato*, „Cine te-a făcut pe tine, Tudorițo, lele” etc. ... Dumneata, lungit pe canapea, aruncă-ți ochii pe discursul vreunui tribun daco-roman... și... încet-încet, ai să simți o moleșală delicioasă în tot trupul; are să te-apuice o moțăială irezistibilă și ai să moțăi, să tot moțăi, până când pleoapele o să ți se închidă frumos; și atunci, de-a-năuntru, ai să vezi că te afli la Moși, în miezul verii, sub un umbrar, la o masă rustică, înconjurat de cea mai veselă lume din lume.

Ai s-auzi cimpoaiele Vlăscenilor și trâmbițele și tobele panoramelor, și țivloaiele și hârâitorile copiilor, și guițături de purcei; ai să vezi baloane tricolore; unele captive, legănându-se la adierea vântului; altele, scăpate din mâna ageamiilor, ridicându-se libere, departe, spre înaltul văzduhului; ai să simți mirosul de țuică risipită, de gogoși prăjite în ulei, de cârnați și de fleici arse la grătar; ai să simți gustul lipicios de turtă dulce... și-ai să-ncepi a te apăra de muște... muște, multe muște, ce de muște!

Ia încearcă, rogu-te, odată procedeu ce ți-l recomand...”

Fragmentele din opera lui Caragiale au fost extrase din lucrările:

1. D. C. Mihăilescu, *Despre lume, artă și neamul românesc – antologie*, Humanitas, București, 2012
2. Marta Petreu, *Filosofia lui Caragiale*, Polirom, București, ediția a II-a, 2012

Virgil DUMITRESCU

Post-scriptum nocturn la ziua de 21 decembrie

...Iar când vei fi cu mine la Paris,
îți voi alege-o rochie de vis
și-n deget îți voi pune un inel
mai sclipitor ca Turnul lui Eiffel

În London, tu, cum visul meu prezis-a,
te voi plimba regește pe Tamisa,
la Buckingham, coroanele regale
se vor pleca, pe rând, Măriei-tale

Pe Rin, burghezi (ce ghete și ce haine!),
vom recita din Goethe și din Heine,
ne-om chercheli din cupele prelungi
cu vinurile tari de Nibelungi

Târziu, cândva, ca umbrele prin vifor,
vom ști, albind, de-au fost sau ele fi-vor,
în margine de noapte tremurată,
doar tivul zilei înecate, toată...

Întru povestea ramului și-a florii

Așa cum spui „ești culmea!”, vreau să fiu
la geamul tău din cadru, cald și bun,
chiar culmea unui munte-mpins târziu
spre cerul de cocori și de lăstuni

Spre toamna care freamătă năuc,
spre iarna dedulcită pe vătrai,
să se răstoarne frunzele de nuc
pe-amarul stins al gurilor de rai

Treceam prin geam călare și pe jos,
acum se-nvârte lumea în inel;
a fost iubire și a fost frumos,
vei duce-o tu la capăt într-un fel

De-o vremui, la capătul ninsorii,
pe culmea unui val săltând mereu,
întru povestea ramului și-a florii,
voi sta de pază, pururea, doar eu!...

Femeie logodită cu diminețile

Toată noaptea visele mi-au făcut curte.
Au măsurat pământul, au cărat scânduri,
au bătut cuie

Eu, plin de gânduri,
nu știam dacă să intru, dacă s-aștept.
Tu cărai apă de la fântână
ca o femeie logodită cu diminețile

Trebuie să mă deștept -
astfel, curaj îmi făcui.
Undeva scândura se crăpă
și piui în aer un cui...

EXISTENȚA CA PARADOX (II)

Costel ȘTEFĂNESCU

Nu sunt rare cazurile când iluzia se instituie ca element esențial în structura conștiinței oamenilor, eliberarea fiind aproape imposibilă pentru că iluzia are ca substrat profund ignoranța. Acești oameni suferă pentru că de la ignoranță la suferință drumul este drept. Opusul iluziei este luciditatea, atât luciditatea cât și ignoranța se desfașoară în suferință și au un final comun. Când și cum – este altă problemă. Din această perspectivă, gândite lucrurile, omul lucid este mai aproape de moarte decât omul ignorant. Omul lucid știe ce îl așteaptă, pe când ignorantul, fie că nu știe, fie că nu dorește, cu niciun chip, să gândească. Este vorba, în special, despre iluziile gnoseologice. Lucruri care nu depind de noi, credem că depind de alții, întâmplări aparent ne semnificative pe care le uităm imediat ce s-au produs, au reverberații nebănuite peste suflete și depărtări și iată cum omul neputincios în a pune lucrurile în legătură, inventează întâmplarea - neîntâmplată. Unde dai și unde crapă! exclamă românul, dacă este simplu de ce să nu-l facem complicat, pentru a părea mai importanți, spunem noi.

A ajunge la adevăr nu este misiunea unui singur om sau a câtorva, ci a tuturor. Sunt adevăruri de care, nu de puține ori, ne depărtăm și nu din alte motive, ci din cauza simplității, pentru noi adevăr însemnând, de multe ori, complicat. Atitudinea de a căuta adevărul departe, acolo unde lucrurile se complică este un eșec, încă unul purtat sub cerul iluziei. Astfel, din punctul în care se sfârșesc iluziile, începe libertatea, celălalt nume al adevărului. În accepțiunea filosofiei contemporane, putem vorbi despre libertate la nesfârșit. Conceptul este atât de vast încât se îndepărtează mult de perimetrul problemei. Despre ce libertate vorbim? Despre libertatea omului în general, a omului fără vârste? Despre libertatea lui de a

alege, de a gândi, de a iubi? Exact, ce să alegi? Ceea ce ți se oferă, uneori moartea? Ce poate alege un copil abia născut, când deasupra lui plutește un nour imens de neliniște? Înlănțuit ca o pasăre fără aripi, depinzând total de cei din jur, singura lui șansă este eliberarea. El este liber în măsura în care se eliberează. Libertatea omului înseamnă eliberare. Dar un bătrân? Lucrurile se repetă. Libertatea noastră este o perpetuuă luptă de eliberare. Libertatea ca eliberare, iată punctul de la care trebuie să pornim, drumul pe care trebuie să mergem și, de ce nu, locul unde trebuie să fim așezați.

Aici, între lumină și noapte, ne trăim întreaga noastră dramă. Omeneasca noastră dramă. Trebuie să recunoaștem că, în ceea ce privește libertatea, suntem mereu pe drumuri, asemeni căutătorilor de aur.

5. Așadar, ce este mai puternic în mine? Instinctul de conservare și perpetuare a speciei. Și mai puternic decât el? Opusul lor atunci când se dezlănțuie și învinge, această forță îmbracă forma și puterea cumplită a magmei vulcanilor, a avalanșelor, a viscolului, a focului.

Un băiat fără mâini salvează de la înec un prieten, o fată coboară într-o fântână, smulgând de acolo o fetiță. Nu numai în cazul durerii, al urii, dar și al iubirii se petrece cu noi ceva care ne scapă și care se situează peste puterile noastre. Dar forța teribilă a creației care a luminat geniile? Încrederea în această forță tulburatoare și teribilă reprezintă secretul unei vieți de excepție, mereu situată în vecinătatea fericirii. Pe omul obișnuit această forță îl vizitează de câteva ori în decursul unei vieți. Doar atât. Oamenii de excepție sunt însă fiii ei. De unde vine această forță? Din noapte. Din noaptea pământului și a universului, prin memoria lumii. Această forță este pretutindeni. Este oferta Omului Necunoscut. Ea a venit odată cu nașterea lumii

și cu lumina, iar omul este steaua din noaptea furtunii care, crescând, s-a făcut ziua.

Memoria și uitarea, Omul Necunoscut fiind neuitarea. Este clar că Omul Necunoscut vine de mult mai de departe decât primul om. Întâlnirea lor s-a făcut pe drum. Omul Necunoscut este trimis în lume de lume pentru că universul în sine știe pe nevăzute trecutul, prezentul, dar și viitorul sau și, implicit, pe al nostru. Omul Necunoscut este mesagerul ce vine din noapte, prin noapte, tulburându-ne somnul și visele de parcă ar dori să ne prevină asupra unui deznodământ tulburător. Și pentru că toate se leagă între ele, nefiind nimic misterios, în prima rază de lumină se putea vedea întreaga istorie a lumii omului, așa cum într-o banală ghindă, cel care știe să vadă, vede pădurile. Geniul poporului român a sesizat acest lucru când a spus că «ziua bună se cunoaște de dimineață».

Mulți vor căuta să târască Omul Necunoscut, cu adevărurile sale, în lumea inconștientului și aceasta pentru că nu pot vedea mai în profunzime, acolo unde se găsește încă un nivel responsabil de stocare a informației lumii – aici, în raport de un program universal de prelucrare și organizare a informației, se desenează, din mers cursul lumii. Fără această memorie, pedestal al evoluției sale, lumea s-ar nărui sau, cu alte cuvinte, semnul egalității ar cădea peste început și sfârșit.

6. Există ceva care străbate totul asemenea unei raze de lumină și pentru că ea unește lumea, să o numim memoria ca o lumină, uitarea fiind noaptea care începe dincolo de lumină. Să ne oprim pentru o clipă asupra mesajului luminii, asupra puterilor ei. Cu aceste forțe, noi oamenii suntem infinit mai puternici decât ne-am imaginat vreodată. Așadar, nimeni și nimic nu a plecat de la zero în lumină, există ceva care ne leagă de tot și de toate și în care lumina lumii ne cantonează pentru o clipă: amintirea ce conectează pe ascuns și în tăcere ființe și lucruri, fluturi și ape, râme și stele. Este clar că venirea pe lume a fiecăruia dintre noi nu izvorăște dintr-un gol: ritmul cardiac al mamei care poartă în

el reflexul universului este deja cunoscut cu mult înaintea noului venit, glasul mamei ce păstrează în el vibrațiile trăirilor care sosesc de foarte de departe este, de asemenea, un loc bătătorit.

După naștere, un copil plângea ori de câte ori zărea chipul mamei. Adevărul era că mama nu-i dorise venirea pe lume. Spaima sau bucuria mamei se pot citi imediat după naștere pe chipul copilului și apoi acei copii – deja bolnavi – înainte de a se naște, manifestă un fel de reținere de a ieși în lumină, înfricoșați de propria moarte, pe când copiii sănătoși se aruncă în vârtoarea luminii fără reținere. Ce energii fantastice, neînțelese, dar bănuite se consumă la nașterea unui om, de parcă apele și-ar aduna valurile și ar glăsui peste lume!

În mișcarea universului, omul este o parte, nimeni nu ar putea afirma că, scoțând partea, lumea s-ar nărui, însă, cu certitudine lumea ar fi alta. Mulți încep cu sămânța și continuă să privească universul prin ochiul unei semințe, eu aș începe cu forța teribilă a materiei și cu miracolul luminii care leagă și dezleagă tăcerea. Iar lângă noi, tot mai aproape, pământul. Mișcarea lumii este simplă, mult mai simplă decât o percepem: adunarea și risipirea, centrarea și răspândirea, desfășurarea și înfășurarea, iată mișcarea facerii, iar peste toate înclinația ca o consecință a acestei mișcări. Lumea ca vis, spre ceva ca tendință, cu rezultanta firească a acestei zbateri: viața ta și a mea, iar peste stagnări, întoarceri și frământări - toate poartă cu sine tendința de a ajunge undeva sau ceva: sâmburele-cais, oul-pasăre, picăturile firave ce se adună încet sub o stâncă doresc să ajungă fluviu. Oricât am încerca să punem barieră, un bolovan sau propria mână în fața firului de apă, nimic nu va putea să oprească teribila pornire. Pe drumuri ocolite, apele vor ajunge în punctul spre care, încă de la început, au plecat. Așa se întâmplă cu tot și cu toate, pentru că lumea s-a clădit de la sine, ca lucrurile să se întâmple așa și nu altfel. Adevărul și iluzia sau blestemul rătăcirii pe drumuri care nu duc spre niciunde, un vis pustietor într-o noapte tulburătoare ca un coșmar, întrucât lumea este, de așa

manieră, constituită să permită și să întrețină această pornire. Verticalitatea ființei bântuite de miracolul luminii, iar la celălalt pol, bezna pământului care, cu certitudine, va cădea într-o zi. Vom bâjbâi prin pustiul unei lumi fără iubire, fără speranță și fără de moarte. Și de aici panica devastatoare că la puțin timp după ce pământul își va face jocul, uitarea ne va pustii. Complicitatea cu uitarea sau refuzul adevărului, iar între ele, ca un deșert, iluziile omului. Și apoi între aceste adevăruri tăioase, asemeni lamei unui bisturiu care înlătură partea bolnavă a trupului și iluzia amăgitoare, călduță ca o apă uitată la soare, omul, nu de puține ori, alege chemarea sirenelor mării.

O viață cât un țipăt de pasăre întârziată, dar și aceasta trăită în iluzie, incertitudine și eroare. Și, culmea, fiecare dintre noi, încă de mici, pornim ca într-o cursă nebună în căutarea adevărului și sfârșim în minciună, eroare și moarte - nemilos destin al unei ființe care pleacă la drum pe soare și se întoarce acasă pe viscol. Nimeni, niciodată nu va putea să despartă adevărul de minciună, de iluzie, fără ca lumea să se prăbușească într-o lacrimă imensă ca un naufragiu, pentru că iluzia este cea de-a doua aripă a unei păsări chiar dacă aceasta o face să se învârtă în cerc. De aceea, nu o dată m-am întrebat, atunci când luptăm împotriva cuiva, ne batem cu omul sau cu acea forță mai puternică decât el din el? Cred că bătlia aici se dă în acest orizont al puterii. Forța aceasta din noi mai puternică decât noi este forța primară, originară și care a luat chipul inteligenței și prin care suntem legați și prin care ne legăm de ființe și lucruri. Această putere dă măsură întâlnirii omului cu infinitatea, acest lucru face să pălească iluziile pentru că omul nu este numai iluzie, el este înainte de toate, certitudine și adevăr.

Noaptea, teribila noapte planetară, noaptea din timpul somnului și moartea aproape, foarte aproape de această forță, iar peste toate, luminile gândului ca o dimineață albastră, ireal de albastră.

7. Azi-noapte am căutat în ghemul încâlcit al existenței mele liniile de forță și putere care pulsează din mine spre cosmos

și invers, acele câmpuri care, asemeni unei seve ne hrănesc, dar în același timp ne tulbură viața: le simțim în jurul nostru, dar nu le vedem, le căutăm, dar nu le găsim, fiind peste tot, ele nu sunt nicăieri. În tot și în toate, în lucrurile mici și în lucrurile mari în cele văzute și în cele nevăzute am căutat. Dar paradoxal, le-am găsit în ultimul spulber de praf din univers, în cea mai mică și banală particulă a lumii. Uneori lucrurile mici ascund adevăruri incredibile cu ajutorul cărora putem deschide ferestrele ce dau spre inima lucrurilor. Eu, care năzuiam să le găesc pe creste, le-am aflat în adâncuri, acei minuscule care se aflau în creierul meu cât și în cel mai îndepărtat nour de praf constituie elementul comun. Dar informația și energia, cuvântul și puterea lui? Iată miezul lucrurilor și al lumii. Acest grăunte știe totul despre trecutul, prezentul și viitorul nostru. Dar aceste particule care stau la baza gândirii mele prin conexiunile pe care le instituie există și în cea mai îndepărtată stea ce rotește la marginea universului și ele ca și primele fiind de aceeași natură, identic structurate. Nu cumva acești minuscule de aici, de acolo și de dincolo, ascund marea taină a lumii, prin reperele constante și prin informațiile pulsatorii de care sunt capabili? Iată cum eu, cu lumea mea de aici, prin acești mesageri neadormiți, imposibil de oprit, sunt ancorat în nemărginire. Iată cum gândirea, dar și forțele dezlănțuite ale naturii, își au originea în interacțiunea și neastâmpărul acestor stranii particule de lume.

Până aici putem conchide că ne risipim în lume în măsura în care lumea se adună în noi, iar gândul, aplecându-se asupra lumii din sine, trimite raza de astru spre lumea de acolo. Întorcându-se asupra sa, gândul luminează nu numai legile proprii, ci și legile cosmosului care sunt în aceeași măsură și legile lui. Altfel spus, creierul meu are legile lui, dar îngemănează și legile universului. O parte dintre ele le cunoaștem, pe altele le intuim și le descoperim, sunt însă și multe care rămân necunoscute, dar care pot fi cunoscute. Sunt determinări energetice și informaționale specifice întregului univers, care afectează

totul, de la albină la quasar. Ceea ce complică lucrurile constă în faptul că fiecare obiect, la rândul său, are determinările sale, dar care nu intră în contradicție cu primele și care, de cele mai multe ori, se completează reciproc. O exagerare într-o direcție sau alta, are ca rezultat o percepție deformată a realității.

Atâta timp cât într-un simplu fir de praf există milioane și milioane de particule elementare, avem de-a face cu o rețea comunicațională asemeni scoarței neuronale și aceasta, cu atât mai mult cu cât oamenii de știință au demonstrat că două particule elementare de același fel care se îndepărtează cu viteza luminii, una de alta, comunică între ele ca și cum ar fi apropiate, fenomen întâlnit în lumea omului la gemeni. Totul este comunicare și interacțiune.

De ce ne-am oprit asupra acestor pigmei? Omul Necunoscut vine dinspre ei, acolo se află casa lui, viața lui, puterea lui, acolo este punctul de plecare și de întoarcere al lumii, în ei. Particulele elementare conțin mesajul devenirii, stochează, emit și generează informația – lumea se găsește la picioarele lor. În această accepțiune, particulele elementare, nu sunt inerte, ele se mișcă inteligent și independent. Particulele elementare reprezintă centrul de comandă al lumii.

* * *

Doar începutul trebuie căutat și găsit, finalul venind de la sine fără menajamente, fără amânări.

— Vezi pasărea aceea încremenită în zbor deasupra capetelor noastre? m-a întrebat bătrânul de lângă mine, este o ciocârlie, în aceste clipe, pasărea primește puteri de la soare, privește-i ochii cum strălucesc de bucuria luminii, după ce s-a încărcat cu aceste puteri, într-un vârtej amețitor, în semn de salut, se îndreaptă spre pământ după care ia drumul soarelui de unde va coborî o petală de lumină și care, crescând tot mai mult în noaptea furtunii, se va face ziuă. Povestea ciocârliei, povestea oamenilor sau fuga de beznă și uitare într-o zi luminoasă de vară la

marginea unei câmpii cât o viață de om.

8. Problema esențială a omului este legată de întrebările vieții, însă aceasta ar fi o falsă problemă, dacă moartea nu ar exista, dar, cum ea există, cele două trebuie puse la confluența acelorași frământări. Niciodată omul nu s-a împăcat cu ideea morții. Deși coabitează cu ea, se pare că repulsia crește din clipa în care degradarea trupului începe să fie tot mai vizibilă.

Două principii contrare ne încearcă în fiecare moment: un principiu activ, care izvorăște din știința de a ne bucura de viață, și, un altul degradant, care are ca rezultat final distrugerea celulei prin care survine îmbătrânirea, deci moartea. Atâta timp cât omul nu poate supraviețui decât progresând, adaptându-se într-un mod superior lumii în care trăiește și aceasta prin învățare, cercetare și creație, este clar că omul este fiul progresului. Or, moartea este opusul oricărui act rațional, negarea omului și a progresului. Moartea reprezintă un dezastru. De aceea, căutarea mijloacelor de a o învinge mi se pare justificată, atâta timp cât memoria înseamnă acea modalitate de a atinge nesfârșirea.

În condițiile în care, pentru miliarde de oameni, ideea de a trăi mai mult a devenit o obsesie, se ridică întrebarea: este totală destrămarea? dacă da, viața este un eșec, dacă mai rămâne ceva neatins, pentru că nimic nu este perfect, deci nici moartea, neatinsul este sensul și merită cultivat. Nimic nu este perfect, deci nici moartea, precum și constatarea evidentă care ne relevă dorința mistuitoare de a trăi cât mai mult cu putință, aceasta reflectând valoarea, deci sensul existențelor noastre. În acest cadru problema absolutului nu se mai pune cu atâta acuitate, dar acest lucru nu ne oprește să tindem către el, să ni-l apropiem. Trist destin, generat de suferința de a căuta în negăsire. Prin moartea mea și a ta, natura își împlinește jocul.

Într-o lume răvășită de furtunile imperfecțiunii, noi asemeni unor copii rătăcitori, căutăm perle în nisipurile speranței, iar când găsim câte un ciob, începe visarea. Și, ca un paradox sau poate ca o iluzie dureroasă,

constatăm că oamenii, cei mai mulți dintre ei se risipesc în afara lor, competiția cu alții primând competiției cu sine. În risipirea lor, caută absolutul în lume, fără să bănuiască măcar că locul, în care omul se poate apropia cel mai mult de absolut, este propria-i lume. Uităm că aici există miracolul, laboratorul gândurilor și trăirilor care exteriorizate schimbă fața lumii. Trist destin, generator de frământări sufletești. Cert este că ideea de absolut a provocat cele mai mari suferințe oamenilor. Nimic nu este perfect sau zdruncinarea din rădăcini a unei iluzii, a încă unei iluzii. Oricum, în numele vieții, omul are obligația să confere vieții, pentru care merită să trăim și să murim, o semnificație, o direcție. Am numit neatins proba durabilității, puterea de a împinge limitele pe care le-a trasat destinul cât mai departe de ființă.

Față în față, deznădejdea și încrederea, ziua și noaptea, centrarea și risipirea, adunarea într-un punct și destrămarea, iar peste ele - memoria lumii ca o rețea uriașă, ca un hublou de lumină. Practic, tot ceea ce face omul acum face prin prisma a ceea ce i se va întâmpla în viitor și, cum ultima întâmplare este moartea, dinspre viitorul necunoscut ea presează puternic, tensionându-l. De reținut că în acest cadru ideatic ne preocupă numai tensiunea metafizică, generatoare de gând filosofic. Și avem nenumărate exemple: scriitori, artiști, oameni de știință, care aveau să moară la vârste fragede, au dat totul în domeniul lor pentru a recupera timpul pe care nu aveau cum să îl mai trăiască. Misterioase și tulburătoare aceste presentimente generatoare de valori.

Ar fi o eroare, o dureroasă eroare de strategie a gândului și a noastră, să ne așezăm în genunchi la zidul morții și să ne lamentăm. Moartea este ceva constitutiv, constituțional naturii noastre, cândva, ea trebuie să se întâmple. Important este când și cum? Iată cele două întrebări care trebuie să ne preocupe mai mult decât moartea însăși. Caracterul ineluctabil al acestui act nu necesită un efort prea mare de înțelegere din partea nimănui, când el are loc în lume clipă de clipă. Contradicția dintre viață și

moarte, în care viața învinge întotdeauna, cu o singură excepție, chiar dacă nu conștientizăm întotdeauna acest fapt, creează în sufletele noastre acel orizont încărcat de mister. Și, cu toate acestea, omul dorește să fie găzduit de această lume cât mai mult posibil și în cât mai multe locuri pentru a vedea și a ști. Dar viața lui este de aici până aici. Mereu în pericol real de a fi suprimată, omul își apără viața de fiecare dată. Frumusețea ei decurgând tocmai din efortul dramatic pe care îl facem câștigând bătălie după bătălie, pierzând numai una, cândva, undeva. De cele mai multe ori, nici nu realizăm câte forțe sunt masate la granița dintre viață și moarte, forțe care lucrează în noi aproape independent, apoi forțele și eforturile ce vin din exterior, toate concentrate în interesul vieții. Dacă moartea ne așteaptă pretutindeni, felul cum știm să ne apropiem de ea, dar mai ales cum reușim să o depășim, ne aparține în exclusivitate, iată mirajul vieții ca atracție irezistibilă spre o lume potrivnică. Și, cu toate acestea, frumusețea vieții derivă, printre altele, și din faptul că viața se termină așa: prin moarte și nu altcumva, în eternitate. Existența fascinantă, ca un magnet uriaș, milioane, miliarde de ființe inteligente fiind atrase cu o forță irezistibilă către lumină, către nou și neprevăzut, asemeni unor stoluri imense de păsări plecate spre soare, fără să știe că această pornire a lor le va transforma în scrum. Existența fascinantă – iar noi captivii ei, pentru ca în final moartea să își facă jocul cu noi – devine existență asasină. Nu cumva, neputința de a ne mai opri, din când în când, a fost generată inițial, tocmai de fascinația lumii, de vraja ei, de tendința înăscută a omului de a privi înainte?

Și acum întrebarea: ce se poate face în fața acestui act tulburător? Punându-ne întrebarea înseamnă că dorim să căutăm și să găsim soluții. Mai mult, în tentativa noastră de a ne sustrage chiar și vremelnice uitării, suntem animați de gândul că într-adevăr, se poate face totuși ceva, căutăm acele modalități și căi de a împinge acest fenomen cât mai departe de noi, altfel spus de a ne supraviețui.

ALEXANDRINA CERNOV: ÎN CASA BĂTRÂNULUI VORNIC SE DEZBĂTEAU INTERESELE ROMÂNILOR

Dorina POPESCU

Alexandrina Cernov – un nume care și-a câștigat cu demnitate locul în Lista scurtă a celor mai Puternice Femei din Lume. Este specială pentru asumarea modestă a sacrificiului propriu și lucrul bine făcut, spun eu, pentru onoarea deosebită – susține Domnia sa, de a fi un român adevărat în mulțimea de români autoprocamați. Are multă ambiție, pe care o etalează cu tot atâta noblețe. Pe post de bijuterii îi sunt cărțile citite. Iar discursurile Sale au un singur pariu absolut într-un spațiu în care îți trebuie curaj adevărat să strigi: *trebuie să rămânem români!*

Se naște la Hotin, România (actualmente Ucraina). Absolventă de Filologie la Universitatea din Cernăuți, profesor universitar, redactor la diferite posturi de radio și TV, critic și istoric literar, membru de onoare al Academiei Române (încă singurul român din Cernăuți deținător al acestei distincții), membru fondator al Societății „Mihai Eminescu” din Cernăuți, director executiv al Editurii „Alexandru cel Bun”, redactor-șef la revista „Glasul Bucovinei”, gazda „Salonului de Carte” și a multor altor proiecte românești, îndrăznește printre altele, desfășurate în Bucovina de peste Prut (notă: instituțiile de mai sus sunt nu simple exerciții de enumerare, ci șansa de respirație a comunității românești din nordul Bucovinei).

În România a fost distinsă, până în prezent, cu Premiul Fundației Culturale Române, Medalia Comemorativă „150 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu” și Ordinul Național „Serviciul Credincios” - în grad de Comandor (acordat de Președintele României în mai 2014). Omologarea ei în spațiul

cultural românesc își trăiește, credem, doar începuturile...

Stimată doamnă Alexandrina, în pofda interesului mediilor culturale din România pentru evoluția literaturii române din nordul Bucovinei, pentru mulți oameni de cultură, istorici și critici literari din țară, aceasta rămâne totuși o necunoscută. Se poate vorbi despre o literatură română în nordul Bucovinei sau numai de o literatură de limbă română? Cum puteți descrie, sumar, evoluțiile acesteia în secolul al XIX-lea?

Bucovina este o provincie cu o istorie dramatică care a fost și rămâne, încă, un spațiu literar puțin cunoscut, în care destinul generațiilor de români a fost de multe ori văduvit de tradițiile culturale din țară. Însă

frumoasa tradiție culturală românească nu a putut fi înlocuită nici cu cea germană (1775-1918), nici cu cea rusă sau ucraineană (1945-2014). Doar generația de după 1918 a avut norocul ca, în perioada interbelică, să revină în albia procesului literar din țară. Deprinderea de a scrie românește nu a încetat însă niciodată. Chiar dacă au existat perioade de „secetă literară” sau întreruperi bruscă a procesului literar, în Bucovina s-au tipărit cărți românești, manuale, calendare, gramatici, opere literare. Dar, dacă discutăm despre literatura română din secolul al XIX-lea, atunci nu putem separa partea de nord a Bucovinei de cea de sud. Bucovina se afla pe atunci în componența Austriei, mai târziu a Imperiului Austro-Ungar. După anexarea din 1774, Bucovina și-a păstrat caracterul românesc. Până în acest an, Bucovina istorică (deoarece astfel o numim în secolul al XIX-lea) făcea parte din Țara de Sus a Moldovei, perioadă când istoria, cultura, inclusiv literatura, erau aceleași. Literatura română a continuat în Bucovina și după anexare. Contribuția ei la literatura Moldovei a fost însemnată. Să amintim doar astfel de nume ca Miron Costin, Ion Neculce, Vartolomei Măzăreanu, activitatea culturală de la Mănăstirea Putna etc. Destinul generațiilor de intelectuali români a fost diferit, în dependență de specificul istoric al perioadei, căci secolul al XIX-lea este și el divizat în corespundere cu situația social-politică a țării Bucovinei și a legăturilor spirituale și culturale cu celelalte provincii românești. Vă pot recomanda cărțile istoricului literar bucovinean Constantin Loghin: *Scriitori bucovineni. Antologie* (București, 1924) și *Istoria literaturii române din Bucovina, 1775-1918. În legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926, în care autorul încearcă să realizeze o primă sinteză a scrisului bucovinean din perioada austriacă, o perioadă de 143 de ani de **rezistență a românilor prin cultură**. Soarta le-a hărăzit, ulterior, să se afle și sub alte stăpâniri. În anul 2000 a apărut la Editura „Alexandru cel Bun” din Cernăuți cartea academicianului Grigore Bostan, în colaborare cu Lora Bostan, redactor

Alexandrina Cernov, un compendiu în care autorii au încercat o reevaluare a literaturii române din Bucovina.

Istoricii literari de astăzi constată că **specificul național și valorile culturii românești bucovinene au rezistat în timp**, afirmându-se în confruntare cu diferite tendințe din alte medii culturale. Trebuie să menționăm, în același timp, că în Bucovina au avut o mare influență bisericile și mănăstirile care aveau un cler înalt și cult, o **cultură religioasă cu vechi tradiții românești**, în sfârșit, aveau și școli care au educat generații de călugări. Aici se găsea mănăstirea Putna, cu mormântul lui Ștefan cel Mare, care avea o influență deosebită nu numai asupra mănăstirilor, ci și a enoriașilor.

Să precizăm câteva date istorice mai importante pe care le putem considera definitorii pentru literatura română din Bucovina, deoarece, dacă ne referim la secolul XIX, atunci trebuie să definim în general procesul literar din Bucovina istorică. Menționăm, în primul rând, evenimentele legate de anul 1848, când și în Principatele Române au izbucnit mișcări cu caracter revoluționar. Animați de ideile naționale apăsene de libertate ale popoarelor din Austria, intelectualii români din Bucovina încearcă să-și revendice drepturile. Aici nu putem să nu amintim măcar în treacăt despre activitatea familiei Hurmuzaki, ale cărei merite în ceea ce privește renașterea națională a românilor sunt inestimabile.

Secolul al XIX-lea aduce provocări istorice de amplitudine în destinul și evoluția Bucovinei. Cum sunt ele reflectate în polemicile publice, în agenda culturală a scriitorilor din Bucovina, în operele acestora? Există o temă românească în literatura română în secolul al XIX-lea în Bucovina? Există înrudiri spirituale între oamenii de cultură din Bucovina și formatorii marii culturi românești din țară?

Desigur. Să ne amintim că, după revoluția de la 1848, Vasile Alecsandri, pecare îl leagă o strânsă prietenie cu bucovinenii, împreună cu alți revoluționari români din Principatele

Române, printre care Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, George Barițiu și alții, s-au refugiat la Cernăuți, unde au fost găzduiți în casa bătrânului Doxachi Hurmuzaki, la moșia de la Cernaucu. Tot atunci se refugiază la Cernăuți și Aron Pumnul, care rămâne aici și, la recomandarea Hurmuzăkeștilor, activează la recent inaugurata Catedră de limba română pe lângă *Ober Gymnasium*. Trebuie să precizăm că această Catedră nu este identică cu Catedra de la Universitatea cernăuțeană, care este deschisă mai târziu, când Pumnul nu mai era în viață. Țin să facem această precizare din cauză că au apărut la Cernăuți materiale, chiar broșuri, în care se scrie că Pumnul a activat la catedra universitară și că Mihai Eminescu a învățat aici. Este o informație greșită, care nici nu corespunde perioadelor respective și se repetă din an în an de persoane neinițiate.

Perioada petrecută în Bucovina a fost pentru românii revoluționari refugiați la Cernăuți o posibilitate ca, într-o atmosferă de libertate oferită de Austria, atunci revoluționară, ei să lucreze în voie în casa bătrânului vornic și să dezbată interesele românilor din cele trei principate, să planifice soarta întregii națiuni. S-a discutat atunci, mai ales, despre unirea principatelor, a Munteniei și Moldovei. Erau zile de mari speranțe. La îndemnul lor, frații Gheorghe și Alexandru Hurmuzaki au întemeiat gazeta „Bucovina” (gazetă românească pentru politică, religie și literatură), publicație bilingvă, în limbile română și germană, care a avut un program curajos, prin care să dea glas aspirațiilor naționale ale românilor. **Zilele petrecute la Cernăuți erau pentru patrioții români zile de exaltare patriotică.** Vasile Alecsandri a fost un colaborator constant și credincios al ziarului „Bucovina”, atâta timp cât a durat publicația. A publicat poezii originale și în „Foaia Societății pentru Literatură și Cultura Română în Bucovina”. Aici a apărut pentru prima dată balada *Miorița*. A. Hurmuzaki scria în „Foaia Societății” (articolul *V. Alecsandri la Cernăuți*, Cernăuți, 1867, nr. 1, p. 20): „... *DL. Vasile Alecsandri, carele, îndemnat de statornica adevărat frățeasca și româneasca*

sa simpatie pentru Bucovina, pe care demult o cunoaște, și-au îndreptat în călătoria sa spre Paris în adins drumul pe aici, ca să ne dea măcar în fugă încă o probă de interesul cel viu, cu care Dumnealui urmează și petrece neconținut toate năzuințele și încercările patriei noastre pe calea mântuirii, a dezvoltării și a culturii naționale...”

În cartea sa *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți: 1775-2000*, Grigore Bostan, referindu-se la secolul XIX, definea două epoci în literatura română din Bucovina – epoca Vasile Alecsandri și epoca Mihai Eminescu: „... în secolul XIX și în primele decenii ale secolului XX au existat două mari etape succesive în istoria literaturii românești din Bucovina: epoca Vasile Alecsandri și epoca Eminescu. Nu e vorba de o simplă pasiune a operelor marilor clasici (deși n-au lipsit și astfel de încercări), ci de o concepție, de un model de tip Alecsandri (de expresie directă, cu vers de factură epică, descriptiv) la Vasile Bumbac, Iralie Porumbescu, Silvestru Morariu-Andrievici, Constantin Morariu, Vasile Calmuțchi, Elena Niculiță-Voronca etc. și alta eminesciană, de expresie prin excelență metaforică, cu vers de tonalitate specifică liricii marelui poet – la T. Robeanu, Adrian Forgaci și mai cu seamă la poeții bucovineni din secolul XX”. Am încercat prin acest citat să amintesc doar câteva nume memorabile ale scriitorilor români bucovineni din această perioadă.

În studii recente, publicate atât în țară, cât și la Cernăuți, se emit o serie de teze îndrăznețe, care văd în Bucovina chiar spațiul primelor noastre tipărituri și încercări literare de la mijlocul secolului al XIX-lea, generate de un impuls al creației originale pus în ecuație directă cu mișcările pașoptiste din Moldova și Transilvania și cu retragerea la Cernăuți a unor reprezentanți ai culturii române, precum V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Alecu Russo, Aron Pumnul. Poate fi privită Bucovina, în acest sens, drept un spațiu-tezaur al primelor forme literare românești?

Țara de Sus a Moldovei, denumită după anexare Bucovina, cu cele două capitale în epoca

medievală, Siret și Suceava, cu mănăstirile și bisericile și cu Episcopia din Rădăuți, au fost **centre de cultură românească**. Austria, anexând acest teritoriu, a găsit aici o **cultură caracteristică epocii medievale moldovenești**. Noi nu putem vorbi până la această dată despre o literatură bucovineană, ci despre o literatură moldovenească medievală. Păstrându-și caracterul românesc, intelectualitatea bucovineană a contribuit la păstrarea limbii și culturii, astfel **literatura română a continuat în Bucovina și după anexare**. Aici s-au păstrat manuscrise alcătuite imediat după anexare, ceea ce dovedește că au continuat deprinderile cărturărești în această parte a Moldovei. Putem vorbi chiar de o înflorire a culturii românești la sfârșitul secolului al XVIII-lea pe pământul Bucovinei. S-au tipărit manuale, cărți de legi, calendare, dicționare, prin care se propagau ideile latiniste, gramatici. Amintim doar de Profiriu Dimitrovici care, influențat mai târziu de curentul naționalist, își schimbase numele în Dimitroviță, s-a ocupat cu lingvistica și lexicografia, lucrând la un *Vocabular etimologic comperativ român-german și german-român*, pe care însă nu l-a terminat. Teoctist Blajevici, descendent dintr-o familie de preoți, a devenit singur preot, mai târziu s-a călugărit și în 1877 a devenit arhiepiscop și mitropolit al Bucovinei, a scris în 1844 în limba germană o gramatică a limbii „daco-romane”, care a apărut sub numele de Teoctist Șoimul. El deschide seria de autori de gramatici, printre care preotul V. Ianovici, Aron Pumnul, Silvestru Morariu-Andrievici etc. V. Țântilă, născut în Tereblecea, a publicat în anul 1811 cel dintâi calendar românesc din Bucovina intitulat *Calendar de casă*. Printre primii poeți îi amintim pe Teoctist Blajevici, Silvestru Morariu-Andrievici etc. Despre cărturarii și poeții animați de anul revoluționar 1848 am vorbit deja.

Care este profilul identitar al literaturii române din secolul al XIX-lea din Bucovina? Este conștientă de sine, de matricea culturală căreia îi aparține? Care sunt temele dominante

ale acestei literaturi?

Am să răspund doar prin câteva versuri despre limba română scrise în acea perioadă. Ele sunt actuale și pentru ziua de astăzi și veți înțelege de ce. Iată câteva versuri din fabula lui Silvestru Morariu-Andrievici *Cucoșul curcănit*. „Prințul păsărilor”, un cucoș mândru și frumos, cu coada vopsită în culorile curcubeului, cu glas de ornic puternic, dar foarte ambițios, își dorește să devină curcan, să fie asemănător lor. Și iată ce a pățit:

Curcarii-ndată creasta i-au ciupit.

Penele i-au smuls și... l-au păclișit.

În acest chip cucoșul cel mărit,

Vrând a fi curcan, s-au păclișit.

Smult, ciupit și amorțit între curcani

umbla

Și cine îl videă, râdea și se mira.

Urmează morala:

Soiul tău păzește, nu te fă curcan,

Limba ta păzește, de ești moldovan!

Nu te urî însuși, nu te depărta

De obiceiul tău și de limba ta;

Că nici german, nici francez vei fi

Alt național nu vei dobândi.

Și de lași aice pre ai tăi strămoși,

Te prefaci în altul ca și cel cucoș.

Se poate vorbi despre o nostalgie a literaturii române din Bucovina față de țară? Cum puteți sintetiza legăturile culturale dintre exponenții literaturii române din Bucovina și mediile literare și culturale din România, în secolul al XIX-lea? Un vechi proverb românesc spune că uneori nu vedem pădurea din cauza copacilor. Văd oamenii de cultură din România, pe întreg parcursul secolului XIX, pădurea de fagi a literaturii române din Bucovina? Care sunt relațiile dintre literatura română din Țările Române și, ulterior, din România și, respectiv, literatura de sorginte, inspirație, amprentă spirituală sau numai de limbă română din Bucovina?

O nostalgie pentru literatura română a existat întotdeauna, dovadă sunt chiar operele literare scrise de scriitorii bucovineni, îndeosebi de poeții din toate timpurile. **Mediile literare și culturale**

din România publică sporadic și nu întotdeauna materiale despre literatura română din Bucovina și nu fac aprecieri obiective. Ar trebui să se realizeze o **analiză sistematică a acestui proces.** Or, o lucrare ordonată științific, cu o periodizare riguroasă, după câte știu, încă nu este proiectată. **Ceea ce s-a publicat până acum nu poate fi apreciat ca fiind o istorie a literaturii române în Bucovina.**

O privire sintetică asupra literaturii române de sorginte bucovineană i-ar reține, sumar, pe I. Gh. Sbierea, Simion F. Marian, Iraclie Porumbescu, Silvestru Morariu-Andrievici, Vasile Bumbac, T. Robeanu, Gavril Rotică etc, însă acestea sunt numai expresii sublimite ale unor mișcări literare și culturale tectonice, de amplitudine. Cum arată, efectiv, literatura română din Bucovina pe parcursul secolului XIX? Care sunt exponenții acesteia, marile teme? Este conectată literatura din Bucovina la marile procese și curentele literare din România și Europa: Școala Ardeleană, „Dacia Literară”, programul maioreșcian, „Junimea”, romantismul, expresionismul, simbolismul, iluminismul chiar, explozia artistică a poeziei, eminesciană și post-eminesciană?

Ca să răspund la această întrebare, trebuie să scriu de fapt o istorie a literaturii române în Bucovina, ceea ce nu poate fi expus în 2-3 alineate. **Procesele literare din Bucovina nu au putut fi conectate la marile mișcări literare din România, ele fiind de multe ori izolate, ca informație, de acestea.** Există doar unele legături individuale dintre personalități și influențe ale acestora. Menționăm însă că au existat legături și influențe importante între Bucovina și Transilvania, ambele provincii fiind în componența Austriei.

Care a fost rolul Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina la emanciparea și consolidarea mișcării naționale a românilor bucovineni, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea?

În anul 1862, sub președenția lui Alecu

Hurmuzaki s-a înființat Reuniunea Română de Leptură din Cernăuți. Din *Cuvântul de deschidere* al lui A. Hurmuzaki aflăm că scopul ei era de a crea un fel de **Sală de lectură** care să fie un loc de întâlnire pentru românii care vor să citească ziare și gazete românești, în general producția literară românească. Mai târziu însă se constată că activitatea acestei Reuniuni trebuie să fie extinsă și, în mai 1863, ea este transformată în Societatea pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina. Primul ei președinte devine Gheorghe Hurmuzaki. Scopul ei, după modelul Astei transilvănene, devine promovarea culturii naționale: scrierea de cărți românești, didactice și beletristice, editarea cărților bune, acordarea de burse pentru elevii români etc. Obiectivul principal însă devine proiectarea unei catedre de istorie a românilor. Desigur că inaugurarea acesteia fusese interzisă de autoritățile austriece. Un rol important în activitatea Societății l-a jucat familia Hurmuzaki. Societatea a editat și o revistă literară, „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina”. Într-un discurs rostit la o adunare generală a Societății și publicat în „Foaia Societății...” (an. III, nr. 3, p. 60), Gh. Hurmuzaki a rostit cuvinte pilduitoare pentru membrii ei: „Întru adevăr, nu se numește acela oștean viteaz, care pornește la izbândă pe cale netedă și cuprinde, după placul său, tărâm, orașe, cetăți neîntărite și părăsite, neîntâmpinând nicăieri vreun armat; - ci numai acela care cutropește fiecare palmă de loc numai după luptă grea și înverșunată, cu toate piedicile și cu toate mijloacele de rezistență ale rebelului. Lupta și munca necurmată este partea omului, care încetează numai cu cea din urmă suflare a lui. Lupta și munca însă nu încetează nici vreodată la o societate care este menită a lucra pentru binele poporului, căci poporul este nemuritor”.

Importanța activității acestei Societăți este inestimabilă. Ea a susținut întregul proces de redeșteptare națională. Putem afirma că multe dintre obiectivele ei sunt valabile și astăzi, inclusiv și organizarea unei catedre de istorie a românilor. Societatea pentru Cultură Românească din Regiunea Cernăuți „Mihai

Eminescu” a lucrat la începuturi conform unor obiective similare. Sub influența acestei Societăți au fost deschise clase românești în localități cu populație preponderent românească, dar în care funcționau doar școli cu limba ucraineană de predare. Ele nu s-au păstrat în toate localitățile... Prin strădaniile românilor din oraș, a fost inaugurată în centrul orașului Cernăuți Școala nr. 29, cu limba română de predare, astăzi Gimnaziul nr. 6. Din păcate însă, astăzi sunt mai puține activitățile cu caracter constructiv. Am în vedere faptul că nu mai interesează tot atât de intens situația din școlile noastre, situația predării în limba română la facultățile de la Universitate etc. **Suntem obsedați de manifestări festive și mai puțin de problemele noastre naționale.**

Care este, care mai poate fi, din perspectiva proiectului integrator al culturii române, în actuala paradigmă a suficienței și suferinței lecturii, rolul cărții și al gestionarilor ei (autori, bibliotecari etc.)? Știm că gestionați, la Cernăuți, un frumos proiect de carte, o bibliotecă în limba română, una care repară în sfârșit tragica nedreptate de a nu fi existat, în nordul Bucovinei, carte românească în circuit public. Mai ales aici, unde rolul cărții de bibliotecă a fost, cel puțin prin prisma bibliotecii lui Aron Pumnul din Gimnaziul cernăuțean, covârșitor în gimnastica spirituală a conștiinței naționale...

Ideea de a crea o bibliotecă românească a apărut în perioada când eram președinta Societății „Mihai Eminescu”. Am adunat atunci multe cărți. Îmi aduc aminte că **am primit o donație mare de carte de la Chișinău**. Autoritățile locale (Primăria) nu au acceptat ca Societatea să aibă și bibliotecă. Îmi reproșau că vreau să o transform într-un Departament de Cultură, separat de administrație. Au găsit niște români care au încuiat sediul Societății și am fost nevoiți să descărcăm cărțile în stradă, chiar în fața primăriei, pentru că mașina trebuia să se întoarcă în Moldova. Era iarnă și începuse să ningă din ce în ce mai tare. Am spart lăcata și am cărat cărțile în sediu. Am lucrat cu

câțiva entuziaști aproape toată noaptea. Dar aici epopeea cărților nu s-a terminat. Printr-o hotărâre judecătorească am fost evacuați din sediu, oferindu-ni-se două cămaruțe mici în care au încăput, „claie peste grămadă”, doar cărțile. Acestea fuseseră încărcate, tot de aceiași românași care încuiaseră sediul, mai întâi într-un tractoraș cu remorcă cu care se cărau gunoaiile orașului. Mă durea sufletul, nici nu vreau să le pronunț numele, ele au fost scrise tot atunci în ziarul Societății: „Plai Românesc”. Aceste cărți au poposit pe la casele oamenilor, a luat cine ce a vrut și cât a vrut. Sper doar că au nimerit în bibliotecile unor oameni cu dragoste de carte. Biblioteca a dispărut fără urmă. Acum aceste persoane sunt lideri de societăți, eroi ai neamului, care mă critică cu orice ocazie, prezentându-mă ca fiind dușman al românilor, mi-au ponegрит chiar și părinții. Au uitat de mult acest episod oribil. Am hotărât să ies din Societate și să activez particular. M-a ajutat o echipă de oameni iubitori de carte, cu care am început să redactăm revista „Glasul Bucovinei”. Am fost ajutați de scriitorul Augustin Buzura, care ne-a înțeles necazul. Apoi am organizat o editură, iar câțiva ani în urmă am inaugurat și o bibliotecă românească. Este un proiect ambițios și costisitor. Plătim un sediu într-o clădire particulară, dar nimeni nu va mai putea să ne evacueze după bunul plac. La început am pus la dispoziția cititorilor cărțile din biblioteca familiei. Am fost și suntem sprijiniți de către Departamentul Politici pentru Relațiile cu Românii de Pretutindeni. Am primit și o donație din partea Bibliotecii „I. G. Sbiera” din Suceava. Suntem susținuți cu multă grijă părintească de Mănăstirea Putna, starețul Melchisedec Velnic. ÎPS Pimen ne susține și cu editarea de carte. De bine, de rău, ne descurcăm.

Cum credeți că ar trebui să se implice mediile culturale din România pentru reconectarea literaturii din nordul Bucovinei la matricea identitară a culturii române? Există, în prezent, programe coerente, în acest sens, la nivelul Academiei Române, al

Uniunii Scriitorilor, al Institutului Cultural Român? Cum vedeți, de la Cernăuți, din spațiul mereu blând și îngăduitor al culturii noastre, viitorul literaturii și culturii române? Pare a fi Bucovina, un proiect abandonat al cercurilor culturale din țară?

Mai întâi de toate, **mediile din România și chiar unele societăți de cultură ar trebui să fie mai obiective în ceea ce privește situația de la Cernăuți.** Programe coerente în ceea ce privește alcătuirea unei lucrări care ar prezenta literatura română din Bucovina în evoluția ei nu există nici chiar la Institutul Bucovina al Academiei Române. Toate proiectele sunt axate doar pe anumite perioade istorice. Institutul Cultural Român are un singur proiect – revista „Glasul Bucovinei”, care, de 21 de ani, este redactată de

o mână de entuziaști din Cernăuți. Revista este o publicație trimestrială de istorie și cultură care își propune recuperarea adevărului istoric: cronologia istorică și politică, activitatea partidelor politice, mărturii istorice, aspecte de viață spirituală, dicționare bibliografice, monitorizarea informațiilor publicate în presă, portretele reprezentanților științei și culturii românești din Bucovina, memorialistică, demografie, creație literară, artă, etnografie și folclor. Prin urmare, nu este o revistă pur literară. **Bucovina nu este un proiect abandonat, dar este un proiect superficial, dezordonat, fără implicații profunde.**

Suntem însă optimiști, lucrăm cu multă tragere de inimă și dorim să avem cât mai mulți cititori, să răzbatem prin cultură.

O POEZIE A INTROSPECȚIEI EXPIATOARE

C. VOINESCU

N-aș zice că lirica Liuței Scarlat din acest nou volum, *Margini de infinit*, se deosebește, ideativ și formal, prea mult de ceea ce poeta a scris anterior. Cred însă că parcursul reflectivității existențiale este dominat de o reconsiderare a conexiunii cu divinitatea – *Dintre toate zidirile/ Numai eu mă simt, uneori,/ Biserica de pripas* –, manevră metafizică generatoare de irepresibile neliniști, îndoieli, tristeți, angoase, dar și de o aprehensivă resemnare.

Între mărturisirea extatică a crezului – *Urc/ Din ziua când/ Am aflat/ Că numai acolo, pe creste,/ Udat de brațul Său/ Însângerat/ De cuie,/ Va înflori/ Lemnul meu* – și prenumita resemnare, – *Încredințez tăcerii/ Neliniștea mea/ Toată/ Și-mbrățișându-mi nimbul/ Tiptil/ Din mine plec* – se întâmplă dureroasa despicare metafizică a sinelui – *În policandrele mele/ Ard seuri impure/ Arogante ierburi/ Îmi mijesc printre rosturi ...* Scormonind anevoie după esența primordială a existenței, poeta este răsplătită totuși – e drept că numai după străbaterea celor trei stări de agregare spirituală – cu o revelație încurajatoare, sugestiv ilustrată de motivul religios al curcubeului: *Dintre toate făpturile Tale/ Numai mie mi-ai dat/ Să străbat/ Curcubeul/ La pas.* De aceea și îndeamnă într-unul dintre poemele următoare la *obol* *întru iubire* cristică: *Hristosul/ A-nviat!/ Netulburat crezându-L,/ Fii ne-nserat/ Urmându-L!*

Necunoscutul este sondat, așadar, din perspectiva unei religiozități interogative, metafora necriptând de astă-dată, ci sporind expresivitatea comunicării poetice: *Tu -/ Fagur de tină,/ Aluat/ Din plămada/ Preștiinței,/ Mai porți tu pe frunte/ Cununa credinței?/ Por de lumină/ Omule,/ Tu!*

Creația lirică a Liuței Scarlat se distinge

prin acuratețe și sinceritate, mai ales că țintele ei referențiale *Să ajung!/ Să fiu!* sunt pe cât de clare, pe atât de ferme, sinele devenind, printr-o alchimie poetică *sui-generis* – *minele*. Singular, ea aparține *Minelui*, cosubstanțial însă – *Treimei celei de-o fință*.

Autoarea nu dă nici cel mai mic semn de cochetărie feminină cu versul, pentru că teme precum realitățile diforme ale vieții, condiția femeii, iubirea sunt deplasate spre o zonă crepusculară, reverberând sub forma unor interogații, dileme sau reflecții. Fiind, de fapt, neliniști metafizice proprii, acestea devin cauza unei greu de stăpânit, dar imperioase erupții lirice.

Recurent, de aceea și obsesiv, pare a fi motivul abluțiunii, ilustrat de ploaie, spălarea rituală a corpului făcând superfluă chiar introspecția, sugerată de acoperirea oglinzilor: *Într-o zi/ Ai acoperit cu pânză-nflorată/ Toate oglinzile/ Și deschizând fereastra,/ Ai lăsat/ Să mă plouă.* Ca și într-un alt poem, *De-ar veni ploaia*, accesarea spre împlinire și cunoaștere prin iubire nu se poate săvârși decât în urma unei riguroase purificări: *...Să mă spele/ De mine,/ Iar când ploaia/ Va sta,/ Trecând/ Cosmice vaduri,/ Cârma nimbului meu/ Mă va duce/ Spre munte.*

Iată de ce spuneam că poezia Liuței Scarlat este mai mult sinceră decât feminină. Nu iubirea este căutată, ci profunzimile ei, nu inerenta ei senzualitate, ci forța expiatoare și regeneratoare a iubirii este căutată: *Iubirile noastre pășesc/ Semn lângă semn./ Tu iubești/ Ca un copac,/ Eu, ca un sâmbure./ Iubirea ta e în mine neliniște./ Iubirea mea e în tine/ Răgaz.*

Mesajul vine spre receptor, de cele mai multe ori, nealterat de ambiguitățile ficționale specifice neomoderniștilor sau doar cu atâtea ambiguități cât să mențină limpede

deschiderea percepției, ca în *Dincolo de portal*, unde o metaforă precum *marea amniotică* dobândește contextual tâlcul scontat, referitor la zămislirea ființei: *Turbionul astral/ Scăpărându-mă/ În marea amniotică/ Pe al cărei țarm/ Acosta/ Mama-femeie*.

Și totuși, poeta, având grijă să nu braveze, este atrasă de un anume excentrism fonetic al vocabulei, ca și de proprietatea acesteia de a induce, prin combinații imprezvizibile, o cromatică exotică. Este, de altfel, și singura extravaganță estetică pe care și-o permite. Chiar în poemul amintit anterior, altminteri de profunzime ideatică remarcabilă, se îmbină sonorități și culori a căror țesătură lirică prefigurează ideile poetice: *...Aluminând*

printre pictograme..., Turbionul astral..., recife de gând..., acestora alăturându-li-se, în cele șapte cicluri ale volumului, altele: *iaspis, stroc, ierbilin, clepsidră, simborină, a stră-sui, ciclam, amfore celeste, policandru, lampioane, nimb, sânger, sinapse, stamină, pergolă*. Sunt, astfel, prielnic fructificate, atât la nivel fonetic cât și vizual-cromatic, două modalități artistice de sporire a expresivității comunicării poetice. Ipoteza poate fi susținută și de poemul care dă titlul celui de al cincilea grupaj liric, *Confesiunea unei simborine* – amintind de zodiacul arboricol al celților, dar și de Mariana Pândaru-Bârgău (*un cântec de simborină îmi străbate inima – zilnic...*)

În câteva dintre poemele ciclului *Dincolo de portal*, autoarea reia tema conștiinței poetice din volumele anterioare și, prin expansiunea eului dinspre real spre imaginar, ne invită să pătrundem în laboratorul creației, fascinant doar din afară. Privit

însă din interior, el își dezvăluie tragismul indus de chinuitoarea căutare a absolutului într-un spațiu transcendent: *Stau neclintită/ Pe buza hârtiei./ ...Strâng în pumni/ Slove de lumini.../ Nu e chip/ Să-mi deschid/ Palmele*. Transcendere a realului sugerată, ca și la Nichita Stănescu, de motivul păsării, uneori al aripii, implicând ascensiunea, zborul: *Urcând,/ Ascult zvâcnetul trunchiului/ Când păsări transfuge/ În scoarță lovesc...*

Mesajul artistic răzbate nu de puține ori dintr-o sintaxă poetică ale cărei enunțuri sunt eliptice, verbul la gerunziu asumându-și rolul de nucleu al comunicării, iar juxtapunerea dobândind valențe contrapunctive: *Eu captivă în stridie/ Compilând senzații/ Și recife de gând./ ...Ape în travaliu/ Survolate de păsări/ Purtând crengi de măsline*. Efectul stilistic obținut este cel scontat de autoare.

Liuța Scarlat defragmentează (ca să recurg la un termen al ei) realul până la dispariția oricărui sens primar al cuvântului, amestecă într-un creuzet părțile, de unde le extrage apoi, pentru a le rânduie poetic într-un puzzle (așa se și numește unul dintre cicluri), dând impresia de joc: *Păpădii noctambule/ Fulgurate de gânduri/ Ori colburi/ Purtate/ În stamine de nimburi./ În ritmul tot mai sincopat/ Al sevei lor,/ Înlocuiți de ierburi,/ Oamenii mor/ În octombrie/ În august,/ În mai*.

Alteori, poemele sale, mai ales cele scurte, poartă o amprentă apoftegmatică, exprimată printr-o sentință fermă, inechivocă: *Fericit/ Cel ce crede,/ Cel ce zice:/ „El este!”* sau printr-un imbold: *Adună lumina/ Dimineților tale/ Și dă-o/ Amiezilor!/ Măsoară-o pe toată/ Și las-o amurgului/ Să-i fie/ Prisos!*

Raportate, prin ricoșeu, câteodată, la ideea poetică, motivele literare și simbolurile rotunjesc sensurile, ele fiind, după caz, selectate din câmpuri semantice diferite: biblic, vegetal, cosmic, temporal, social etc. Motivul îngerului, asociat zborului, aspirației spre absolut prin iubire, este reluat contextual cu efecte stârnind nemijlocit emoția artistică propusă: *Ea închipuia/ Un heruvim/ Pe zăpadă./ El îi scria pe aripi/ Cuvântul – sărut.*

O poezie precum *Răspuns* pare la prima vedere o aglomerare de simboluri întrucâtva disparate (zidirea, fântâna, îngerii, vioara, arcușul) a căror coexistență, într-un demers liric parcimonios, ar putea bruia mesajul. Dimpotrivă. Opțiunea estetică este impusă de însăși reflexivitatea enunțului liric de debut al poemului: *Unde ești, femeie? Ca să răspundă, poeta, în mod firesc sensibilă la această temă, recurge la cunoscutul simbol baladesc al zidirii, asociind femeii ideea de sacrificiu creator, ritualic. În lipsa femeii, efortul de a construi ceva este zadarnic, nimic nu se poate naște fără ea: Iată-mă!/ Zidită de bunăvoie/ În peretele acesta/ Din capilare/ Și pori./ Fântâna semnifică apele primordiale, ea fiind, în același timp, și izvor, adică geneză, origine, naștere, simbol al creației eterne: Clipocesc într-o fântână/ Din care îngerii/ Au băut/ Oarecând.*

La rândul lor, îngerii, dacă ar fi să ne referim doar la etimon, simbolizează extensia voinței supreme, a lui Dumnezeu, în spațiul terestru, așa că asocierea cu motivul zidirii și cu cel al fântânii devine nu doar complementară, ci și intrinsecă. Vioara și arcușul din prelungirea motivelor anterioare, cunosc în literatură o abordare metaforică plasticizantă întru relevarea mesajului, ceea ce face și autoarea în încercarea izbutită de definire contextual-lirică a femeii: *Sunt/ Solfegiul viorii ciclam/ Al cărei arcuș/ A rămas/ La un mim.*

Neîndoielnic că una dintre tarele societății contemporane este înstrăinarea, alienarea spirituală, acea formă de captivitate a

omului în sine însuși, de cădere în obscuritate și beznă. Când abordează această temă, spre deosebire de altele, Liuța Scarlat nu se lasă îmbrâncită în prăpastia tenebroasă a solitudinii „vaste”, pentru că singurătatea ei este „verticală”, suie, poeta deschizând salutar ferestre spre cer *„Ca pe o castă pâine/ Cu mulțumiri/ O frâng/ Și-o beau ca pe o ambră/ Din amfore celeste...”,* convinsă fiind, altminteri, *...că/ În înalturi/ E singur/ CEL-CE-ESTE.* Întocmai ca sfinții părinți ai deșertului, considerând smerenia, tăcerea și singurătatea drept adevărate vituți ale sufletului. Nu întâmplător poemul se numește *Elogiu singurătății mele.* De aceea lirica Liuței Scarlat nu induce tristețe, ci doar posibilitatea tristeții, nu induce melancolie, ci doar umbra unei posibile melancolii.

Sunt câteva poeme în volum care dovedesc că autoarea nu rămâne în afara cetății, cel puțin la nivel constatativ. Societatea contemporană este bolnavă de ură, de lăcomie, de alienare, de autism, de imoralitate: *Etalându-și frumoasa cutie/ Pandora/ Se preumblă pe coridoare/ Butonând/ Ascensorul, Face ochiade/ Aleșilor.* Ideea este reluată când vine vorba de grobianismul politicienilor: *De la ultimul cat/ Al imobilului/ Demnitarul/ Cuvânta cu emfază./ Dinții de porțelan/ Și pălăria cea tare/ Îi etalau/ Elocința.*

Lirica Liuței Scarlat se definește în raport cu câteva repere paradigmatic: observarea atentă a lumii înconjurătoare și extragerea cu dexteritate a semnificantului, acuratețea și forța defragmentării și recompunerii realului într-un plan transcendent, originalitatea stilistică și de limbaj poetic.

Poeta știe, desigur, că evitând supralicitarea metafizică, evită, în consecință, și fabricarea de generalități și platitudini, apropiindu-se astfel cât mai mult de cititor.

Liliana NEGOI

vineri netreispzeze

era vineri pe frunze și rădăcinile mă dureau
 înfiate de coastele nisipii ale docurilor unde erau ancorate
 corăbii mirosind a perfect compus.
 prin dunele lichide din privirile marinarilor
 sticleau ca niște solzi de sirenă prinși în chihlimbar,
 semințele ploilor altă dată sărutând vulcani.
 era vineri și pe glezna mea, o vineri netreispzeze,
 un ghinion imperfect, candid și translucid,
 amintindu-mi de smerenia nițel șuie a pașilor mei
 lipsiți de formă printre cuvinte fracturate.
 și-ar fi fost totul bine: sfânta conviețuire moleculară
 dintre bucățile tale de voce aruncate pe masa de lemn despărțindu-ne
 ar fi trecut neobservată
 iar frunzele mele ar fi continuat să curgă sub timp,
 dar vinerea a descrescut într-o sâmbătă atât de insipidă
 încât visele au avut dintr-o dată sens –
 mai mult sens decât am avut eu
 vreodată.

semințe

cafeaua sforăie în filtru
 și semințe de floarea-soarelui zac împrăștiate peste tot,
 ca niște boabe negre din sângele închegat al timpului omorât.
 de-atâtea pete neșterse
 geamurile au început să arate ca niște vitralii grotești,
 filtrând leneș lumina zilei care se împiedică, neîndemânatică,
 printre urme de praf, reziduuri citadine și viitor guano.
 te gândești că orele ar putea fi ucise mai artistic,
 cu o katana de exemplu,
 retezându-le fin din rădăcina acelor secunde
 care le nasc în brațele acelor de ceas.
 sau și mai rafinat,
 crucificându-le pe acoperișul vechi al mansardei
 și lăsându-le acolo să se deshidrateze,
 până când, stafidite, vor implora milă.

iar tu, ca un monarh îngăduitor,
 le vei da voie să își dea obștescul sfârșit
 în groapa comună a timpului.
 până una-alta însă
 soarele e vechi și supraapreciat –
 gustul rânced al semințelor se cuibărește alene pe limbă,
 umplând cerul gurii cu vapori de tragedie expirată,
 iar tu mai deschizi o pungă.

giuvaergerie

cel mai greu e să faci bijuterii
 din gândurile oamenilor.
 știu asta de la mama,
 care ani de zile a dat viață aurului,
 dorindu-și să fi ținut în palme
 ceva mai cald decât metalul ăla,
 ceva mai nobil.
 o vedeam cum îl prelucra,
 cum îl îndoia și îl trăgea în foi și fire
 și cum cele mai frumoase modele
 îi ieșeau din joacă.

cu gândurile însă nu poți să te joci, zicea ea.
 în primul rând pentru că oamenii nu ți le dau
 de bună voie.
 trebuie să le iei de la ei.
 și nu cu forța, nu cu de-a sila,
 că altfel bijuteriile tale nu vor fi decât
 coroane de spini și lanțuri de ocnaș.

dacă însă ai norocul
 să reușești să le iei cu exact gramul acela de blândețe
 care să le păstreze în starea lor de bază,
 ușor coagulată dar nu solidă,
 le poți apoi modela în oh! atâtea feluri...
 și ce iese din ele pot fi cele mai prețioase splendori...

unii, având talentul ăsta,
 au intrat în politică.
 eu m-am mulțumit să mă joc
 de-a poezia.

IANUARIE

- 1 ianuarie * 1794 - s-a născut, la Slatina, poetul **BARBU PARIS MUMULEANU** (m. 21. 05. 1836, București)
- 1 ianuarie 1938 - s-a născut, la Dobrețu, istoricul **GHEORGHE D. ISCRU**
- 1 ianuarie * 2000 - a murit, la Roma, poeta **YVONNE ROSSIGNON** (n. 1912, Studina)
- 6 ianuarie 1940 - s-a născut în comuna Ciubârciu, județul Tighina, romancierul, poetul și eseistul **ION LAZU**
- 7 ianuarie 1976 - s-a născut, la Craiova, poetul **IONUȚ OCTAVIAN BOTAR**
- 8 ianuarie 1997 - a murit, la Slatina, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (n. 29. 11. 1940, Radomirești)
- 14 ianuarie 1941 - s-a născut, la Vădăstrița, poetul **ALEXANDRU TĂNASE**
- 14 ianuarie 1948 - a murit, la București, memorialistul **PAVEL ION** (n. 1885, Caracal)
- 18 ianuarie 1943 - s-a născut, la Slătioara, poetul și publicistul **DAN ROTARU**
- 23 ianuarie 1940 - s-a născut, la Corabia, actorul și regizorul **EMIL BOROGHINĂ**
- 24 ianuarie 1932 - s-a născut, la Timișoara, actorul **SILVIU STĂNCULESCU** (m. 23. 10. 1998, București)
- 24 ianuarie 1949 - s-a născut, la Slatina, istoricul **ALEXANDRU-CECILIU POPESCU**
- 25 ianuarie 1961 - s-a născut, la Bobicești, pictorul **GEORGE PĂUNESCU**
- 26 ianuarie 2015 - a murit, la Drăgănești-Olt, pictorul, sculptorul, restauratorul, arheologul și muzeograful **TRAIAN ZORZOLIU** (n. 15 decembrie 1936, Stoicănești)
- 27 ianuarie 2000 - a murit, la Slatina, poetul, prozatorul și eseistul **PAN. M. VIZIRESCU** (n. 16. 08. 1903)
- 28 ianuarie 1943 - s-a născut, la Vișina, prozatorul **PETRE PREOTEASA**
- 29 ianuarie 1928 - s-a născut, la Slatina, istoricul **MIHAIL BUTOI** (m. - ?)

BIBLIA DE LA BUCUREȘTI ȘI CONSTANTIN BRÂNCOVEANU

Dorin TEODORESCU

În 1688 la București apare o carte fundamentală pentru românii ortodocși: **Biblia**. Soarta cărților, împletită cu cea a oamenilor, a făcut ca lucrurile să fie întrucâtva complicate cu această carte: domnul țării, Șerban Cantacuzino, moare la 28 octombrie 1688, iar noul domn, ales în grabă în aceeași noapte, în absența și contra voinței sale („Dar ce-aș vrea eu domnia de vreme ce ca un domn sunt la casa mea?... Fără voia mea m-ați pus domn în vremi ca acestea turburate”) este Constantin Brâncoveanu, de la al cărui martiriu s-au împlinit anul trecut, la 15 august, 300 de ani. În paginile următoare încercăm lămurirea relațiilor și responsabilităților legate de acest monument spiritual al românilor tipărit în 1688.

Fila-titlu (aproape nebagată în seamă în mod normal din cauza rarității exemplarelor din tirajul lui Șerban Cantacuzino) are următorul conținut:

„// Dumnezeiască scriptură/ Adică/ Ale ceii vechi și ale ceii noaă/ toate/ care s-au tălmăcit despre limba elinească spre în-/ țelegerea limbii românești cu porunca și toată/ cheltuiala/ Prea Bunului și Pravoslavnicului creștin/ luminatul Domn și oblăduitoriu a toată/ Țara Românească/ Ioan Șărbă Cantacuzino/ Basarab Voevod/ Adevăratul nepot a prea bunului și bătrânului răposatului Domn/ Ioan Șărbă Basarab Voevod/ Întru folosul și înțelegerea Pravoslavniciei/ Limbii românești./ Tipăritu-s-au întâiu întru a Măriei Sale tipografie/ În scaunul Mitropoliei Bucureștilor, în vremea păstoriei/ Prea Sfințitului Kyr Theodosie/ Mitropolitul Țării și exarhul laturilor/ Și pentru cea de obște priință s-au dăruit/ neamului românesc/ la anul de la facerea lumii 7197/ la ră de la spăsenia lumii 1688.

Varianța a doua, mult mai cunoscută azi, a foi de titlu este transcrisă mai jos:

// Biblia/ adică/ dumnezeiască scriptură/ ale ceii vechi și ale ceii noaă leage/ toate/ care s-au tălmăcit duspre limba elinească spre înțelegerea/ limbii românești cu porunca Prea bunului creștin/ și luminatului domn/ Ioan Șărbă Cantacuzino Basarab Voevod/ și cu îndemânarea dumnealui/ Constantin Brâncoveanu marele logofăt' nepot de soră al mării sale, care, după prestăvirea acestui mai/ sus pomenit domn Puternicul Dumnezău den alegerea a toatei/ Țări Rumânești pre dumnealui l-au coronat cu domnia și stăpânirea a toată Țara Ugrovlahiei. Și întru zilele mării sale s-au săvârșit acest dumnezeiesc lucru carele și toată/ cheltuiala cea desăvârșită o au rădicat/ Tipăritu-s-au întâiu în scaunul Mitropoliei Bucureștilor/ în vremea păstoriei Prea sfințitului părinte Kir Theodosie/ mitropolitul Țării și exarh laturilor/ Și pentru cea de obște priință s-au dăruit neamului românesc/ la anul de la facerea lumii 7197/ iar de la Spăsenia lumii 1688/ în luna lui noemvri în 10 zile//.

Cartea are formatul in-folio, conține [5] f, 932 pag. [1]f, tiparul e negru/roșu la filele de început care au o singură coloană cu 59 rânduri, dar Biblia propriu-zisă are 2 coloane cu tipar negru, cu excepția pag. 1, care este tipărită cu negru-roșu. Tiparul filei de titlu în chenar ornamental are 32 × 18,5 cm, iar oglinda tuturor paginilor măsoară 30,5 × 18,2 cm (19,5 au împreună cu marcatorii).

Pe versoul filei de titlu se află stema lui Șerban Cantacuzino, creație a gravurului Damaschin Gherbest, cu aspect imperial bizantin, sugerând originea familiei domnitorului: vultur bicefal încoronat ținând în gheare spada și buzduganul, iar pe piept

corbul cu crucea în cioc.

Dimensiunile stemei sunt 19,5 × 17 cm, în afara lor fiind tipărite literele IO Ș (erban), K (antacuzino), B (asarab), V (oevo)d, D (omn) O (blăduitor) Ț (ării) R (omânești).

Sub stemă se află versurile dedicatorii (8) compuse de logofătul Radu Greceanu:

*„Soarele, luna, gripsorul și corbul împreună
încă și pata cu buzduganul spre laudă se adună*

*Și acestea Doamne-ți împletesc stemă
înfrumusețată
în loc de părinți soarele și luna ți să arată*

*Luminător născându-te neamului și moșiei
prea vrednic stăpânitor țării și politiei*

*Iară corbul care au hrănit pre cel flămând Ilie
aduce-ți Doamne cu crucea putere și tărie*

*Întinde-te ca gripsorul, spre toate stăpânește
Și cu spata și cu buzduganul spre vrășmași
izbândește*

*Spre cei văzuți și nevăzuți cu mare biruință,
precum rugăm pe Dumnezeu cu multă umilință*

*Să te întărească minunat în domnie slăvită
cu pace și cu liniște, cu viață norocită*

*Și întru al său Dumnezeiesc locaș și fericire
să-ți dea cerescul împărat parte de moștenire”*

La f. [2-5] se află „Scrisoarea Domnului către cei ce se află locuitori supt stăpânirea noastră” în care explică tuturor necesitatea și noutatea acestei cărți fundamentale a credinței ortodoxe românești, acum tradusă din elinește de „70 de dascăli” în frunte cu arhiepiscopul Ghermanon (din Nyssa Capadociei) și de „ai noștri oameni ai locului (...) ce și de limba elinească având știință să o tălmăcească”.

Tipărirea se face în „Sfânta Mitropolie din București, fiind arhiepiscopul și păstor creștinului acestuia norod Prea Sfințitul

Părintele nostru Kir Theodosie Mitropolitul”.

Urmează a doua prefață de laudă a Domnului semnată de „*Dositeiu, din mila lui Dumnezeu, Patriarh sfintei cetăți Ierusalimului și a toată Palistina*”. (De fapt autorul ambelor prefețe este mitropolitul Theodosie, ajutat probabil de stolnicul Constantin Cantacuzino).

La pag. 932 este o notă din care cititorul află că realizarea acestui op impresionant s-a făcut cu cheltuiala lui Șerban Cantacuzino și cu „nevoința și indreptarea” lui Șerban, fost al doilea logofăt, și al fratelui său Radul Log(ofăt), adică așa cum îi știe lumea românească de azi, frații Greceanu.

La f. [1] de la sfârșit aflăm că tipograful principal este Mitrofan, fostul episcop al Hușilor² (1683-1686), care a lucrat efectiv timp de 11 luni la teascuri pentru ca volumul să fie terminat. Este extrem de interesant faptul că nota spune: „Și s-au început acest Dumnezeesc lucru în luna lui Noemvrie anul de la începutul lumii 7196 (1687!) și s-au săvârșit în septembrie anul 7197” (1688), ceea ce înseamnă că fila de titlu este ultima tipărită și ar fi putut să nu conțină deloc numele lui Șerban Cantacuzino, care moare în 28 octombrie 1688.

Al doilea tiraj apare (data fiind așezată în partea inferioară a filei de titlu) la 10 nov. 1688 și cu 16 rânduri în plus la final, ce menționează „izvodul elinesc”) de la Frankfurt – 1597 (cel pe care-l tradusesese Milescu).

Cartea deține și prima erată din istoria tiparului românesc.

Costurile totale s-au ridicat (dr. Doru Bădără) la 1416 taleri (din care 708 pentru tipografi), ceea ce pentru un tiraj de 1000 exemplare nici nu poate fi considerat exagerat. Cine contribuie însă la acoperirea acestei sume? În mod firesc, comanditarul, în cazul nostru, așa cum e menționat pe fila de titlu Domnul țării. În a doua filă de titlu (cea datată 10 noiembrie 1688) apare noul domn Constantin Brâncoveanu, „carele și toată cheltuiala cea desăvârșită au rădicat”. O altă informație apare în cartea denumită „Mărgăritarele lui Ioan

Gură de Aur”, București, 1691 (BRV, I, 91) în prefața dedicată lui Constantin Brâncoveanu, semnată de frații Greceanu (care nu avansaseră în rangul boieresc față de anul apariției Bibliei) următoarele:

„Măria ta, nouă micilor și plecatelor slugi, ai poruncit ca și aceste alese cazanii și sfinte învățături cărora și Mărgăritaruri le zic, ale prea fericitului și marelui sfânt și Dascăl Zlatoust Ioan de pre limba grecească într-a noastră rumânească să le întoarcem (...) Și într-acesta chip sfârșindu-se și această, să se tipărească ai pomenit cum Biblia sfântă s-au făcut care de la răposatul Șerban Voevod, unchiul Măriei Tale s-au început, iar și la începutu-i ca un vel Logofăt ispravnic ce erai și pre aceea nu numai cu osârdie ai nevoit a se isprăvi, ce întru fericitele zilele Măriei Tale a o săvârși tot ai făcut (...) Care toate acestea nu cu mici sau cu puține cheltuiiale ale Măriei tale s-au tipărit și s-au făcut.”

Așa aflăm, de fapt, care a fost contribuția lui Constantin Brâncoveanu, mare logofăt la vremea tipăririi Bibliei, dar și ISPRAVNIC al acestei întreprinderi (până atunci Șerban Cantacuzino îl însărcina cu acest titlu, care era, de fapt, responsabilitatea întregii activități pe mitropolitul țării, Theodosie!)³

Ispravnicul îl reprezenta pe domn la ctitoriile sale, de regulă biserici și mănăstiri, iar cel care uzase copios de această funcție punctuală fusese în Țara Românească Matei Basarab (1632-1654).

Funcția aceasta dată nepotului Constantin Brâncoveanu demonstrează marea importanță pe care o acorda domnul Șerban Cantacuzino apariției Bibliei într-o limbă românească cât mai literară.

Constantin Brâncoveanu îndeplinea la acea dată funcția de mare logofăt (deci șeful cancelariei domnești) pe care, contrar legăturilor de rudenie, n-ar fi putut-o ocupa dacă n-ar fi fost un erudit al vremii, un bun cunoscător de elină și română, un om avid de informație culturală și politică din toată Europa, iar pentru limbile pe care nu le

stăpânea (ca latina sau italiana) a angajat străini cultivați cum a fost Del Chiaro mai târziu. Din punct de vedere al capacității sale financiare, lucrurile sunt și mai clare: chiar din tinerețe Brâncoveanu este unul dintre cei mai bogați boieri ai țării sale, iar alaiul care-l însoțea în călătorii era mereu format din 30-40 de boieri tineri, ceea ce era doar apanajul domnilor țării. Așa că informația că a fost ispravnic al Bibliei implică și recunoașterea responsabilității sale (inclusiv financiare) pentru ducerea la bun sfârșit al acestui important demers spiritual concretizat într-un op monumental al Bisericii Ortodoxe Române. Modest a fost Constantin Brâncoveanu atunci când a acceptat conținutul filei de titlu din 10 noiembrie 1688: Șerban Cantacuzino murise, cartea era tipărită (s-a lucrat la ea 11 luni din noiembrie 1687 – dată întărită și de afirmația că tipografia și traducătorii au văzut Biblia venețiană tipărită „acum la leatul 1687” – până în septembrie 1688), fila de titlu se tipărea ultima și se putea ușor renunța la ea, înlocuindu-se în funcție de noua realitate. Totuși, demn nepot al Cantacuzinilor, le recunoaște contribuția majoră (să nu uităm că întregul plan pentru editarea Bibliei începuse a fi pus în practică din 1682) și acceptă pentru sine un rol mai puțin însemnat ceea ce însă nu-l oprește de a trimite mitropolitului Dosoftei un exemplar aflat azi la Mănăstirea Putna (inv. 496) pe care se poate citi însemnarea: „Dăruitu-s-au această Biblie de Măria Sa Ioan Constantin al doilea Basarab Voevod Domnul și oblăduitorul Țărei Muntenesti Sfinții sale părintelui kir Dosoftei, mitropolit Țărei Moldovei” (F. titlu) Datarea acestei însemnări nu poate fi decât anul 1689).

Unele interpretări ale unor cercetători mai tineri cum că Biblia ar fi fost tipărită între 1688-1689 (deci după ce Șerban Cantacuzino murise) provin dintr-o simplă eroare de cronologie chirilică fără nicio altă justificare.

E sigur însă că într-o proporție covârșitoare tirajul Bibliei din 1688 poartă a doua filă de titlu, cea pe care e trecut

și Constantin Brâncoveanu cu ale sale responsabilități strict legate de crearea acestui monument de limbă și erudiție românească. Cunoaștem azi 122 de exemplare⁴ (Aurelia Florescu, Dinică Ciobotea) din această carte dintre care cele mai multe (36) se află în Transilvania și Banat ceea ce dovedește încă o dată că politica românească și ortodoxă a lui Brâncoveanu a trecut peste granițele vremii care-i separau atunci pe români. Iar importanța excepțională a Bibliei din 1688 este subliniată de câteva personalități ale culturii noastre: A. D. Xenopol spune: „cel mai însemnat monument al literaturii religioase la români”; Nicolae Iorga: „cel dintâi document sigur de limbă literară stabilită pe înțelesul tuturor românilor”, iar George Călinescu scrie: „Biblia (de la 1688) reprezintă pentru poporul român ceea ce a reprezentat Biblia lui Luther pentru germani”.

NOTE:

1. Constantin Brâncoveanu a fost mare logofăt între 15 decembrie 1686 și 28 septembrie 1688, deci textul foi de titlu (datată 10 nov. 1688) se referă la o situație anterioară, știut fiind faptul că de la 29 octombrie 1688, Brâncoveanu era domnul Țării Românești și în consecință așa ar fi trebuit să apară pe fila de titlu. Adevărul este că din octombrie 1687 până în septembrie 1688 a fost ispravnic al lucrărilor de tipărire a Bibliei tradusă de Șerban și Radu Greceanu (1655-1725.)
2. Fusesse stareț la Mănăstirea Bisericiani (Neamț) 1680. Știa greaca și slavona și face tipografia greacă de la Iași (1682). Ulterior este episcop de Buzău (din 10 iunie 1691) și tipărește în 1698 setul celor 12 minee slavo-române (primul în cultura românească) urmate de **Molitvenic** (1699, 1701), **Octoih** și **Triod** (1700), **Penticostal** și **Psaltire** (1701) și **Învățătura de șapte taine** alături de un Liturghier (1702). Moare în 1703, dar tipografia Buzăului produce în același an o psaltire sub patronajul lui Theodosie Mitropolitul și în 1704 un Apostol în vremea episcopului Damaschin (3 octombrie 1702-10 aprilie 1708), ulterior episcop de Râmnic (14 aprilie 1708-5 decembrie 1725), succesor al lui Antim Ivireanul. În total, în vremea domniei lui Brâncoveanu tipărița Buzăului este cea mai productivă dintre toate: aici se ivesc din teascuri 30 de cărți în vreme ce la București sunt 27, iar la Târgoviște 20, restul până la 103 provenind de la Râmnic (10) și Snagov (16).
3. Așa se întâmplase deja la **Evangelia** din 1682 (BRV, I, 74) și **Apostolul** din 1683 (BRV, I, 76), tot traduceri

integrale românești pe care Șerban Cantacuzino le finanțase și pe care le dă „în dar la toate bisericile țării noastre”, dar și rudelor din Moldova cărora le trimite un exemplar al evangheliei (azi la parohia Tișăuți - Suceava, inv. 1508); „Această sfântă evanghelie care ni-i și nouă darul di unchiu nost, fericitu domn Io Șerban Cantacuzino Voevod dat-am și noi bisericii noastre în Brănești leat 7195 (1687) Iordache Cantacuzino paharnic”.

4. La Biblioteca Universității din Bologna se află un exemplar care a aparținut Papei Benedict al XIV-lea (1740-1758).

BIBLIOGRAFIE

- Andreescu Ana, **Arta cărții (1508-1700)**, Ed. Univers enciclopedică, ed. II, București, 2002;
- Bădără Doru, **Tiparul românesc la sfârșitul sec. al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea**, Ed. Istros, Brăila, 1998;
- Bădără Doru (coord.), **Macarie și urmașii săi (1508-2008)**, Muzeul Național Cotroceni, 2008;
- Bianu Ion, Hodoș Nerva, **Bibliografia românească veche, Tom I (1508-1716)**, Ed. Academiei Române, București 1903, Tom IV (adăugiri și îndreptări), 1944;
- Biblia**, București 1688, Biblioteca „Alexandru și Aristia Aman”, Craiova, inv. 5045;
- Dindirică Lucian (coord), Adriana Boboc, Ramona Pau, Mihaela Dudău, **Manuscrise și cărți vechi românești în colecțiile Bibliotecii Județene „Alexandru și Aristia Aman” Craiova**, 2010;
- Ionescu Ștefan, **Epoca Brâncovenească**, Ed. Dacia, Cluj Napoca, 1981;
- Mitric Olimpia, **Carte românească veche în județul Suceava**, ed. a II-a, Ed. Universității Ștefan cel Mare, Suceava, 2015;
- Nedelcea Tudor, **Cartea și circulația ei**, Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2005;
- Pătroi Ion (coord.) Dinică Ciobotea, Dorin Teodorescu (secretari științifici), **Constantin Basarab Brâncoveanu**, Ed. Universitas, Craiova, 2004;
- Râpă Buicliu Dan, **Bibliografia românească veche – Additamenta**, Ed. Alma, Galați, 2000;
- Șandru Neculai, **Vulturul Cantacuzin**, Ed. Albatros, București, 1975;
- Ștefan Ștefania Cecelia, **Catalogul cărții românești și rare din colecția Muzeului municipiului București, (1648 – 1829)**, CIMEC, 2008;
- Teodorescu Dorin, **Din istoria tiparului și cărții românești**, Ed. Fundației Universitatea pentru Toți, Slatina, 2008.

CE S-A ÎNTÂMPLAT CU O PASĂRE CÂNTĂTOARE

Silviu GORJAN

„Semper bonus homo tiro est.”
(„Cine este prea bun poate fi ușor înșelat.”)
(Marțial, Epigrame, XII, 51, 2)

Toată după-amiaza, în sala de clasă se pusese de un chef. Nimeni din liceu nu avusese acces. Și asta pentru că în afară de cei doi bărbați maturi, nimeni nu trebuia să știe despre el.

Acum, Iulian realiza că era un privilegiat. La masa unde erau cei doi maturi, catedra, se încropise un fel de prezidiu nedeclarat. Cel în vârstă era Ionel Niculcioiu, directorul liceului, și celălalt, Delureanu. Se vedea din felul în care se uitau peste ce vedeau, că se iviseră printre muritori numai ca să trăiască bine.

În special, Delureanu se considera că avea toate atuurile să ducă o viață plină de plăceri. Și dacă i se oferise șansa să profite de pe urma unui dram de inteligență cu care se ivise pe lume, nu pierduse și încă nu avea de gând să piardă ocazia să profite. Având origine sănătoasă și fiind și dotat cu ambiție, într-un ritm săltăreț pornise pe drumul unei realizări pe care el o credea și o vedea de excepție.

Imediat ce fusese numit inspector, considera că era normal pentru el ca totul să-i cadă la picioare. Deși tânăr și pe deasupra și frumos, nu avea nimic din zbuciumul sufletească al oamenilor delicați. Îi rămâneau mereu pe dinafară sensuri ascunse ale vieților oamenilor celebri și nici la înțelepciunea de prin cărțile acestora nu avusese acces nelimitat.

Lucruri sigure nu se puteau spune cu certitudine despre el: nu mai avea anii pentru glume cu viața. Fiind și însurat, avea și câțiva copii de la o nevastă cu o singură calitate, aceea de a i-i oferi pe bandă rulantă. Lucrul nici nu-l încânta, dar nici nu-i displăcea. Ce era mai rău, era că totul îl arunca și mai mult în anonimat!

Mai târziu, referitor la acest om, Iulian avea să înțeleagă un adevăr: ca să ai o atare însușire și o stare de spirit care să te mai și susțină, lui Delureanu îi mai trebuia un adevăr în plus: era nevoie să se tragă dintr-un neam obișnuit, dacă nu chiar sărac. Cu acest adevăr îi bătuse și chiar îi întrecuse pe mulți care aspiraseră și ei la demnitatea peste care el rămăsese înțepenit de ani buni.

Unde ședea el mai slab, era o problemă cam delicată: nu înțelesese și nu pricepea că istoria nu este doar o însușire de date.

Neavând acces la delicatețuri ale inteligenței, Delureanu se ocupa de treburi mult mai practice și mai de folos pentru el cum ar fi, bunăoară, amorul.

Devenise vestit la activități practice cum ar fi apucatul, trasul și împinsul. Minte lui ratase și arta de a înțelege că istoria are profunzimile ei.

Fără arta și subtilitatea de a ști să interpretezi evenimentele și timpurile, nu faci cu mintea ta mai nimic în viață. Trăiești doar ca să mănânci! Dar într-o situație în care se aflau el și societatea în care trăia, poate că mai mult decât atât nici că îi trebuia! Nu era bine să trăiești într-o societate care să fi devenit obeză!

Printre femei răspândea mereu un mister care, cu trecerea anilor, în loc să se liniștească, se accentua și instiga din partea-i la fapte grosolane. Acest chip adulat de femei se afirma prin chefuri de cea mai joasă speță. Nimeni și nimic nu îi interzisese acest drept elementar pentru un om ca el. Crai josnic de provincie, demn de ținut minte de orice minte prea puțin limpede, se afirmase și nu ar fi vrut să fie întrecut de altcineva din ținut. Orgoliul său, dacă ar fi fost cât de cât treaz, era

posibil să fi suferit. Lua în calcul și neașteptate schimbări de pe linia serviciului. În consecință, se arunca tot mai avid în istorii cu tinerele care debutau în științele istoriei. Acestea nu aveau nimic de pierdut. Refuzuri din partea tinerelor profesoare nu întâlneau nicidecum.

Nesătul de viața frumoasă a tinereții lui cam trecute, nu avea pretenții. Când se apuca de citit, se consola și cu ediții mai vechi, unele chiar și cu file rupte. Nu era greu să îți dai seama că erau refuzate până și de lectori mai spălați și mai educați de prin sate. El rămânea mereu convins că nimeni nu-și dădea seama după ce alerga. O minte mai limpede și-ar fi dat seama că acest om trăia cu un scop precis: să epuizeze toate aventurile galante sau mai puțin galante pe care și le imagina și pe care visa să le ducă la împlinire. Nimeni nu-l prinsese cu ceva care să se fi putut povesti într-un cerc cât de cât civilizat. Nevastă-sa ori nu știa, ori nu voia să se încumete la așa ceva. Tăcea mai tot timpul și lucrul acesta o avantaja nespus.

Se obișnuise să tacă și când trebuia și când nu. În jurul ei, în ce-l privește pe soț, totul era un șir neîntrerupt de bănuieli ordinare, cum singură afirma mereu.

Și cu toate acestea, supranumele de crai lui îi venea ca o mânășă. Nu se plânsese niciodată de greutatea acestui adevăr. Îi făcea chiar plăcere să îl poarte.

În esență, nimeni nu știa care era atmosfera din familia lui. Povești circulau multe, ca în orice familie. Chiar dacă cineva le-ar fi aflat vreodată adevărul, nimeni nu s-ar fi opus să fie povestite fără acest dram de șarm care face bine oricărei povești.

Oricum, nevastă-sa nu încăpea în ele. Era un personaj prea șters și n-ar fi stârnit interesul nimănui!

Făcea parte dintre acele ființe pe care faptele nelalocul lor, în loc să le astâmpere, le trezesc impulsuri necunoscute, dar iubitoare de o viață la care îndrăzniseră și încă mai îndrăzneau să viseze împinse de o convingere ancestrală: visarea nu face rău nimănui. Cu acest adevăr se hrăneau zi și noapte!

Astfel, în noaptea aceea, Delureanu ardea de dorința să iubească și să se lase iubit

de o femeie frumoasă cum vedea că avea una chiar în fața lui!

Fezeu, profesoară de istorie într-o comună din jur, era mereu gata să dovedească, chiar să pună jos pe oricine s-ar fi încumetat să i se opună, mai ales că avea predilecție spre ce era crud și nevinovat. Pe Delureanu îl tulburase de cum se revăzuseră. Un fulger se produsese între ei chiar de când se văzuseră prima oară. Ce-i drept, trecuse ceva timp de atunci, dar cum se spune, nimic nu se potolise din contră, se întetise!

Se vedea că reacționa mereu. Lui Delureanu îi tremurau nările ca unui animal greu de ținut în frâu. În consecință, se uita la ea cu priviri mai mult decât pofticioase. O dorea și fără să i-o spună prin cuvinte ori gesturi insistente.

În paharul plin cu vin roșu, aproape negru din noaptea aceea, se amestecau toate de-a valma: și cuvintele greu de spus, și dorințele greu de ținut în frâu. Dar atunci nu-i rămânea decât să adulmece prin aerul nopții mirosuri, șoapte și mișcări care îl făceau să nu mai fie cuminte. Animalul din el se potolea cu greu! Tânăr nu mai era, dar trebuia să se strunească și singur, mai ales în momente ca acela pe muchie de cuțit din noaptea aceea.

Intrarea acestei Fezeu îl trezise la o nouă viață. Era ca o găză pe care lumina o trezea la viață. Se trezea la viață și imediat ar fi și dorit să înțepe. Așezarea ei grațioasă îi zdruncinase până și ultimii neuroni, într-un fel foarte ciudat.

Ionel Niculcioiu, aproape de el, îl simțea și schimbau amândoi priviri complice. Deodată, privind prin vinul negru, acesta începuse:

— Eu cred că este timpul să mergem și pe acasă! Fezeul, așa îi spunea el, o să meargă în noaptea asta la Iulian!

Era clar că cei doi se cunoșteau bine, dacă nu erau chiar prieteni! Nimeni nu s-ar fi înșelat, luând de bun acest adevăr.

Surprins de o asemenea distribuție a rolurilor, Iulian nu mai fusese atent la gestică și privirile celor trei prinși în regulile parșive ale jocului meschin care începea. El nu trebuia

să fie decât un simplu actor, adică să participe la ce era distribuit fără voia și fără știrea lui.

— Ba asta nu!, sărise Iulian. Eu nici măcar nu știu cine este dumneaei! Nu duc și nu am dus niciodată femeii necunoscute acasă la mine! Și, la o adică, am dreptul să mi le aleg eu, dacă ar fi să se întâmple! Îmi pare rău dacă aveți această credință despre mine! Eu trăiesc în felul meu! Îmi pare rău că vă stric jocurile! Nu-mi plac întâmplările pe care le puneți la cale! Scoateți-mă din socotelile dumneavoastră, vă rog frumos! Nu pot să particip la așa ceva!

Iulian se ridicase să plece. Și chiar asta și făcuse imediat. Fără să privească în urmă și fără să salute pe cineva, Iulian Boariu ieșise din sală. Închisese ușa ușor, ca și cum s-ar fi temut de cineva sau de ceva. Trăia cu satisfacție mândria că vorbise clar și apăsător. Era ceva ca și cum ar fi învățat mai devreme și acum doar repeta fără să facă vreo greșală. Se simțea mai mult decât mândru! Chiar fusese grozav!

Cei doi oameni importanți din noaptea aceea nici nu avuseseră timp să-l privească. Un singur lucru ieșea atunci din mintea lui. Totul i se agățase de gânduri. Avea un chip nemișcat. Hotărârea îl domina.

Pe chipul lui de om tânăr, nimic necivilizat, în afară de o scârbă imposibil de ascuns. Oricum, așa ceva nu i se întâmplase vreodată. În cele din urmă, ieșise în stradă. Plouase. Frunzele se așternuseră pe caldarâmul acum pustiu. Realizase imediat că nu mai era mult până să ajungă pe strada care ducea spre cartierul unde copilărise. Întotdeauna îi plăcuse să meargă prin oraș singur. Nu dorea să dea naștere la comentarii pe care nu le meritase și totuși, procedând astfel, le genera și chiar le întreținea!

Într-un oraș atât de mic, era convins că zvonul cel mai insignifiant avea toate șansele să devină eveniment. Se transforma în bârfă și asta nu-i plăcea. Până atunci nu avusese de-a face cu așa ceva. Mereu se ferise. Puterea cu care se răspândea prin lume îl înfiora. Zvonul te ajunge din urmă și încet, dar sigur, te ucide. Nu i te poți opune!

Studentia dintr-un oraș ardelenesc îl obișnuise cu năravuri de negândit pentru

lumea în care se întorsese. Din tot ce strânsese în inima lui, ieșea la iveală neputința de a împlini ceva care să arate că viața nu era cea pe care o descoperea acum în fiecare zi, în orașul copilăriei sale.

Erau lucruri noi, cu care nu era obișnuit. Acum, că le vedea în cotidianul vieții, era puțin spus că îl dureau. Mai mult chiar, suferea cumplit. Nu era doar o suferință morală, suferea chiar fizic. Îl durea în piept, îi tremurau mâinile și picioarele, avea amețeli, se simțea rău când mergea mult!

Așa ceva nu se pomenise în orașul în care își trăise anii studenției! Cu altă lume se întâlnise el acolo! Revenind în orașul din care plecase, gesturile devenite acum realități avuseseră pentru el ecoul și semnificația unei adevărate coborâri în Infern. Îi întunecaseră sufletul, dar încă nu îl ucisese!

Nimeni n-ar fi știut să spună despre el că ar fi fost un afemeiat încât cei de acum să gândească să se poarte cu el în consecință. Nu înțelegea cum era posibil ca cineva să hotărască în numele său! La așa ceva se gândea mergând pe strada pustie.

Îi veneau în minte oamenii acelei seri, pe rând, ca și cum ar fi strigat un catalog și fiecare dintre ei s-ar fi ridicat arătându-și față.

Întâi îi apărea Delureanu. Deși inspector, până atunci nu îl cunoscuse personal. Auzise doar povești despre el. Nu-l priveau. Celălalt, care în noaptea aceea nu vorbise mai nimic, era directorul liceului unde funcționa doar de câteva luni. Printre oamenii acelui orașel, acesta nu era chiar un nimeni. Știa să facă glume, întreținea cu toată lumea o atmosferă mereu volubilă încât el să nu treacă neobservat. Lucrul acesta îl dezgusta, dar nu avea ce să facă. Trebuia să-l respecte. Era directorul lui!

Nu se știa niciodată! La o adică, pe viitor, fiecare ar fi avut un cuvânt de spus despre el. Era tânăr și probabila lui ascensiune lui abia se gândea să înceapă!

Când aflase peste ce disciplină păstora Delureanu, care se dorea umanist convins, sufletul lui Iulian tresărise. De multă vreme așteptase umanistul cu care sufletul său

să intre în dialog. Era un vis. Tinerețea nu se dezmințea. Dar lucrurile nu aveau să se întâmple așa. Rând pe rând, dezamăgirile i se instalau în suflet. Curând, avea să afle despre acesta că își făcuse studiile la „*sans fréquence*”. Pentru el, fusese mai mult decât elocvent!

Iulian încerca mai mult decât reținere pentru astfel de exemplare. Era clar, nu avea nimic de oferit!

Ca student, în ultimul an de facultate, Iulian participase la un examen cu studenți de la „*fără frecvență*”. Se convinsese de ce erau în stare! Foarte prețuit, profesorii îl solicitau. Pentru el, era mai mult decât o probă de cinstire. Se edifica în el o mândrie solidă care nu avea să-l mai părăsească vreodată. În ciuda acestui lucru, se purta mereu foarte decent. Niciodată nu avea să facă din asta o probă de spus și arătat oricui.

Trecuse prin studenție și, dacă ar fost să intereseze pe cineva, poveștile lui de iubire fuseseră curate. Iubise și fusese iubit.

Odată cu trecerea timpului, din ele se iviseră poveștile. Erau ale lui, le păstra în suflet și de acolo scoteau mereu arpegii noi care acum, uneori, îl cam întristau. I se lipiseră de suflet. Acum realiza că viața lui era făcută din ele! Era sigur că, așa cum în minte îi mai rămăseseră și alte duioase întâmplări, cele cu Maria și apoi cu Gabriela viețuiau în inima lui cu o putere ca în primele lui clipe de viață. Nimeni nu ar fi avut dreptul să fabuleze pe marginea lor. Erau ale lui și atât! Și tot nimeni nu avea drept să-și croiască drum liber spre inima lui!

Nu făcuse și nu făcea din iubire o probă de bravură sau de necuviință. Nu se amuzase vreodată pornind de la ceva atât de sfânt, cum simțea că este și rămăsese pentru el iubirea. Nu era deloc o idee adolescentină. Așa o simțea el și astfel credea că o să-i rămână în minte și în inimă! Trăise și iubise cum face un om la douăzeci de ani! Erau anii lui! Nu avea de ce să-i fie rușine și nici cui să ceară iertare și mai ales de ce! Între ei totul fusese mai pur decât și-ar fi putut imagina cineva.

Trecea prin viață limpede, cu idealuri. Nu iubea glumind, n-avea să capete aceste

primejdioase îndeletniciri! Iubea viața, avea încredere în oameni! Totul era clar și un om ca el nu ar fi putut să fi fost altfel decât cum fusese învățat să trăiască și cum se deprinsese să fie cu adevărat!

Avea idealuri ca orice om cinstit cu viața! De multe ori, când era singur, visa, dar nu era starea aceea care lui i se părea leneșă, bleagă! Visarea se strecura și i se lipea de suflet, când nu mai avea chef de ce era lângă el.

Se vedea mai târziu, dar niciodată la o anume vârstă. Își vedea devenirile, dar nu era în stare să-și socotească anii pe care i-ar fi avut atunci.

Față de director nu avusese niciodată deosebite cuvinte de laudă. Prea puțin timp avuseseră să se cunoască. Gândea că vor avea destulă vreme, mai târziu!

Iulian nu avusese motive să vadă în Ionel Niculcioiu decât un om simplu, doar directorul de instituție unde funcționa el și atât!

O funcție administrativă era suficientă pentru a-l confirma, așa gândea directorul, încet dar convingător!

Iulian era circumspect și aștepta confirmări sau chiar infirmări de la viață. Timpul avea să hotărască pentru el într-un fel sau altul. Îl respecta, dar de prețuit încă n-ar fi putut să spună că fusese cazul până atunci!

Iulian se considera prea tânăr încât să caute în viața acestui om motive care să-l fi consacrat etalon în ceva. N-ar fi putut să spună despre el câți ani avea. Viața lui i se instalase cu lejeritate între acei ani când nu poți să spui cu certitudine vârsta unui bărbat. Se vedea că se simțea bine așa! Avea acea vârstă în care nu te consacră nici tinerețea, dar nici maturitatea nu te alungă!

Trăia liniștit, cum putea să viețuiască un om fără mari idealuri într-un orașel în care ți-era imposibil să nu suferi în liniște de plictiseală. Nici el și nici orașelul nu-i aduceau în minte și în inimă îndatoriri excepționale. Și de o parte și de cealaltă se instalase cu lejeritate un fel de liniște care nu se voia tulburată. Nimeni nu ducea în spinare vreo istorie demnă

să fie cunoscută și împărtășită.

Familii de seamă nu se închegaseră și nici nu se înghesuiseră să-și ducă viața pe aceste meleaguri. Un lucru era clar și din el se trăgea și menirea lui: să apară oamenii zdraveni care să consacre orașelul, apoi liceul și, prin ele, tot ținutul.

Căsătorit cu o învățătoare Olimpia, ca orice soț și tată, aproape zilnic Ionel Niculcioiu nu se lăuda decât cu copiii lui – o fată și un băiat. Cât despre soție, nu spunea mare lucru. În schimb, mereu își ridica în slăvi soacra. Aceasta era o femeie mai mult decât banală. Venise de la țară și rămăsese ceea ce fusese de când se știuse: o femeie simplă, fără idealuri pe care să și le schimbe după cum bate vântul. Muncise și muncea ca un bărbat. Ținea casa ca oglinda. Încercând să devină și modernă și model, încă nu reușise nimic din tot ce-și propusese. Un lucru era vizibil: știa cu toții din casă să-și ascundă dezamăgirile și visările prea îndrăznețe, asta dacă nu întâi îl luăm în calcul pe directorul liceului. Toate se linișteau și, cu timpul, ca niște păreri, dispăreau, ca și cum nici nu ar fi fost vreodată. Se transformau în liniști pe care nu le mai tulbura nimeni. Nu se știe cât erau de adânci, dar între ele se întindeau distanțe de ani și ani de zile.

Necunoscându-i-se talentele și nici pasiunile, nedovedindu-și inteligența nativă prin ceva de reținut, în mod sigur Niculcioiu era, în esență, un om obișnuit. Ar fi vrut să fie altfel, dar nu avea cum, îi era imposibil! El doar exista și atât! Lucrul acesta îi conferea o liniște care avea toate șansele să dureze nespuse de mult!

Între noi fie vorba, nu se dovedea să fi existat printre ambițiile lui măcar vreuna care să-l fi consacrat în vreun fel. Nimeni nu trebuie să se plângă de noroc în viață! Era un timp în care totul putea să o ia de la început. Și totuși, Niculcioiu aștepta și mai mult, spera să beneficieze din plin de oportunități neașteptate!

Istoria se tulbura mereu, chinându-se să-și găsească echilibrul precar! Era o vreme în care fiecare putea să-și asume calități

neobservate și recunoașteri cel puțin tardive, dacă nu chiar mai mult. Călcând cumplit de greșit, se chinuia să-și găsească echilibrul perfect. Cei mai mulți sperau să-l și găsească!

Ca să scape de bănuiele care nu l-ar fi avantajat, directorul se aruncase într-o campanie furibundă de elogiare a fiului. În ochii tatălui, talentul de excelent jucător al călușului îl uniciza pe acesta. Nu avea mai mult de treispe, paispe ani.

Directorul uitase că își visase fiul viitor orașean, om bogat și consacrat de afaceri, nicidecum ca pe un țăran și pe deasupra călușar notoriu. Neputând să facă deosebirea între esențe și formele lor minore de expansiune prin lume, i se perindau prin fața ochilor și domnul cu mâini îngrijite, dar și țăranul cu chenar de pământ la unghii.

Directorul era total confuz între imaginile concrete și cele abstracte. În imaginația lui nu se puteau distinge cu precizie nici una, nici cealaltă.

În capul lui era un adevărat amalgam, posibil produs al simțului patern de stirpe rustică.

În ce îl privește pe Iulian, acesta se cunoștea foarte bine. Nu suportase niciodată ca cineva să dea buzna în felul său de a fi și de a gândi. Se hotărâse să-și țină directorul la distanță. Strictul necesar, nimic mai mult între ei!

Ținea la libertatea lui mai mult ca la ochii din cap. Nimănui nu i-ar fi dat și nu-i dădea voie să creadă despre el că era om cu slăbiciuni la îndemâna oricui. Oamenii din noaptea aceea chiar își bătuseră joc de el într-un mod grosolan! Se gândea la asta, dar nu cu planuri de plată! Mergea absorbit de gânduri, dar erau acele gânduri pe care nu le voia împlinite cu repeziciune. Trebuia doar să aștepte!

Plouase. În urma acesteia, pe dalele umede se lipiseră frunze mici de salcâm. Străzile erau pustii. Ca să nu pară că el ar fi fost vinovat de ceva, se uita la zidurile caselor. Nu era atât de întruneric încât să nu le vadă. Cu gândurile bulversate, căuta să se agațe de ceva. Dorința să scape de amenințările care, în

mod firesc, avea să-l năpădească, o presimțea așteptându-l încet, dar sigur. Din gânduri nu se domolise și nu se depărtase nimic, iar dintre chipurile acele nopți nici unul nu se domolise. Toate îi dădeau târcoale și îi înțepau inima.

Oamenii aceia, deopotrivă cu femeia pe care, cu siguranță că o chemaseră pentru el, ar fi fost în stare de orice. Într-un orașel ca acela, ar fi fost o adevărată tragedie, dacă s-ar fi scornit un neadevăr cumplit, de viață și de moarte. Dar, în esență, nu se aventurau. Nu-l cunoșteau, era prea tânăr! Avea tot dreptul să aleagă și nimeni nu trebuia să facă orice din viața lui, din gusturile ori preferințele inimii lui!

De nicăieri, nici măcar o singură rază de lumină, oricât de palidă. Gândurile înalte îi prindeau bine. Dacă ar fi fost pe lumină, s-ar fi simțit liber și nu spionat ca acum, cum i se părea că era.

Avea o șapcă pe care și-o trăsese pe ochi. De când se știuse, se ferise de răceală. Răcea nespus de ușor și răcelile îi treceau greu. Într-un fel, își ducea propriile boli pe picioare. Se dovedea o ființă vulnerabilă.

Orașelul acela era locul în care își trăise o parte a vieții, ani buni de copilărie. Mereu i se părea ceva nou când îi veneau în gânduri acei ani. Acum, la maturitate, recepta totul cu fiecare por deschis!

După atâta timp petrecut departe, nu mai recunoștea și nu-l cunoștea nimeni! Lumea se schimbase și o făcuse amețitor de iute! Orașelul acesta era locul în care trebuia să-și confrunte devenirea cu propria-i viață de acum!

Închidea ochii ca să se bucure din plin de aromele pământului la acele ceasuri de toamnă târzie. Ierburile ude, gata să se topească în pământ îl sileau să priceapă că viața lui începea să nu fie așa cum și-o imaginase el!

N-avea cum să uite că pentru el viața începuse la conacul familiei. Dar istoria, grăbindu-se, dăduse peste cap tot mersul vieții lui. Făcuse din toate anotimpurile și din anii copilăriei lui un șir de întâmplări care i se lipiseră pentru totdeauna de sufletul dornic de viață. Lua viața ca pe un adevăr pe care trebuia

să-l poarte cu sine. Nu avea conștiința, când era copil, că și el, ca om, ar fi putut să facă ceva, dacă ar fi știut ce și cum și ar fi vrut ca totul să se schimbe. Era prea mic. Și totuși, cu timpul, simțea că se născuse cu o mare curiozitate: să înțeleagă ce era aceea o viață. Nu putea să înțeleagă această dorință decât raportându-se la propriu-i suflet!

Când era sincer cu sine, n-ar fi știut să spună când i se sfârșise copilăria, când îi începuse adolescența și apoi tinerețea. Nu se rupeau una de alta. Treceau una din alta, fără ca el să perceapă cu creierul și sufletul vreo modificare care să-l facă să se simtă diferită de la un an la altul. N-ar fi putut să spună, nu simțise nimic, nu știa care fuseseră acei ani. Poate că nici nu era vorba de ani! În mod sigur, trebuia să umble la ce i se întâmpla în gânduri și la modul de a înțelege viața.

Oricum, o tristețe dublată de o permanentă curiozitate se așternuse peste orice lucru sau ființă care îi ieșise și îi ieșea în cale. Fusesse ca o stare de spirit, la început! O trăise și o trăia mereu. Totul îi venea firesc. La început, ca orice stare nouă, îl încercase. Nu știa cât timp i se întâmplase asta, dar nu cu puțin timp în urmă. De atunci avea să-l țină captiv! Oricum, erau ani buni!

Cei care îi vedeau chipul nu puteau să nu spună despre el că nu era tânăr și elegant, arăta bine, se mișca cu detașare! În sinea lui, banal nu se simțise niciodată! Cu certitudine, nu-și amintea de așa ceva!

La terminarea studiilor, își răsturnase propriu-i destin! Mai ales, mama sa era în sufletul lui.

În felul lor, amândoi trăiseră la fel. Niciunul nu avea cum să uite vreodată nici suferințele și nici timpul scurs de atunci. Este vorba de acel timp când fiecare căpătase despre celălalt conștiința că exista.

Să fi avut trei sau patru ani! Venea cu mama sa de la muncile câmpului. Era vara. O însoțea la secere. Cu pași mărunți de copil era numai lângă ea.

Pe nămiezi, în drum spre casă, într-o zi mama lui se întinsese la umbra unor măceși, pe o mejdină. Iulian se culcase lângă ea. Nu

adormea. Fiecare își simțea sufletul fremătând.

Privindu-și copilul cu duioșie și luându-l delicat în brațe, îi spusese, uitându-se pe câmpia nesfârșită : „*De acum încolo, eu am să mă culc și am să mor! Nu am cu ce să vă mai țin! N-am ce să vă mai dau să mâncați!*” Nimeni nu ar fi știut vreodată să spună ce se întâmpla cu adevărat în sufletul ei de mamă. Iulian, ca un fir de mușetel și strângându-se și mai mult spre ființa ei, îi cuprinsese trupul de femeie matură cu mânuțele-i și murmură, rugându-se sfâșietor de ea: „*Nu muri, mămica mea, știu eu o femeie la care să mă duc să ne dea mălai ca să trăim!*”. Între mamă și fiu se țesea încă de atunci o punte de vise și de realități. Fiecare dintre cei doi o simțea că avea să dureze cât o eternitate.

În anii aceia, tatăl său suporta consecințele datoriei și dorinței sale de a nu rămâne un om obișnuit. Atunci era la Poarta Albă, la canal. Toata viața muncise cinstit, strânsese avere și acum trebuia să plătească. Era necesar să fie educat, să învețe ce este aceea o societate nouă în care oameni ca el nu aveau ce să caute decât educați. Educați nu oricum, ci pentru o viață nouă!

Societatea o luase razna. Fusesse închis de ani buni. De judecat, nici vorbă! Trebuia educat. Educația se referea la tot ce se întâmpla cu el. Că strânsese ce avea, era singura lui vină. Muncise mult, cumpăraseră, nu risipise nimic. Nimeni nu-i dăduse nimic din cer. Dar era singur și prea izolat, acolo unde era. Nu putea să facă nimic. Iubea viața și n-ar fi vrut să moară! Singură, mama îl crescuse și îl educase. Fusesse și rămasese o eroină! Avusese o șansă: se înțeleșese bine cu socrii. Locuiau în aceeași casă. Aceștia văzuseră în ea o adevărată fiică. Cinstită și devotată soțului plecat, mama își ridica singură soclul pentru popria-i statuie de femeie și mamă devotată menirii vieții ei pe pământ.

Nu-și dădea seama de ce toate aceste secvențe din propria-i viață îl luaseră în stăpânire tocmai în noaptea aceea! Le lăsa în pace, se simțea bine! Decât să se mai gândească la ce i se întâmplase când plecase de la liceu, poate era mai bine așa!

Poate că și toamna și răcoarea care începuseră să gâdile ar fi putut fi acuzate de ce trecea prin sufletul său. De vreme ce nu avea libertatea ca sufletul său să aleagă ce i se părea accesibil, se lăsa în voia clipei. Cum s-ar spune, devenea sclavul ei!

Voia și nu voia să se depărteze de unde venea și de ce i se întâmplase în noaptea aceea! Lucrurile nu sunt niciodată separate între ele. Se cheamă unul pe altul! Atunci îi veni în minte o întâmplare din vremea primilor ani de studenție. Și-o amintea de parcă s-ar fi petrecut ieri!

Trebuind să fie trimis în Italia, la Veneția, cu o bursă de câteva luni, nu putuse pleca. Visase nespus să plece. Era dreptul lui! Avea toate motivele să aspire! Dar fusese sortit să guste din tristețea unor neadevăruri pornite din niște minți bolnave. Nici prin gând nu-i trecuse că ar fi putut să fie așa ceva! Rectorul, academician de vază, îi solicitase să prezinte date certificate, referitoare la originile familiei sale. Datele primite fuseseră mai mult decât cumplite pentru el! Era scris negru pe alb. Mult mai rău nici că se putea! Scria că Iulian provenea dintr-o familie despre care primarul satului scria că alt rost nu avusese decât acela că „*supsesse sângele poporului*”.

Pentru prima dată în viața lui, acolo, în cabinetul rectorului, unde fusese chemat să i se citească răspunsul primit, avusese ciudata impresie că pica cerul pe el. Se amestecau în mintea și în inima lui respectul pentru oamenii care îl apreciau, dar și supărarea și melancolia, durerea și chiar mai mult, un soi de tristețe greu de exprimat în cuvinte, adâncă și de neînțeles, că îi fusese dat să se nască și să trăiască atunci, în acei ani. Și el nu avea decât puțin peste optsprezece ani! Era student în primul an.

DOCUMENT INEDIT REFERITOR LA DATA NAȘTERII LUI MARIN SORESCU

Maria IONICĂ

Apropiindu-se momentul celebrării nașterii marelui scriitor Marin Sorescu, reluăm ideea că, deși nu au trecut mulți ani de la dispariția sa fizică, apar în continuare materiale conținând erori și ambiguități privind viața și activitatea celui ce se autodefinise, de la prima carte publicată, *singur printre poeți*.

Cea dintâi incertitudine ar reprezenta-o chiar data venirii sale pe lume, consemnată îndeobște ca fiind 19 februarie 1936, cu toate că, adeverind mărturisirea Nicolinei Sorescu - mama scriitorului, încă din volumul *Marin Sorescu în scrisori de familie*, publicat de George Sorescu în 2001, era menționată noaptea de duminică, 29 februarie. Cu ajutorul calendarului perpetuu am descoperit că, într-adevăr, 29 februarie fusese în acel an bisect într-o duminică, drept pentru care am reiterat (și argumentat) informația în *Cuvântul introductiv* la studiul *Marin Sorescu între parodic și solitudine necesară*, din 2002, precum și în teza de doctorat susținută în 2003, respectiv, în monografia *Marin Sorescu. Repere biografice*, din 2005.

Stingerea neașteptată a creatorului în dimineața zilei de 8 decembrie 1996, la numai 60 de ani, a luat prin surprindere nu doar lumea literară, îndoliind întreaga românie. Iubitorii scrisului său aflau apoi în ce situație-limită au fost create poemele din tulburătorul volum postum *Puntea*, apărut în 1997, la Editura Creuzet. Nedreapta penumbră în care intra ulterior autorul poemelor *La Lileci* era, credem, cauzată de orgolii și invidii literare ținând

atât succesele antedecembriste, cât mai ales accidentală implicare a *Vărului Shakespeare* în viața politică (deși Marin Sorescu rămânea, în fapt, tot la domeniul culturii, ca ministru¹, funcție din care spera să-și ajute confracții).

Într-un articol din 2007 (v. *Conference EcoMedia Europe 2007 RO - Pitești*, November 2007) semnalăm anumite greșeli de informație și minusuri privind biobibliografia soresciană, începând cu manualele de limba și literatura română pentru liceu. Pe lângă prezentări sumare și/sau eliptice, relevam inadvertențe și omisiuni impardonabile, comentarii frizând uneori penibilul (*Versurile finale sunt de o frumusețe copleșitoare, care face de prisos comentariul* - opina un cunoscut exeget, referindu-se la poeziile scrise de Marin Sorescu în ultimele sale zile de viață și de cumplite suferințe).

Din fericire, opera soresciană și-a regăsit treptat locul binemeritat printre valorile perene ale culturii și literaturii, române și universale². Odinioară, justificându-ne perseverența de a insista asupra unor aspecte incerte din biobibliografia soresciană, concluzionăm: «Orice elev de gimnaziu cunoaște odiseea începuturilor lui Eminescu, știe când au avut și alți autori primele tentative de a accede pe tărâm literar... Ni s-a părut nedrept ca Marin Sorescu, stins din viață de doar câțiva ani, să

¹ Marin Sorescu a fost Ministru al Culturii în cabinetul lui Nicolae Văcăroiu, între 25 nov. 1993-5 mai 1995, demnitate la care a renunțat prin demisie.

² v. Ion Jianu, *În 1983 și 1992, premiul Nobel trebuia să poarte un nume românesc: Marin Sorescu*, Editura EIKON, Cluj-Napoca, 2014.

rămână aproximat derutant și în manualele școlare».

Subscriem și azi. Chiar dacă inițial s-a accentuat asupra poeziei, iar azi dramaturgia soresciană pare să fi câștigat mai mult teren, este o realitate că nu există tânăr cu bacalaureatul susținut în ultimii ani care să nu fi auzit cel puțin de *Iona* (dreptu-i, adeseori fără a fi pătruns în profunzimea ideilor și a înțelege drama personajului...).

Un fapt probând ideea de mai sus îl constituie desfășurarea în municipiul Craiova, anual - pe la mijlocul lunii februarie, a *Zilelor Marin Sorescu*, cu participarea unor personalități și oficialități, cu sindrofii și decernare de premii. Aceste zile au fost de la un timp amânate spre finele lui făurar, fără vreo justificare asumată de cineva. Având în vedere că în 2014 festivitățile din Bănie s-au derulat în august (de Sfânta Maria!), nu știm ce va mai urma...

Lucrând în prezent la pregătirea unui alt volum cu documente inedite, păstrate de prof. univ. dr., scriitor și exeget George Sorescu, fratele mai mare și mentorul școlit al autorului, revenim cu încă o dovadă că apropiații lui Marin Sorescu știau care era data reală a nașterii sale. Astfel, Vetuța Pop (1923 - 19 XII 1996³), poetă, publicistă și traducătoare stabilită, din 1951, în Canada, a fost nedumerită auzind la radio o știre despre aniversarea lui Marin Sorescu în 19 februarie; s-a uitat repede într-un dicționar literar și a găsit... 18 februarie!

Iată, din scrisoarea trimisă de ea în 18/19.II.1993, pasajul din care se deduce clar că scriitorul însuși făcuse cunoscută data de 29 februarie. Lizibilitatea este impecabilă, dar, pentru a nu rămâne loc de interpretări,

transcriem textul, prezentându-l și în fotocopie:

Stimate Domnule

Marin Sorescu,

*Maestre!*⁴

Aud cu mirare, la radio, că azi, 19! e ziua Dv. de naștere. Stai, zic, e o greșeală - Știu că Dl. Sorescu e născut pe 29, de asta e tânăr, mai tânăr ca acei de-un leat cu dânsul, pentru că așa și pe dincolo. Nu o dată am vorbit despre asta. Mai știți?

³ Vetuța Pop a desfășurat și o remarcabilă activitate în cadrul organizațiilor românești din Montreal, Toronto și Hamilton, colaborând în presa exilului și publicând în mai multe ediții un volum de poezii. Am subliniat luna și anul decesului deoarece coincid cu cele în care Marin Sorescu trecea... neîndurătoarea lui *punte*.

⁴ Formula de adresare evidențiază deosebită prețuire din partea autoarei, dispunerea în pagină a cuvintelor - parcă în ritm sacadat - sugerând uluiala stârnită de știrea radiodifuzată în legătură cu data aniversării zilei de naștere a scriitorului.

Mă uit într-un Dicționar și văd 18 II. Hai că nici ăștia nu știu.

Bine că autoarea nu avea cunoștință și despre unele documente, *oficiale*, cum ar fi diplomele eliberate de anumite instituții:

-28 februarie, se consemna în diploma de maturitate, eliberată în 14 iunie 1955, de Școala Militară *Dimitrie Cantemir* din Predeal;

-11 februarie, era trecut în documentul prin care i se conferea lui Marin Sorescu, în 1993, titlul de doctor în filologie.

Urmărind în timp fișa biobibliografică a lui Marin Sorescu, recunoaștem că de mai multe ori ne-am zis și noi ca Vetuța Pop (*Hai că nici ăștia nu știu!*), foarte puține fiind documentele în care am găsit consemnată ziua de 29 februarie 1936 ca dată a nașterii lui Marin Sorescu.

Alt moment ambiguu prezentat în literatura de specialitate privește debutul publicistic sorescian, despre care se scrie că a avut loc fie în 1959 – la «Viața studentescă», fie în 1957 – la «Viața Românească». Descoperind, la Biblioteca «Gheorghe Asachi» din Iași, epigrama *Agresorilor din Egipt*, semnată M. SORESCU în «Flacăra Iașului»/ 24 noiembrie 1956, ajungeam la concluzia (documentată!) că evenimentul s-a produs ceva mai devreme (v. Maria Ionică, *Sorescu - adevăr, metaforă și mister*, în *Luceafărul*, nr. 6/ 2004, p. 14).

De menționat că rezultatele acestor cercetări au fost inserate în articole și studii publicate, uneori și republicate (v. Maria Ionică, *Marin Sorescu. Repere biobibliografice*, Editura Ramuri, 2013) pe care ne-am străduit, în măsura posibilităților, să le facem cunoscute. Așa că nu ne mai așteptam la confuzii, deși ar putea avea, totuși, o

scuză cei ce s-au lăsat ademeniți în capcane parcă voit întinse de scriitorul însuși... De exemplu, în spiritul-i nonconformist, poetul declara într-un interviu acordat lui Adrian Păunescu în 1969: „Eu n-am debutat. Am pornit-o deodată”⁶.

În ceea ce privește echivocul zilei de naștere, am observat, de asemenea, că acesta nu părea deloc preocupat de momentul în care *a zărit lumină pe pământ*. Important era că *a zărit lumina!*

Confirmând sugestiile afirmației *Puțin mister nu strică*, preluată de la apropiatii scriitorului, ideea că și acest *mister* era deliberat întreținut am dedus-o, întâmplător, tot din versurile unei poezii soresciene – *Vag*, din volumul *Astfel* (1973):

Și nimeni nu va ști despre tine/ Nimic precis/ Vei avea trei date ipotetice de naștere/ Și două de moarte.

Ultimele interviuri demonstrează și că Marin Sorescu nu avea motive să se grăbească a-și pune la punct biografia. Astfel, în primăvara ultimului său an de viață, nebănuind că zilele-i erau numărate, mărturisea Gabrielei Rusu-Păsărin: „ - Sunt pregătit să debutez din nou și să apar cu două-trei cărți în genuri diferite, deci nu mă consider la sfârșit de carieră literară”⁷. Într-un anume fel, avea dreptate: cele circa douăzeci de postume apărute până în prezent prin grija lui George Sorescu valorifică doar o parte din manuscrisele rămase în casele memoriale din București, respectiv, Bulzești, la care se pot adăuga numeroase alte materiale (inclusiv dedicații, portrete, tablouri etc.) oferite de autor cu generozitate persoanelor și personalităților care avut privilegiul de a-i fi o vreme alături, pe *drumul* vieții și în eclatantul său destin literar.

5 De parcă Marin Sorescu se amuza sfidând birocrația, fentând funcționăria care nu-și permitea, totuși, să-l deranjeze pe scriitor cu scotocitul după buletinul de identitate...

6 v. «România literară», nr. 36/ 4.IX.1969, p. 7.

7 Gabriela Rusu-Păsărin, *Portrete în oglinzi paralele*, p. 42.

George VAIMAN

DE DOR

Eu te-am visat pe când erai mireasă
că vei păstra și pentru mine-o floare;
mă strânge dorul tău la cingătoare,
iubito ca o toamnă preafrumoasă.

Mi-e dor de merele nemângâiate,
de plexul soarelui pulsând ascuns;
când roua ochilor miroase-a plâns,
te-aș lua aproape, până peste poate.

Te-aș duce-așa departe, după lună,
să nu ne vadă nimeni, mi-este frică;
ți-aș face-o casă nouă, mititică,
să nu încapă-n ea altă nebună...

- Du-mă departe, du-mă unde vrei,
nu te cunosc și totuși nu am teamă:
știi că ți-ai da și sufletul la vamă,
să nu mai știm nici tu nici eu de ei...

- Să nu mă-ntrebi – dacă nu sunt nebun,
întreabă-te pe tine de ce-aș fi!
și nu mai știu ce-nseamnă a iubi –
oricum la nimeni nu o să te spun.

Eu am o lume-n care este loc
și pentru tine – dacă o-nțelegi!,
în lumea mea nu sunt nici slugi, nici regi,
ci un altar de dragoste și foc.

AȘTEPT UN SEMN

De te-am visat demult, când eram mut și orb,
azi m-ai atins cu gura și te-ai făcut fântână,
și sete mi-e și nu am un gol în cana plină –
și-mi vine să sparg cana, cu pumnii să te sorb.

Te-aș despuia de coajă până la miezul dulce,
să fac din întuneric lumină-n ochii tăi;
am secera-mpreună un lan de maci-văpăi,
cu coasa lunii nouă, tăcerea să ne culce.

Măcar o respirație de-o noapte să ne umple
dintre celule golul, cu oxigen lichid;
nu știu dacă păcatul s-o strecura în vid,
dar simt cum pulsul bate în gânditoare-mi
tâmpile.

Și visurile, câte au fost, să se-implinească
într-unul singur care se vrea realitate;
să nu crezi că pleca-voi aproape sau departe –
voi fi la o distanță atât de nefirească.

Aștept un semn, ceva..., o vorbă, chiar o șoaptă,
pe care doar eu însumi aș vrea să o aud;
și n-aș dori de ploaia de lacrimi să mă ud –
aș deveni un munte de sare ce nu iartă.

ȘI NU VOI MAI VISA

Am scris povești de dragoste și-am fost
un Făt-Frumos învins în fiecare
și le pot spune astăzi pe de rost
și ei și ție și-alteia ce-o doare...

În fiecare toamnă pârguită
pierdeam inelul ce era promis,
prin trista lor pădure ruginită
de-atâtea fiare ce s-au fost ucis.

Nu m-am bătut cu zmeii prin poiene,
nici alte fapte mari n-am izbândit;
au fost doar nopți când n-am dat ochii-n gene
și nici acum nu știu ce am pândit.

Treceau Ilene-Cosânzene câmpul
sub luna clară, spre tăcutul râu;
și nu m-am dat de-a dura să văd chipul
furat apoi cu calu-mi fără frâu.

Atât doream: să fiu un râu de sare,
să-și scalde-n mine gingașul lor trup
și-ncet să urce-not pân' la izvoare,
acolo unde vrăjile se rup.

Și nu voi mai visa frumoase fete,
rămâne-voi de-a pururi ne-mpăcat;
eu știu că îmi va fi și dor, și sete
de apa-acelor ochi ce m-au uitat.

NU-ȚI FIE TEAMĂ...

*Femei cu-altoiu-n sânge ce lăstăresc și pot...
Curg vinuri aspre-n vena păgână și albastră
Nu țin de post, de cruce, sunt eu și-atâta tot
Mă simt ca o răsură-n grădina dumneavoastră*

Tu nu ești oarecare, și chiar dacă ai fi...,
pulsează o lumină ciudată-n ochii tăi;
nu s-ar deschide, doamnă, ferestrele spre zi
dacă n-aș fi alunul pe-ntunecate văi.

Mi-e arșiță de tine și nu găsesc izvorul
să-mi potolească setea, cum parcă n-am avut;

pe cumpăna fântânii e luna precum mărul
Adamului. În Eden chiar luna a căzut.

Nu-ți fie teamă, doamnă, sunt plopul fără soț,
ceva-mi lipsește, parcă, ceva deosebit;
și dacă poți... și dacă al naibii n-o să poți,
eu voi rămâne-alunul pădurilor de mit.

Până la iarba arsă mă voi pleca în toamnă,
să mă înec în frunza ce crud a fost ucisă,
și-am să te-aștept o viață, nefericită doamnă,
să trecem împreună de zona interzisă.

MUNTELE DE SARE

Îndrăgostit de muntele de sare
Gust lacrimi pentru-această depărtare

Cu tălpile mai goale și sfoase
Călcam pe flori urâte și frumoase

Veneam cu noru-n gând de ploaie rară
Să-ți spăl pedeapsa, să te fac ușoară

Și dezbrăcându-te-n amurgul sincer
Am început să tremur și să sânger

Mă tot rugam s-apară prima stea
și din ușoară te făceai mai grea

Trecut-am râul repede de munte
Mă sprijineam cu gura de-a ta frunte

La poala muntelui de sare albă
Crescuse luna-naltă ca o nalbă

Și depărtarea se scursese-n noi
Eram atât de noi curați și goi

Doar frunza toamnei ne ferea de lună
Eram nebun de tine tu nebună

Ca la-nceputul Facerii eram
Și nu știam ce facem dar făceam

ION MINULESCU – RECEPTAREA UNUI POET

C. VOINESCU

Eugen Lovinescu, șeful modernismului critic românesc, spunea că poetul *Romanțelor pentru mai târziu* este „adevăratul stegar al simbolismului“, iar Ion Trivale îl considera fără echivoc „maestru simbolist“. Pentru Șerban Cioculescu, Ion Minulescu este „agentul cel mai activ al simbolismului înainte de război“. George Călinescu îi atribuie însă poetului cu rădăcini slătinene materne doar „decorurile și ceremoniile simboliste“.

Primii patru ani ai începutului de secol XX, Minulescu îi petrece la Paris pentru studii juridice, dar se dovedește, în pofida intențiilor inițiale, iremediabil atras de boema artistică a vremii. Este fascinat de atmosfera cabaretelor muzicale, de morga poezilor șansonieri din cafenelele literare pariziene (Chat Noir, Vachette, Closerie des Lilas), admirându-l îndeosebi pe Jean Moréas, dar citindu-i cu aplecare pe Baudelaire, Jules Laforgue, Lautréamont, Aloysius Bertrand, Émil Verhaeren, Maurice Maeterlinck sau Charles van Lerbegrhe. „Vă închipuiți – mărturisește poetul – ce impresie avea să-mi facă încă din primele zile ale sosirii mele la Paris contactul, deocamdată numai vizual, cu acești oameni, pe care imaginația mea îi vedea cu totul altfel decât pe toți ceilalți cu care venisem până atunci în contact. Abia atunci mi-am dat seama ce aș fi pățit dacă aș fi rămas în țară... La Paris aveam însă să mă simt fericit.“

Cu cât o formulă artistică nouă se va dovedi mai șocantă pentru cititori în momentul lansării, părea să fie convins Minulescu după cei patru ani parizieni, cu atât ea va fi mai rezistent implantată, așa că, revenit în țară, cucerește categoric cafeneaua literară bucureșteană (Kübler, Oteteleșanu, Capșa, Café de la Paix) cu aerul său nedisimulat de profet al artei, susținut scenic de o volubilitate seducătoare. Într-o posibilă poveste a cafenelei literare românești, despre care Ion Barbu credea că este un veritabil cabinet de lucru, Ion Minulescu ar trebui

așezat pe un loc special, sugestiv și esențial. Un poet atipic, singular, cu o vervă inepuizabilă, teatral până la paradă, șocant în ținută prin extravaganță, cu fulare lungi, colorate, el a rămas în amintiri ca un dandy boem cu o uriașă audiență la public. Iulian Boldea avansează într-un documentat studiu, publicat în 2007 (Ion Minulescu și măștile poeziei) conceptul de *minulescianism*, născut și susținut de o atare poetică.

Așa se explică faptul că Minulescu a reușit să aducă în perimetrul poeziei moderne un segment imens de cititori, până nu demult nu tocmai convinși de rezistența artistică a unei formule estetice noi. El a ridicat, după cum este de părere critica literară, boema la rangul artei, „slujită cu o febră lucidă și cu un temperament liric incontestabil“. Nu credem că există nicio urmă de exagerare în afirmația celor care consideră că mai mult decât tratatele de specialitate ale marilor profesori și renumiților critici literari, mai mult decât manifestele unor școli sau curente, mai mult decât foile literare moderniste, Minulescu a convins o lume medie de auditori și cititori să se apropie de climatul poeziei noi.

Asta nu înseamnă că Lovinescu și Călinescu nu ar avea dreptate când afirmă că Minulescu nu a scris o poezie de adâncime, de fior metafizic, ci una „de circulație lejeră“, cum îi completa ulterior Emil Manu. Tot atât de adevărat este însă că Minulescu s-a menținut în actualitate printr-o operă străbătută de un sentimentalism balcanic, printr-o creație artistică de tipul șansonetei, al cântecului antonpannesc, modernizat de o sensibilitate meridională.

Caragiale îl întreabă pe M. Dragomirescu într-o scrisoare: „Rogu-te, cine o fi Ion Minulescu? În orașul cu trei sute de biserici este ceva neprețuit. Asta nu mai e domnișoară! Asta e bărbat! Bravo lui! De mult n-am mai avut așa impresie. Îl salut călduros și-i mulțumesc

pentru înalta plăcere ce mi-a făcut cu ciudatele-i versuri!”

Ceea ce l-a făcut, poate, pe G. Călinescu să remarce: „Ion Minulescu (literar vorbind) este un tip caragialean, tânărul muntean volubil, facil, emotiv, incapabil de a lua ceva în serios, producător neobosit de *mofturi*. Poeziile lui Minulescu decurg în stilul familiar, prăpăstios francizant al cafenelei bucureștene, așa cum foarte des pariziana *chanson* e scrisă în argou. Ele trebuiesc zise, precum trebuie jucate momentele lui Caragiale, fiindcă Ion Minulescu este în bună măsură un Mitică, un Cațavencu și un Eleutheriu Popescu, deveniți lirici.”

Numai că, precizează Nicolae Manolescu, nu Minulescu este caragialean, ci, mai ales, publicul său, cititoarele, „nepoatele Ziței”, cărora li se adresează conștient poetul, el fiind altminteri primul scriitor care „nu disprețuiește succesul”, deși „arta de consum” se află abia la începuturile ei. Paradoxală i se pare criticului de la *România literară* și utilizarea mijloacelor simboliste într-o poezie „de aspect comercial, ca o reclamă izbutită pentru un produs: *Guerlain a botezat parfumul/ Voilà pourquoi j’aimais Rosine!*” Și Arghezi sesizase cândva, nu fără maliție, că Minulescu „poet al muzei absente”, scrie poezie „cu o convingere, uneori, de agent de publicitate”. (Scrieri, Ed. Minerva, Buc., 1972).

Oricum, prin poezia sa, Minulescu mina, la vremea aceea, din interior, canoanele clasice, tradiția lirică, altfel zis șabloanele. Așadar, poetul este un modernist, dar un modernist de factură autohtonă, bine cunoscută fiind clasică sa încadrare într-o filieră muntenească începând chiar cu Radu Popescu și sfârșind, cum s-a văzut, cu Caragiale însuși.

Poemele minulesciene se împlinesc estetic prin dialog, prin raportul direct dintre emițător și receptor, actorul și regizorul întâlnindu-se sub auspiciile lirice ale poetului, care își asumă această triplă ipostază creatoare. De aceea la Minulescu teatralitatea este intrinsecă, instinctul teatral fiind la fel de evident ca și cel liric. Eugeniu Speranția sesiza convingător acest aspect, referindu-se la formula grafică a versului minulescian: „Forma grafică pe care a adoptat-o el pentru creația lui poetică înlesnește, sugerează mai viu cititorilor mișcarea, gestul, perioadele verbale, micile

puneri în scenă, așa cum și le închipuia el”.

S-ar putea conchide că poezia lui Minulescu nu relevă un eu liric, acea *voce neutră* ce transmite mesajul ideatic, caracteristică genului, ci, mai degrabă, un personaj, aparținând unui spectacol, jucat în registru liric – e drept – dar conducând inevitabil spre un alt gen, cel dramatic. Gabriela Omăt remarca: “De aici permanenta percepere a perisabilității și exercițiul relativist. În această convenție, el este actorul, personaj conceput peren (ca însemnând chiar rațiunea de a exista a operei), în vreme ce largi panouri de istorie sau geografii excentrice variază în fundal.”

Minulescu are însă și meritul de a fi îmbogățit și diversificat limbajul poetic mai ales prin abordarea cutezătoare a neologismului. Cităm la întâmplare dintr-un poem dedicat Olguței Crușevan, purtând ca titlu *Împăcare postumă: Dă-mi cel puțin speranța efemeră/ Că-ntr-un apropiat istoric zori de ziuă/ Buna Clio/ Ne va-mpăca definitiv sub piatra/ Aceluiași mausoleu meschin -/ Eu – lopătar pe ultima-ți galeră,/ Tu, parodia mării Cleopatra!*“

Cel puțin primele sale două volume *Romante pentru mai târziu* – 1908 și *De vorbă cu mine însumi* – 1913 – generează impresia de straniu prin imagini artistice căutate și cu efect surprinzător, prin onomatopeea nu mai puțin șocantă, prin arhitectura nebănuită a frazei poetice, ceea ce îl conduce pe Tudor Vianu spre concluzia că Minulescu operează cu alegorii, nu cu simboluri, având deci o gândire lirică nesimbolistă și nesimbolică. Muzicalitatea sa poetică, remarca și Lovinescu, în contrast cu cea simbolistă „e plină de fanfare, de sonorități, de metale lovite greu”. Exemple sunt destule: Alicante, Estremadura, Ninive, Marea Marmara, Bassora, Antile, San-Salvador, Babylon, Sahara: *Și mâinile de ce-ți sunt albe ca albul tristelor altare/ Din Babylon/ Și din Ninive? Și Perpessicius vede la Minulescu „o poezie de o bogată ornamentație, de vaste panouri decorative desfășurându-se, vibrant, în snopul de lumină al unui reflector magic.”*

Există în poezia lui Minulescu o nestăvilită atracție sau poate chemare spre depărtări jalonate de albatroși, insule, arhipelaguri, nave, gări, faruri, trenuri: *Tristețea trenului ce pleacă/ Noi n-am trăit-o niciodată*. Cum, de asemenea,

există multe nume celebre cu sonorități șocante pentru lirica românească: Chopin, Cezanne, Gauguin, Wagner, Berlioz, Villiers de L'Isle-Adam, dar și personaje sau titluri de opere: Manon Lescaut, Des Grieux, Hamlet, Polonius, Les fleurs du mal.

Iată și un exemplu din poema *Într-un bazar sentimental: Strofe vechi, o mandolină,/ Un Cezanne și doi Gauguin,/ Patru măști de bronz:/ Beethoven, Berlioz, Wagner, Chopin,/ O sofă arabă, două vechi icoane bizantine,/ Un potir de-argint, mai multe vase vechi de Saxa pline/ Cu mimoze, tamburine spaniole, lampioane/ japoneze, trei foteluri cu inscripții musulmane,/ Fleurs du mal legate-n piele de Cordova,/ Și pe pian:/ Charles Baudelaire și-alături Villiers de L'Isle-Adam...*

Nici macabru nu lipsește din recuzita lirică minulesciană, cioclii, coșciugele, catafalcurile, morții ambulanți întâlnindu-se într-un decor de un pitoresc particular: *Paznicul mi-a-nchis cavoul/ Și-am rămas afară-n ploaie.../ Paznicul mi-a-nchis cavoul/ Și-am rămas să-mi plimb scheletul/ Pe sub sălciile ude....* D. Micu este de părere că asemenea imagini sunt mai degrabă grotești decât tragice, neinspirând meditații asupra condiției umane: „Sunt pure artificii literare, elemente decorative, asemenea picturilor orientale din care ne privesc făpturi teratologice.” Nici cifra fatidică trei, după modelul lui Maeterlinck – trei corăbii, trei drumeți, trei romanțe, trei lacrimi reci și călătoare etc. – precum și scrierea cu majuscule a unor nume comune, adjective substantivizate sau adverbe – Eternul, Cuminții, Trecutul, Durerea, Nimicul, Ieri, Măine nu-l înfioară în chip deosebit pe cititor.

Ion Minulescu rămâne însă un poet a cărui valoare incontestabilă se relevă dincolo de poze și de extravagante, dovedindu-se un mare, un incorigibil sentimental. Chiar și balcanic, cum susțin unii.

Cu o formulă artistică nouă și de multe ori proprie, Minulescu a dat literaturii române o vibrantă și veridică poezie a mării, a nostalgiei marilor depărtări, a repetatelor plecări, dar și sosiri.

Cu Minulescu a intrat în poezia română peisajul citadin civilizat sau supercivilizat, a intrat în literatură, ca metaforă, strada. Marile aglomerări urbane cu furnicarul lor nesfârșit, cu

dramele cotidiene au în creația minulesciană nu un ecou tragic, ci un efect spectacular.

De simbolism ține la Minulescu, crede D. Micu, doar ceea ce îl apropie de eminescianism, acea expresie muzicală a melancoliei: „Sunetul autentic, nou, al liricii minulesciene se găsește, așadar, în nota sentimentală bufă, în melodia de romanță ostentativ modernizată, spre a-i camufla articulațiile de fapt demodate. E o ingenuitate în versuri, travestită în fanfaronadă, o năvală de duioșii și melancolii ce învederează reale afinități ale poetului nostru cu Laforgue și Verlaine. Am zice că Minulescu este aproape eminescian în simțire, de nu i-ar lipsi adâncimea.”

Cititorii de azi ai lui Minulescu nu-l mai consideră un inovator, cum era privit la 1908 sau la 1913, ci doar un poet ce creează stări sufletești nesofisticate și la care poezia nu și-a pierdut, prin trecerea timpului, voluptatea, jovialitatea și calamburul, savoarea burlescă, sentimentalismul.

Criticii vremii sale – i se părea curios lui Vladimir Streinu în *Pagini de critică literară* – nu s-au dovedit prea binevoitori cu lirismul său ușor, „exprimat printr-un mare surplus de cuvinte”, dar, mai adăuga tot el, într-o dreaptă cumpănire: Minulescu „a primenit publicul de romantisme nesuferite ale epocii, pregătindu-l să primească mai târziu îndrăznelile substanțiale...”

Minulescu trebuie luat așa cum este: *N-am fost așa precum se spune/ Și nu sunt nici așa cum sunt-/ Nu sunt nici foc,/ Nici ploaie/ Și nici vânt!.../ Nu sunt nimic din ce-aș putea fi pe pământ.../ Nu sunt decât un snop de vorbe bune,/ Ce-aștept un cititor cinstit să mă răzbun/ Și să m-arate lumii cine sunt....*

Sau cum zice Pompiliu Constantinescu în *Figuri literare* (Ed. Minerva, Buc., 1989): „Poezia d-lui Minulescu urmează aceeași linie evolutivă ca și civilizația noastră materială. Ea ne face să trecem de la ȋțari și căciulă la haine nemțești și joben, de la cămașa cu flori la pijama, de la țigara răsucită cu degetele la trabuc, de la țuica de Văleni la lichior și whisky. Istoricește, meritul unei asemenea literaturi este imens și semnificativ. Procesul ei de inovație este voluntar, ușor epicurian, ca orice satisfacție, inedită, adaptațiunea ei este ostentativă, volubilă și deschizătoare de apetit.”

DIN BASARABIA, POEMELE SACRE

Ion GEORGESCU

Îmi odihnesc și îmi înalț sufletul cu rugăciunile lirice ale poetului basarabean Traian Vasilcău, cuprinse în cartea „Sfeșnic în rugăciune”, în care se autodefiniște cu smerenie: „Poet rămân, să beau lacrima lumii/ Și lacrima să-mi fie-n veci stăpână,/ Mergând cu infinitul mână-n mână.” („Poemul lacrimii”) Cu ființa întreagă ruptă din înaintașii săi români într-o poezie, îl vedem alături de badea George Coșbuc, care în „Poetul” se declară: „Sunt suflet în sufletul neamului meu/ Și-i cânt bucuria și-amarul/ În ranele tale durutul sunt eu/ Și-otrava deodată cu tine o beu,/ Când soarta-ți întinde paharul”. Traian Vasilcău este unul din poeții de elită ai Moldovei de peste Prut, născut din suferința confrăților săi și crescut în altarul de credință al neamului străjuit cu sabia și crucea de Ștefan cel Mare și Sfânt.

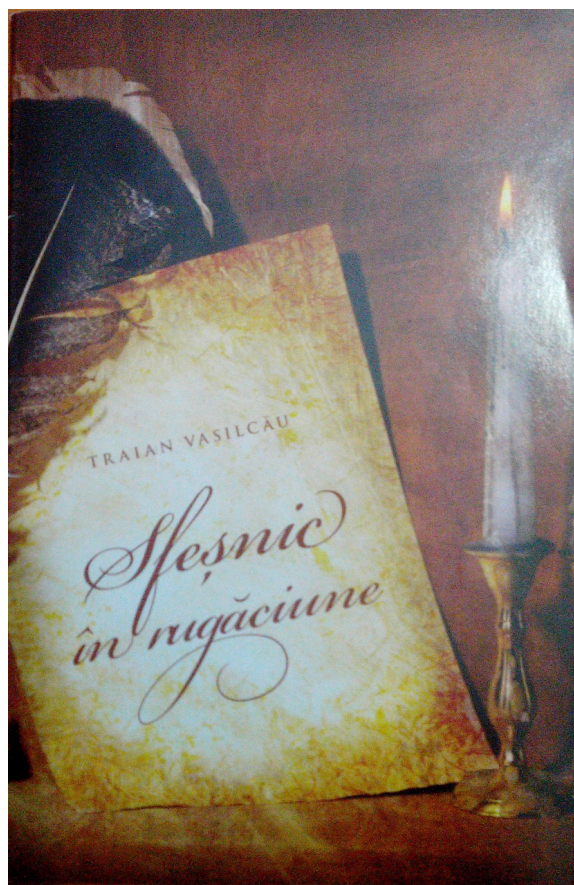
În laboratorul prozodic al poetului basarabean inspirația e vulcanică și nedespărțită de rugăciune: „A răbufnit în mine Poezia,/ Sublimă rană mi-i, taină și cântec,/ Numai c-o boală cristică mă vindec.// Cuvintele de veșnicii mi-s toate/ Spice de rugăciune-ngenuncheate.” O anumită modestie nativă îl determină pe șlefuitorul de cuvinte, idei și imagini să nu boteze multe din

piesele sale lirice, lăsând cititorului împlinirea. Tablourile realizate prin metaforă și culoarea verbului în contrast, sunt captivante, bacoviene: „Ningea apocaliptic în cetate,/ Nici pârtii nu erau, ningea mereu,/ Când patru mierle-n doliu îmbrăcate/ M-au dus în cuibul lor din Dumnezeu.”

Ca o adiere în frunzișul toamnei, o undă

elegiacă eminesciană străbate creația poetică a lui Traian Vasilcău: „Îmi tace sufletul, parcă-ar zăcea/ În rochia de iarbă-nmormântat./ La templul lui, biet rob îngenuncheat,/ Am poposit să-i spun că voi pleca.” („Alt psalm cu mama”). În veacul ce dureros a trecut, bardul din Chișinău ar fi fost unul dintre ortodoxii de la revista „Gândirea”, alături de Vasile Voiculescu și de Nichifor Crainic: „Spre tine, Doamne, fruntea mea se-nalță/ Și trupu-mi în genunchi stă doborât,/ Deșartele gândiri nu mă răsfăță,/ Tăcere mi-am prescris pentru o viață/ Și spionat de-o stea mi-s

zăvorât.” În „Psalmul sfinților”, ruga declarată în vers este temeinicia credinței: „Calea spre Tine, Doamne, pavată-i cu iubire,/ Calea spre nicăieri pavată-i cu blestem.../ Sunt beat de Tine, Doamne, să nu fiu beat mă tem!” În „Bocet popular”, conceput în metru folcloric, strofele de șase versuri sunt construite plecând

de la invocația istorică: „Doamne-aș vrea să mă auzi,/ Ochii inimii mi-s uzi...// Doamne-aș vrea să mă privești/ Ca să mă-nduhovnicești...” Tot în metru popular sunt concepute și alte piese lirice, între care „Bocet de seară”: „Jelui-m-aș și n-am cui,/ Jelui-m-aș Domnului,/ Domnu-i rege pe mulțime/ Da’ tot n-are timp de mine.// Du-te, dor, și nu veni,/ Vreau să strig în orice zi,/ Fiindcă dor de n-aș avea/ Schit nu mi-ar fi inima,/ Unde intră rând pe rând/ Toate mierlele plângând.”

Grigore Vieru a fost maestrul, Traian Vasilcău este discipolul. Poemul „Nins de cuvinte” e semnificativ prin sintagma titlului și e închinat întâiului dintre liricii Basarabiei contemporane: „Vântul cosește zarea de otavă,/ Dar în privirea lui foșnesc cocori;/ Ducând pe-aripi istoria bolnavă,/ Eternitatea-n noi culege flori.// O, el e crin pe care-l scapă cerul,/ Rugându-ne să i-l întoarcem cânt,/ Deschideți geamul, a-nflorit Vieru,/ Frumos ca un poem doinit de vânt...// El printre arbori umblă ca un domn,/ În ei își țes mantale lungi lăstunii/ Și-n ochii ce par lacuri de nesomn/ Cântă bătrânul cer la harfa lumii.”

Psalmul, imn religios, cântec de slavă închinat lui Dumnezeu, poezie lirică cu caracter sacru, cultivat în literatura română îndeosebi de Tudor Arghezi, ocupă spații mari și în câmpul poetic al lui Traian Vasilcău: „De dinainte de-a mă fi născut,/ Inima Domnului m-a cunoscut.” („Psalm”); „Doamne, mult ce mi-i rușine,/ C-avui trai de mărăcine,...” („Psalm”); „Îmi tace sufletul, parcă-ar zăcea/ În rochia de iarbă-nmormântat.” („Alt psalm cu mama”); „Doamne, carele mi-ai dat tristețea/ ce-o suport/ și toată bucuria ce n-o pot duce” („Psalm pentru îngeri”).

Pe ultima copertă atrage atenția un catren către încărcătura religioasă a construcției lirice a cărții „Sfeșnic în rugăciune” (apărută în cadrul Proiectului cultural-artistic „Noi vedem cu inima”, derulat de Asociația Obștească „Mereu aproape” din Chișinău): „Doar Nobelul ceresc în veci contează,/ Cum nu e nici un premiu pământesc,/ Poți să și

mori, în Domnul înviază...” Și tot aici, aflăm că Traian Vasilcău (Traianus) a „răsărit” la 2 aprilie 1969, în satul Vișoara, raionul Edineț, Basarabia. A absolvit Facultatea de Istorie și Etnopedagogie a Universității de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. E președinte al Societății culturale „Pasărea Phoenix” și membru al Uniunii Scriitorilor din România și Moldova. Este, în același timp, director al proiectelor: „Dicționarul scriitorilor români contemporani de pretutindeni” și „Antologia poeziei românești în mileniul III”. A editat 39 de cărți la Chișinău, Iași, Alba Iulia, Arad, Craiova, Timișoara, București, Ottawa. Maestru în Artă.

Postfața semnată de Irina Mavrodin întregeste critic portretul liric al poetului: „Lectura poemelor lui Traianus transformă fiecare piesă într-un imn înălțat întru slăvirea Supremei creații și a Supremului Creator. Poet autentic, poet adevărat, reușește să comunice prin poezia sa un simțământ al uniunii, al contopirii cu Lumea, o stare de metafizică trăire a misterului cosmic”. Despre propria sa concepție poetică, Traian Vasilcău mărturisește: „Am început să spun mereu, întruna, sub diferite forme, de îndată ce am trăit această stare de epifanie: poezia este, pentru mine, rugăciune evidentă, care mă ajută să stabilesc un nou raport cu propria mea poezie”.

Mesajul transmis liric în piesele sacre e conceput artistic prin verbul ortodox al apropierei ființei umane de Dumnezeu, prin morala creștină în care au răsărit și au înflorit în inima unui redevabil poet al Basarabiei rugăciunile îmbrăcate în haina poemelor. Glasul lui Traian Vasilcău se impune cu putere și limpezime în câmpul literaturii românești contemporane.

Dumitru BOTAR

Poetul și prozatorul Paul Sârbu (25.06.1957 – Caracal) de profesie învățător, trăiește de peste trei decenii în cătunul Letea din Delta Dunării, în mijlocul familiei și al elevilor, o adevărată enclavă bântuită de demoni, cu oameni parcă pierduți în spațiu, ce se mișcă fără sens, fără un traseu anume. Deși este cel mai izolat loc al Deltei, poetul nu s-a dat bătut în fața acestui peisaj pe care mulți poate l-ar fi abandonat, rămânând ca dascăl, soț, părinte și desigur ca om de condei, acceptându-și destinul pe care totuși l-a învins prin scris, devenind un autentic scriitor al Deltei cu tot ce are ea bun și rău, dulce și amar.

Aici vapoarele de pasageri vin de trei ori pe săptămână, ca să ajungi la primul transport trebuie să pleci noaptea la două îmbarcat într-o remorcă (nu există transport în comun) fără prelată, în care uneori plouă, uneori ninge. Oamenii dau omătul cu lopata și se așază pe maldărele de papură și stuf, apoi până la Tulcea fac șapte ore cu vaporul de călători, iar dacă brațele Dunării îngheață, zona devine total izolată, săptămâni sau chiar luni de zile, până ce Dumnezeu dezgheață fluviul, căci pe brațul Chilia nu circulă spărgătoare.

Ascuns aici ca un câine enot, în sihăstrie, printre stufărișuri, poetul (membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1999) a scris 11 volume (8 de proză și 3 de versuri) care i-au adus consacrarea și premii literare între care: Premiul pentru proză al Salonului Național de carte „Ovidius” – 2002 sau Premiul pentru poezie pe anul 2011, acordat de Uniunea Scriitorilor din România – filiala Dobrogea.

Cu acest volum de versuri, Paul Sârbu ne duce într-o lungă călătorie din real până în tărâmul imaginarului, folosind un bagaj stilistic impresionant, făcând din salcâm un adevărat mit, un simbol al renașterii, al existenței, ce i-a

dat puterea de a triumfa, de a nemuri. „Eu nu port inima în piept/ inima mea e răspândită/ în florile de salcâm”.

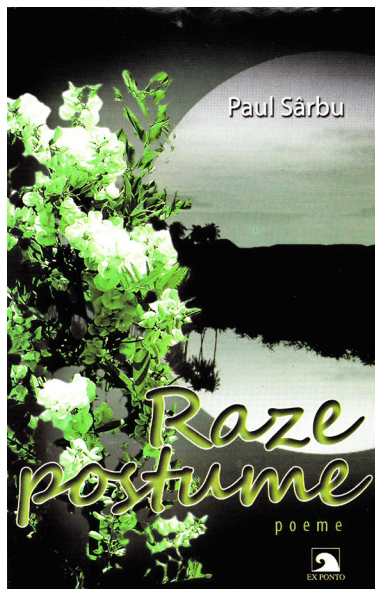
Aventura aceasta (cum altfel?) de a părăsi cotidianul, efemerul, pentru a accede în lumi și imagini fantastice ne cuprinde încă de la primele poeme și fără să vrem devenim părtașii unei ode a salcâmlor, împreună cu care dragostea și timpul formează un univers aparte. Călătoria poetului este în egală măsură

o zbatere, o revoltă, potolită doar de sentimentul că acel ținut plin de imperfecțiuni poate fi locul fiecăruia dintre noi și este, de asemenea, lupta cu sinele nostru în speranța absolutului, salcâmii fiind un pasaj către dincolo, care trebuie purificat: „La începutul lunii mai, în fiecare an/ preotul satului oficiază ceremonia/ prin care cheamă înapoi din adâncuri/ sufletul acestui arbore sacru/ florile de salcâm: „În numele Tatălui și al Fiului/ și al Sfântului Duh/ voi, flori de salcâm, veniți înapoi/ veniți înapoi din izvoarele întunecate ale lumii subpământene/ veniți înapoi din constelații” (Aventura florilor de salcâm).

Categoric, Paul Sârbu caută febril eternitatea: „Și totuși cele două, trei flori de salcâm (ce s-au scurs în clepsidră/ pentru mine/ sub lună/ e tot ce mi-a rămas/ pe acest pământ/ căci acestea s-au prefăcut în versuri/ ce se scurg încet, în continuare/ într-o clepsidră postumă)” (Clepsidra).

După lectura acestor tulburătoare versuri, mi-am amintit ce spunea Fănuș Neagu despre poet, încă din anul 1998: „Pe cât mă pricep eu în poezie, dl. Paul Sârbu va fi un mare boer al poeziei veacului ce vine”.

* **PAUL SÂRBU – RAZE POSTUME (poeme)** – Editura EX PONTO – Constanța, 2014

MAI MULT CA PĂCATUL

Cornel NICULAE

Citind ultima scriere apărută și dăruită mie de d-l C. Voinescu – MAI MULT CA TRECUTUL – , am găsit potrivit să scriu câteva gânduri rămase în urma lecturii.

Nu sunt critic literar. Nu sunt nici măcar un mare scriitor a cărui autoritate să-i permită să scrie despre operele altor scriitori. Scriu de pe pozițiile unui simplu cititor, căutător de gând în lumea spiritului de aici și de aiurea: îmi place o carte atunci când are DUH. De cum s-a făcut ea, cu ce mijloace literare, de unde „vine” și unde „se duce” autorul nu mă interesează. Este treaba celor care parazitează creația literară și care, îndeobște, poartă denumirea de critic literar. Cum poți înțelege creația cuiva, în diafanul ei, dacă n-ai creat ceva: poezie, proză, orice? Călinescu a încercat și i-a reușit – la superlativ: avea talent. Cum are și d-l Voinescu. Care este talentul domniei sale? Acela de a pune un om, o situație, o epocă, viața chiar – în paradigmă ironică. Fără să degenereze în Caragiale, Sorescu și alții. Atâta cât e, este el.

Titlul cărții este semnificativ. Ne avertizează că avem sub ochi o proiecție a propriei vieți. Prin urmare, este vorba despre timp și om. Se înțelege că trecutul se referă la timp, care a fost și revine (fără Proust) în pagina scrisă, ca amintire. Este aici, însă, vorba despre om. Un om: autorul.

Omul – orice om – este întotdeauna mai mult decât trecutul său: secunde, ore, ani. Este mai mult decât suma amintirilor sale. Un om – un om adevărat mai ales – nu reiese complet din trecutul său. De multe ori devine de neînțeles „omul” căutat chiar de titularul vieții evocate. Adesea ne trezim străini în propria viață, aproximându-ne, dibuindu-ne, dându-ne ocol...

Așa zicând, d-l C. Voinescu este, mereu, mai mult decât trecutul său, pe care încearcă să-l aducă pe scenă cu ajutorul a două sute și ceva de pagini. E mult, e puțin pentru o viață de om?

Și, atunci, mă întreb: unde este acel MAI MULT care definește o viață de om? Este în conținutul cărții? Este. Este DUHUL. Este tot? Nu. Pentru că oricine scrie despre propria viață (vorba lui N. Iorga: AȘA CUM A FOST) scrie doar introduceri. Cum am spus, nimeni nu-și știe viața pe de rost. E o iluzie faptul că ne cunoaștem fără rest. Uneori restul este tocmai DUHUL despre care vorbeam mai sus.

Omul acesta se regăsește într-un fel de „hronic și cântec al vârstelor” împreună cu o „lume” (iată, o epocă) întreagă: cu familia, cu originea, cu oameni și locuri, cu ideologii, cu drame, cu praf și pulbere...

Este, prin urmare, un fel de cronică personală, dar nu se oprește aici.

Este o cronică de familie, dar mai mult decât atât.

Este un abecedar existențial al unei generații, dar, iarăși, mai mult decât aripile tinerilor care urcau „nebănuitele trepte”.

Este vorba de un raport politic? Este, desigur, dar nu se oprește aici.

Este, în final, vorba despre istorie și oameni care o îndură sau nu. Cu mai mult sau mai puțin succes. Citind cartea, recunoști, ca și M. Preda în ultimul său roman, că istoria nu este decentă. Trece peste om sau, în anumite circumstanțe, este sub om. Sau, dacă vrei, mai puțin decât el. Depinde de ce istorie ți-a fost dat să te agăți (sau să te agațe) sau de ce om ai ales să FII. Când ești Napoleon, istoria nu mai contează deloc. O faci tu! Și o impui altora. Istoria universală este pur și simplu istoria ta. Alții – n-au decât să suporte istoria

creată de tine sub ochii lor. Vezi rușii și isprava lor bolșevică la noi în țară!

Cei mai mulți însă, cum am zis, ÎNDURĂ Timpul, ca românii, de pildă, rareori făcând ceva cu el – un destin propriu sau național.

D-l Voinescu nu privește înapoi cu mânie, deși ar fi putut s-o facă și ar fi fost, poate, îndreptățit. Privește istoria personală, cu dezvoltările sale social-politice, cu umor, adică detașat, și cu responsabilitate. Este, probabil, modul său de a ierta sau de a exorciza o epocă. Un fel estetic de a privi lumea: oftat sublimat în zâmbet, dispreț lichefiat în poantă (ne despărțim de trecut râzând, nu-i așa?). Dor de propria viață fumegând într-un regim cinic care căuta omul tocmai acolo unde nu poate exista niciodată cu adevărat: în afara proprietății, deci a libertății.

Din acest unghi, cartea are pagini de izbândă. Autorul este un artist autentic și, ca atare, extrage cu talent din noianul unei epoci paiatele care dansează pe sârmele absurdului: mutilați și rinoceri. Umbre...

Sigur că ne aflăm în fața unui roman, în primul rând pentru că viața noastră, a fiecăruia, dincolo de „comunul” din ea, este un roman mai mult sau mai puțin banal.

Am convingerea că autorul ar fi putut (și, în genere, poate) scrie și teatru, o piesă cu titlul MAI MULT CA TRECUTUL – comedie a vieții proprii jucată într-o „haltă” tragică a istoriei. De ce nu? Are verb, imaginație, concizie când trebuie, idee și, mai ales, inteligența artistică de a unifica ingredientele de mai sus în ceva semnificativ: schițe, momente, piese.

Am constatat o scriitură modernă (vezi Saramago, de exemplu), meșteșugită, pentru a ajuta viața (din roman) să curgă. Dinamica vieții este urmată de o dinamică a „epocii”: replici, situații, alternanțe, care te mobilizează și te țin atent.

Găsim „noduri și semne” ale trecerii sale prin Banat, Oltenia, Muntenia, prin școală, armată, facultate, profesie, autorul povestindu-se pe sine și pe alții prin conștiința și limbajul uzual din ținuturile amintite mai

sus.

Grijuliu cu limba și cultura fiecărui personaj, nu le pune în „cârcă” ce nu pot duce. Un realism de bun augur care conferă un plus plăcut de autenticitate romanului.

Remarc, între altele, dialogul dintre tatăl său (viitor) și bunicul (dinspre mamă): splendid realizat. La fel, fragmentul în care este amintit călușul, o serie de localnici dintr-un sat muntean – memorabili, de altfel, cap de listă fiind „povestitorul” Vizuru. Ne întâmpină, aici, o limbă română blândă, neaoșă, plină de savoare și păcat, de care atârnă „cioroanda borțoasă” din care se bea țuică... Pagini tari, prin urmare pline de prospețime, în care limba română miroase a busuioc de veșnicie.

Nu discut celelalte registre ale cărții, pe care le-am pus în evidență mai devreme. O vor face alții, probabil, într-un alt spațiu editorial: sunt mentalități, evenimente, climate politico-ideologice cu adevărat interesant redate, deși, știm bine, sunt comune unor generații întregi.

Concluzie. Este povestea unui om care ne reamintește (J.- P. Sartre) că un om este cel ce face ceva cu ceea ce a făcut istoria din el. Și aceasta, dacă îmi amintesc bine „în viul nopții”, în țara unde, zice un personaj, „spargi un ou în cur și dumici cu juma de mămligă în zama lui, că altfel nu poți să faci avere...” Era vorba despre vremile de până la venirea rușilor cu fericirea pe tancuri. După aceea n-a mai fost posibil nimic. Dar (fericire!), după 1989 este posibil totul în legătură cu averea și ascensiunea socială: mai mult ca posibilul! Zice un personaj din carte: „Asta-i sîtoația...”

Când veți scrie despre acest posibil, d-le Voinescu? „Sîtoația” o cere. Altfel, dacă acest posibil nu este scris, cumva adus în responsabilitatea lumii (și ce dacă! – zic unii), riscăm, noi, românii, să reducem MAI MULT CA POSIBILUL – care ne mutilează prezentul – la TRECUT, la MAI MULT CA TRECUTUL.

Și e păcat, d-le Voinescu! Mai mult ca păcatul...

TENORUL DINU CONSTANTIN BĂDESCU

Alexandru-Chirilă STANCIU

Unul dintre marii artiști ai Operei Române din București, tenorul **Dinu Constantin Bădescu**, a văzut lumina zilei la 17 octombrie 1904 la Caracal. A fost membru al galeriei marilor artiști români de operă, făcând parte din garnitura solistică de „aur”, alături de Valentina Crețoiu și Șerban Tassian.

Studiile muzicale le-a urmat la Conservatorul Regal din București, unde l-a avut ca profesor pe marele cântăreț de operă George Folescu-basul, după care s-a specializat în domeniul cantoului în Italia.

Debutul artistic l-a făcut în anul 1930 pe scena Operei Române din Cluj, unde a activat la început ca bariton, iar peste un an preluând repertoriul de tenor, care l-a consacrat. Timp de aproape 25 de ani a fost tenorul spinto al Operei Naționale din București.

A fost profesor de canto la Conservatoarele din Cluj și București. De asemenea, a publicat epigrame și volumul de amintiri „Pe cărările vieții de boem”, în 1973.

A cântat și în străinătate, la Volksoper și Staatsoper din Viena, precum și la renumitul Balșoi Teatr din Moscova.

În anul 1954 a primit titlul de Artist Emerit. A decedat la București la 23 octombrie 1980. De-a lungul activității solistice a apărut în rolurile principale din operele: „Bohème”, „Ernani”, „Trubadurul”, „Paiate”, „Lucia di Lammermoor”, „Cavaleria rustică”, „Andrea Chenier”, „Carmen”, „Povestirile lui Hoffmann”, „Werther”, „Faust”, „Aida”, „Bal mascat”, „Rigoletto”, „La Traviata”, „Tosca”, „Turandot”, „Cavalerul rozelor”, „Dama de pică” etc.

Rolurile mari pe care le-a interpretat au fost: „Rodolfo” din „Bohème” (până astăzi a rămas o distribuție legendară alături de Șerban Tassian și Valentina Crețoiu), „Manrico”, „Radames”, „Don José”, „Mario Cavaradossi”,

„Ducele de Mantua”.

În anul 1960 a fost arestat și interzis la „Malmaison”, împreună cu prietenii săi, cântăreții de operă Șerban Tassian, Valentina Crețoiu și Cornelia Gavrilă (fără ca cineva să le spună măcar despre ce este vorba), acuzat de planificarea unui complot împotriva regimului comunist și închis aproape un an (mai târziu a aflat că arestarea s-a făcut la denunțuri semnate de „colegi” cu nume sonore, dar și de „plantarea” unor microfoane în casa prietenilor săi, Valeria Crețan și Șerban Tassian, arestați câteva luni mai târziu).

Tenorul Dinu Bădescu avea o voce puternică, sigură, palpitantă. Chiar și astăzi vestiarul pentru tenori de la Opera Română din București, în care își schimba ținuta pentru spectacole, se numește „Camera Dinu Bădescu”.

În anul 2004, la centenarul nașterii sale, sub egida Muzeului „Enescu” din București, Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural a Municipiului București a organizat o „întâlnire de suflet” în eleganta Sală a Palatului Cantacuzino, unde personalități ale liricii românești – David Ohanesian, Cornel Stavru, Silvia Voinea, muzicologul Grigore Constantinescu și realizatoarea evenimentului, Alexandra Mircea – au vorbit despre personalitatea, glasul și charisma marelui tenor român. Tot atunci un grup de studenți ai Universității Naționale de Muzică din București a adus un omagiu inegalabilului tenor. În sală au fost prezente rude ale artistului omagiat, alături de membri ai familiei Sturdza (prințul Șerban Dimitrie Sturdza fiind principalul susținător material al manifestării) și ai familiei regale.

Invidia, ingratitudea și obtuzitatea au frânt o carieră fără egal, marcând destinul artistic al tenorului și prin distrugerea tuturor înregistrărilor sale aflate în fonoteca Radiodifuziunii (procedeu specific acelor vremuri, de care au „beneficiat” toți artiștii căzuți în dizgrație, dintr-un motiv sau altul, până în 1989), astfel că astăzi nu mai există decât câteva palide mostre salvate ca prin minune de oameni cu respect pentru valorile noastre culturale.

Oficialitățile locale ale municipiului Caracal ar trebui să ia în calcul activitatea deosebită a tenorului caracalean, de reputație națională, Dinu Bădescu și, ca un omagiu adus acestuia, să dea unei străzi din localitate numele său.

FEBRUARIE

- 1 februarie 1902 – s-a născut, la Slatina, compozitorul **THEODOR GEORGESCU** (m. 20. 08. 1985)
- 1 februarie 1928 – s-a născut, la Balș, publicistul și epigramistul **VALENTIN SMARAND POPESCU**
- 2 februarie 1955 – s-a născut, la Berzovia (Caraș-Severin), prozatorul și actorul **VISI (ZEFIR BERZOVIS) GHENCEA** (m. – 23. 12. 2009, București)
- 5 februarie 1948 – s-a născut, la Slatina, poetul și publicistul **NICOLAE DOROBANȚU**
- 5 februarie 1953 – s-a născut, la Sâmburești, poetul și publicistul **GEORGE VAIMAN**
- 7 februarie 1891 – s-a născut, la Caracal, pictorul **GHEORGHE TEODORESCU-ROMANAȚI** (m. 20. 04. 1980, București)
- 7 februarie 1984 – a murit, la București, compozitorul **RADU ȘERBAN** (n. 1. 12. 1927, Caracal)
- 9 februarie 1949 – s-a născut, la Dobrețu, pictorul, sculptorul și desenatorul **NICOLAE TRUȚĂ** (m. 16. 08. 2010, Slatina)
- 13 februarie 1967 – s-a născut, la Sprâncenata, poeta **LIUȚA SCARLAT**
- 14 februarie 1954 – s-a născut, la Nicolae Titulescu, prozatorul și eseistul **MARIAN-VICTOR BUCIU**
- 14 februarie 1981 – a murit, la București, istoricul **VASILE MACIU** (n. 30. 12. 1904, Caracal)
- 15 februarie 1948 – s-a născut, la Potcoava, criticul, istoricul literar și omul de radio **CONSTANTIN DUMITRACHE** (m. 21. 11. 2001, Craiova)
- 15 februarie 1956 – s-a născut, la Caracal, poetul, eseistul și gazetarul **AURELIAN TITU DUMITRESCU**
- 18 februarie 1975 – a murit, la Caracal, publicistul și editorul **REMUS FLORICEL SCARLAT** (n. 16. 08. 1913)
- 20 februarie 1889 – s-a născut, la Slătioara, **GRIGORE (NIFON) CRIVEANU**, primul mitropolit al Olteniei (m. 14. 06. 1970, București)
- 20 februarie 1967 – s-a născut, la Amărăștii de Jos (Dolj), poeta și prozatoarea **MARIDOR**, pe numele adevărat **MARIANA DIDU**
- 25 februarie 1889 – s-a născut, la Slatina, sculptorul **THEODOR BURCĂ** (m. 1950, București)
- 25 februarie 1943 – s-a născut, la Ponoarele, Mehedinți, scriitorul **DAN EUGEN DUMITRESCU**
- 25 februarie 1953 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul, publicistul și editorul **MARIAN DRĂGHICI**
- 27 februarie 1852 – s-a născut, la Slatina, **MARIN ANDREIAN**, fondatorul primei biblioteci publice din oraș (m. - ?)
- 27 februarie 1967 – s-a născut, la Cârlogani, poetul **SILVIU VIOREL PĂCALĂ**

PRIMELE ATESTĂRI DOCUMENTARE ALE SATULUI STOBORĂȘTI

Florin POPESCU

Dintre satele aparținând astăzi comunei Tufeni, județul Olt, cel dintâi atestat este satul Stoborăști, ale cărui începuturi au atras atenția unor împătimiți ai istoriei locale: Gheorghe Marinescu, Ion Bălă, Maria Georgescu, Marin Popescu sau Gina-Lavinia Donea sunt printre cei care s-au aplecat asupra problemei semnalate. Prima sa mențiune se datorează unui document emis în București, de către domnitorul Mihnea Turcitul, la 26 ianuarie 1590 (7098), document publicat pentru prima dată în *DIR, B. Țara Românească, veacul XVI, vol. V (1581-1590), 1956, doc. nr. 446*, prin care Mihnea Turcitul întărește jupâniței Stoica din Tomeni și fiilor ei Drăghici și Giurgiu – postelnici, sate, părți de sate, ocini, vecini și țigani. Hrisovul conține în fapt o hotărâre judecătorească emisă de domnitor într-un proces îndelungat, având drept obiect revendicarea acelorași proprietăți de către diferiți moștenitori sau cumpărători. Desfășurarea evenimentelor este în sine o pagină de mentalitate medievală, și recursul la textul documentului ilustrează afirmația noastră: „*Dar fiul ei, Giurgiu postelnic, el n-a voit să facă parte mamei lui (Jupânița Stoica din Tomeni, văduva vornicului Stroe, alături de care „a locuit” 50 de ani, n. n.) din aceste mai sus ocine și vecini și din Ațigani și din vite și a bătut-o și a însângerat-o... pe jupânița Stoica*”; revoltată, mama își redactează diata chiar în fața domnitorului, a marilor boieri, a patriarhului de Constantinopol și a vlădicăi Serafim, diată din care îl exclude pe fiul său Giurgiu, postelnic, urmând ca acesta să stăpânească doar partea ce-i revenea de la tatăl său; inevitabil, diata se încheie cu un greu blestem: „*Și blestem a pus: care om va încerca să rupă această pomană și întocmire, pe care a*

întocmit-o ea singură, jupânița Stoica, cu limba ei, cât a fost vie, iar omul acela să fie blestemat de 318 sfinți părinți care sunt la Nicheia și să fie la un loc cu Iuda și cu Arie...” Nici protecția participanților la primul sinod niceean, nici teribilele amenințări, nici măcar teama de ridicol (efect, aceasta din urmă, al finei ironii conținute de posibilitatea ca testamentul să fi fost întocmit în timpul vieții...) n-au împiedicat dese și consistente modificări ulterioare ale proprietăților disputate. În susținerea revendicărilor sale, jupânița Stoica aduce martori precum logofătul Dragomir din Balaci, *logofătul Radoslav de la Stoborăști*, Bolea de la Crăciunei, Bunea logofăt (loc rupt în original; pentru primii editori ai documentului, probabil din Dălbănești; de reținut!), logofătul Detco de la Zâmbrești, armașul Bran de la Miroși ș.a. În treacăt fie spus, prezența unui mare număr de logofeți printre cei citați este explicabilă prin atribuțiile acestora și da greutate susținerilor mamei în fața pretențiilor fiului nerecunoscător. De altfel, e de presupus că Radoslav, logofătul din Stoborăști, va fi fost un personaj influent, iar familia sa, una importantă în peisajul social al zonei, de vreme ce îl regăsim în documentele ulterioare conținând atestări ale satului Stoborăști. Îi reîntâlnim numele într-un document emis la 17 noiembrie 1593, când Mihai Viteazul cheamă mai mulți boieri din partea locului să mărturisească dacă Frusina și fiul ei Stoica au vândut, siliți sau nesiliți, spătarului Moga un teren, printre ei și pe logofătul Radoslav din Stoborăști; un alt document, din 16 iunie 1613, emis la Târgoviște de Radu voievod, prin care acesta întărește lui Vâlcu logofăt moșie la Gabrov și țigani (*DIR, B. Țara Românească, veacul XVII, vol. II, București, 1956, doc. nr. 192, p. 208*) menționează pe fiul lui Radoslav

din Stoborăști, care i-a vândut lui Vâlcu o țigancă, Maria, pe 1200 aspri; din nefericire, documentul este deteriorat în acest punct, astfel încât nu se poate preciza cu certitudine numele urmașului (Ion Bălă credea că documentul se referă la Radoslav, feciorul lui Radu din Stoborăști!).

Revenind la documentul citat din 26 ianuarie 1590, conținând prima atestare documentară cunoscută până în prezent a satului Stoborăști, importanța deosebită a acestuia privind istoria locală ține și de înlăturarea unei prejudecăți extrem de persistente privind începuturile istoriei Tufeniului: este acreditată opinia potrivit căreia satul Stoborăști ar fi fost întemeiat de domnitorul Mihai Viteazul... În opinia majorității cercetătorilor și a iubitorilor de istorie locală (oricât de puțini ar fi și unii și ceilalți, la drept vorbind), în viziunea autorităților locale (concretizată de exemplu în nomenclatorul stradal, el însuși reflectând o anumită „înțelegere” a trecutului pe care preferăm pur și simplu s-o ignorăm, atât de tributară lipsei de informații și de perspectivă ni se pare!) etc., satul Stoborăști își are începuturile în perioada campaniilor antiotomane ale marelui voievod, iar această opinie se bazează parțial și pe o afirmație a lui Nicolae Iorga, care, în articolul publicat postum în AARMSI sub titlul *Revelații toponomice din istoria românilor*, găsea etimologia denumirii satului în slavonul *stobor*, adunare, loc de adunare, interpretat ca loc de recrutare a trupelor sale din istoricul județ Teleorman. Lăsând deoparte incertitudinea acestei etimologii (cu alt prilej am propus o alta), fiind de sine înțeles că în 1590 nu putea fi vorba de o adunare la oaste împotriva Porții, subliniind că și datarea

propusă pentru ridicarea primei biserici a satului tot în timpul domniei lui Mihai Viteazul este la fel de firav justificată, neputând face nicio speculație privind încadrarea sa în domeniul boieresc al viitorului voievod etc., e de ajuns să reamintim anul primei atestări a Stoborăștiului: 1590, și al urcării de tronul Țării Românești a lui Mihai Viteazul: 1593, pentru a considera subiectul definitiv închis.

Un alt document important care poate fi adus în discuție, bogat în valoare documentară, deosebit de util înțelegerii istoriei locale și relevant în multe privințe, este documentul din 10 decembrie 1620, emis la Târgoviște de Radu Mihnea voievod, prin care acesta întărește lui Dobrin logofăt din Ungurei, satul Bărbătești (*DIR, B. Țara Românească, veacul XVII, vol. I-II, 1616-1620, București, 1956, doc. nr. 552, pp. 618-620*). O jumătate a satului Bărbătești fusese moștenită de Mitrea, fiul

lui Ionașcu pârcălab din Știrbeți, vândută în timpul lui Mihai Viteazul lui Drăghici din Ungurei și apoi cumpărată de logofătul Dobrin din Ungurei. Cealaltă jumătate a satului a fost cumpărată de Dobrin de la Mușa, sora lui Drăghici și soția lui Radoslav logofătul din Știrbeți. Pavel, fiul Mușei și al logofătului Radoslav din Știrbeți, contestă această ultimă vânzare, pierzând însă procesul. Ca martori au fost propuși de Dobrin „doi oameni care s-au găsit în viață” (martori ai tranzacțiilor anterioare): Bunea din Dălbănești și Stoica din Tufeni. Bogăția de informații oferite de acest document este evidentă: se menționează un alt nume al Stoborăștiului, cel de Știrbeți (opinie împărtășită cvasi-unanim, începând de la primii editori ai documentului, opinie care pleacă de la echivalarea logofătului Radoslav din Stoborăști cu logofătul

Radoslav din Știrbeți, și care se sprijină și pe menționarea satelor vecine); se aduc precizări privind familia lui Radoslav (soția, Mușa – nume indicând o origine aromână? –, având moșteniri în Ungurei, de unde a fost probabil originară, fiul, Pavel – același cu cel implicat în 1613 în tranzacția cu Vâlcu?/ un frate al acestuia din urmă?): e invocat un alt boier important din Stoborăști, Ionașcu pârcălab (funcția de pârcălab a cunoscut în evul mediu românesc o evoluție interesantă, neputând fi exclusă posibilitatea ca acest Ionașcu să fi fost conducătorul unei cetăți de pământ, ale cărei urme s-au putut depista în raza satului); sunt amintite două sate vecine Stoborăștiului, Dălbănești (sat dispărut; foarte probabil, vatra acestui sat a fost inclusă, ulterior, în vatra Tufeniului, de unde și o sintagmă impusă în istoriografie de regretatul Ion Bălă: „Tufenii, urmașii Dălbăneștilor”) și Tufeni (documentul nostru conține în fapt prima atestare documentară a Tufeniului). Revenind la denumirea de Știrbeți a satului Stoborăști în 1620, să precizăm că aceasta va fi repede abandonată, în schimb alte documente menționând pentru același sat denumirea de Albota. În acest sens, de o importanță excepțională este un document semnalat de Iolanda Țighiliu în studiile sale privind domeniul lui Constantin Brâncoveanu: în foaia de zestre redactată cu prilejul căsătoriei Saftei, fiica voievodului, cu Iordache Crețulescu (12 mai 1700), printre satele aduse ca zestre de Safta figurează și satul Stoborăști „*de lângă apa Vezii... de-i zice Albota*”. Deși nu face obiectul prezentei cercetări, subliniem importanța acestui aspect, ignorat în istoriografia localității: satul Stoborăști s-a aflat în proprietatea lui Constantin Brâncoveanu, și a intrat apoi în aceea a soților Crețulescu (Iordache și Safta, născută Brâncoveanu)! Pe de altă parte, documentul nostru indică nu doar o altă denumire a satului, ci și o altă vatră a sa: pe malul drept al râului Vedea (vatră părăsită imediat după 1810; se mai păstrează în malul abrupt urmele primei biserici a satului și ale cimitirului aferent; de altfel, în această

zonă e plasat satul și în prima sa mențiune cartografică, cunoscuta hartă a stolnicului Constantin Cantacuzino tipărită în 1700, la Padova, ca anexă la *Istoria Țării Românești*). Ulterior i se cunoaște și o altă denumire, *Băcești* (*Indicele general al Îndrumătorului în Arhivele Centrale*, vol. I, partea I, Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1971, menționează existența unor documente din sec. XIX păstrate în fondul arhivistic al Mănăstirii Mihai Vodă din București, în care această moșie a mănăstirii este numită Băcești-Stoborăști).

Revenind la familia lui Radoslav, menționăm că domnul Marin Popescu, într-o monografie încă inedită a Tufeniului, considera că „*se pare că a avut un rol de seamă în istoria țării*”; plecând de la o observație a lui Constantin Giurescu (în ținutul Horincăi, din Moldova sudică, exista un sat Stoboreani, menționat într-un document al lui Petru Rareș din 8 aprilie 1528; în aceeași zonă au existat sate numite *Olteni*; explicația oferită de marele istoric Constantin Giurescu: pentru consolidarea dominației la granița cu Moldova, primii Basarabi au colonizat în această zonă locuitori ai Olteniei sau de pe malurile Oltului, domnul Popescu identificase o ramură moldoveană a acestei familii, un important conducător al răscoalei țărănești de la 1907, Grigore Constantin Radosav (Radoslav) fiind în fruntea unei masive coloane, de peste 3000 de oameni, care amenința Buzăul... În ceea ce ne privește, considerăm că nu se pot formula aprecieri definitive asupra subiectului; utilizând aceeași logică, deoarece satul moldovean Stoboreani este anterior ca atestare satului Stoborăști, de ce n-ar fi acesta din urmă rezultatul unei colonizări din Moldova sudică?

Primele atestări documentare ale satului Stoborăști deschid o pagină necesară oricărei istorii a localității...

**foto: Protoiereul Nicolae Marinescu și membrii cercului pastoral la Stoborăști, jud. Olt (fost jud. Teleorman) – 1936*

Alejandro LÓPEZ ANDRADA

Poetul, romancierul, ziaristul și scenaristul Alejandro LÓPEZ ANDRADA a văzut lumina zilei pe 13 februarie 1957, la Villanueva del Duque (Córdoba), unde locuiește și în prezent. Licențiat în științele educației, lucrează în calitate de consilier cultural în cadrul Federației de Municipii Los Pedroche, din care face parte și localitatea sa natală.

Autor a peste 30 de volume de versuri, proză, articole de ziar și al unui scenariu de film, Alejandro a fost ales în anul 1992, la numai 35 de ani, membru cu drepturi depline al Academiei Regale de Litere din Cordoba.

Pentru activitatea sa prodigioasă, a obținut, de-a lungul anilor, nenumărate distincții, printre care și cunoscutul premiu „Rafael Alberti” – pentru volumul de poeme LOS PÁJAROS DEL FRÍO (PĂSĂRILE FRIGULUI) – 2000.

Printre cele mai importante cărți de lirică ale sale pot fi enumerate: LA TUMBA DEL ARCO IRIS (MORMÂNTUL CURCUBEULUI) – 1994, răsplătită cu Premiul San Juan de la Cruz și reeditată în anul 2013, LA TIERRA EN SOMBRA (PĂMÂNTUL ÎN UMBRĂ) – 2007 (Premiul Fray Luís de Leon), LAS VOCES DERROTADAS (GLASURILE ÎNFRÂNTE) – 2010 (Premiul orașului Cordoba), precum și cea menționată anterior.

Versurile pe care urmează să le citiți și care fac parte din ciclul LOS CIELOS DEL BÁLTICO (CERURILE BALTICII) văd în premieră absolută lumina tiparului, autorul spaniol făcându-ne marea bucurie de a ne acorda întâietatea în publicarea acestor minunate poeme chiar și față de periodicele de profil din Spania, fapt pentru care îi mulțumim și pe această cale.

(Prezentare și traducere: Costel DREJOI)

KRISTINE AVOTINE

În ochii ei de iarbă ascunde soarele de martie
 cereasca sfială a vremurilor
 când era copilă. Acolo unde se întretaie tăcerea
 cu spațiul uimirii
 ea închipuie pescăruși, mașini cu abur și fân,
 tăietori de lemne de departe
 care nu știu nimic despre mare,
 iar în glasul meu se fac zăpadă, boltă de chihlimbar
 către care urcă, smerită, o rugăciune
 pe care văzduhul o îngână în tihna plămânilor mei.
 În timp ce ea tălmăcește
 taina copacilor, lumina pietrelor,
 iuțeala apei,
 chinul drumului, ce-mi scapă printre buze,

Riga se înalță
deschizându-și stăvilarele de simțire dulce-acră.
Iar ea e o minune
în mijlocul unei duioase larme făcute de oameni,
de nevinovate tramvaie
și anonime statui
din aur și bronz adormite peste seara albăstruie.
Cu mersul ei de zână, Kristine mă ocrotește parcă,
în timp ce-mi tâlcuiește,
iluminată, propria-mi copilărie, iar la picioarele lumii sale
de fân și crini
îmi construiește timpul, fiorul speranței mele,
care, în ochii ei de iarbă,
se face umil merișor, mic cerb pe zăpada rănită de lumină.

PACEA GÂȘTELOR (LA PAZ DE LOS ÁNSARES)

Aliniat peste pacea ierbii,
aidoma unor soldați cenușii
sub soarele
amiezii, defilează ciugulind
lumina caldă a pajiștii letone.
Le privesc din mașină.
În urma lor,
un pâlț de copaci înalți,
linia vegetală a unui orizont
de care se agață case de lemn, doi stâlpi
de telegraf, freamătul
unei păduri îndepărtate și veștejite spre care-mi ațintesc
privirile. Timpul zboară,
iar mașina se depărtează încet, ducând cu sine
voioșia
acestei mici armate de gâște:
gâște sălbatice, vesele mângălituri
indescifrabile peste depărtare,
în care scânteiază
pentru câteva clipe
sângele luminos al Letoniei, tărâmul îndrăgostit de sub soare.

SUPĂ DE ELAN (SOPA DE ALCE)

Lumina fumegă. E-o noapte albă,
 în timp ce vântul
 pășește alături de noi. La marginile
 roșietice ale Tallinului,
 peste valurile mării liniștite, geme
 ultima zare.
 Ne plimbăm
 încet printre coastele tăcerii,
 iar ea, noaptea, îndură
 frigul din ochii mei, în timp ce fiica mea fotografiază
 aburii ce ies dintr-un mic restaurant. Intrăm
 furișându-ne ca niște copii, iar timpul se condensează
 rotunjindu-se
 și căpătând o limpezime de muselină.
 Noaptea se umple de un dulce miros
 de modestă supă frățească.
 Totul e ca o peșteră a senzațiilor, a miresmelor
 zemoase ce te îmbată: viața adunată
 într-o mansardă. Ieșim într-o baie de lumini,
 împresurați
 de un cerc de lumânări. Tăcerea apasă.
 Vom merge în sus pe stradă, străpungând inima cenușie a Tallinului.
 În urmă rămâne o mireasmă rotundă
 de pădure, concentrată
 într-o supă așa cum deja știm că nu vom mai gusta, încredințați
 că mai târziu, la multe luni după aceea,
 clipa de-acum,
 cu amintirea ei, va readuce-napoi acea răcoare ce mă-nvăluia
 și ceara pâlpâind deasupra unei farfurii de supă pe care-am pierdut-o.

INIMA DE CHIHLIMBAR (EL CORAZÓN DE ÁMBAR)

Privesc pământul și mă cufund în durerea lui
 de pădure pe care șesul
 a înrăit-o. Dedesubt simt izbucnirea amarnică
 a lavei
 clocotind în măruntaiele
 unui râu de cenușă ce rabdă frigul,
 strălucirea unei păduri cenușii
 orbite de ninsoare. Unde mă aflu?
 Pe unde înoată dorul meu ferchezuit
 cu o zare albastră?

Am colindat cerurile din Parnu
cu suflarea-mi
și-am coborât până la nepovestitele ape ale Balticii
spre a simți această limpezime
diafan-chihlimbarie ce mă potopește.
Străzile din Parnu
dezleagă limbile unei lumi străvechi
ce acum îmi vorbește
pe un ton tainic, prietenos. E ca și cum copilăria-mi
pierdută între pereți de lemn ar călători
prin trecători line
unde-și lasă soarele urâcioasa limbă de mucava.
Viața se întredeschide în fața mea.
Respir ușurat în fața mării
și aud tăcerea
sfredelind pământul, scufundându-se în inima lui de chihlimbar,
apoi înălțându-se la cer ca o zeiță.

PARCUL RAȚELOR (PARQUE DE LOS ÁNADES)

La ultimul ceas al zilei, ne plimbăm pe lângă cortina
de oțel fantomatic.
Istoria e un chenar făcut de uitare.
Azi vântul roșu miroase a caprifoi,
a poame putrede. Pe deasupra parcului
romantice cupluri
alunecă pe o pasarelă de aur și apă
ce duce spre infinit. Printre pașii mei
se plimbă amestecându-se
frunze, gângăanii, porumbei ciufuliți de soare.
Pe sub bănci – punji goale
care-ntărâtă lesne pescărușii și câțiva corbi
triști cu cravate
de zăpadă la gât. Ne mișcăm
asemenea unui frățesc val de umbre
la doi metri de râu.
Printre copacii goi și scheletici
flutură languroasele plete
ale luminii
acoperind nevinovăția rațelor ce înviorează
tristețea crepusculară
a acestui parc azuriu făurit din frig
și ciuruit de zborul păsărilor,

CUVINTE DE ÎNTÂMPINARE

Teodor FIRESCU

Aflat la o vârstă septuagenară, echilibrată și onorabilă, Gheorghe Nicolăescu își păstrează un tonus vital nealterat de timp și o forță narativă plină de prospețime, întreținută printr-o muncă neostoită de revigorare a verbului.

Așa se explică faptul că în 2012 (dată până la care îi apăruseră șase volume de proză și două de poezie), se înscrie editorial cu romanul „*Vijulia*”, căruia îi adaugă, în 2013, minunata monografie „*Sușani – file de istorie*”, prin care săvârșește o incursiune documentară și, deopotrivă, sentimentală în locurile natale, spații recunoscutibile și în desfășurările sale epice.

Actualul volum de povestiri, apărut, iată, într-o respirație scurtă, certifică ambiția scriitorului de a adăuga pagini de certă valoare artistică istoriei literare contemporane în care se înscrie cu prisosință.

Nu ne-am propus să realizăm o valorizare a cărții de față prin raportare competitivă la volumele anterioare, ci să notăm impresii limitative, într-o gândire intrinsecă, neuitând faptul că întreaga sa proză are inscripționată ca leitmotiv tematic: autoblamarea și exercitarea depășirii de sine prin instanța proprie de judecată a eului.

Autorul, la rândul său un introvertit, își testează personajele cu avataruri apăsătoare, încât, atunci când starea depresivă ajunge la încordare maximă, ele cedează și apelează la soluția ultimă – sinuciderea.

Așa se întâmplă în secvența narativă „*Mâini nevăzute*”, din cadrul povestirii mai ample „*Bariera Orbilor*”. Referindu-ne la titlu, putem spune că el conține o mare încărcătură metaforică în sensul că multe dintre personajele lui Gheorghe Nicolăescu rămân consternate și neputincioase în fața barierelor

existențiale.

Așadar, la o barieră de cale ferată (barieră fizică, de astă dată) se află, printre alți trecători și călători, o tânără, Felicia, care-și aștepta iubitul (viitorul soț), văzut la braț cu o altă fată (de fapt, era sora lui – cum se va dovedi mai târziu). În disperarea clipei neînțelese, Felicia face tentativa de a se arunca în fața trenului, fiind salvată în ultimă instanță de niște „mâini nevăzute”, care aparțineau călugăriței Teofana. Aceasta o dojenește părintește, dar, totodată, o încurajează în depășirea

obstacolelor (barierelor) inerente ale vieții. În acest sens, îi face Feliciei mărturisiri intime, în termeni laici, depănându-și povestea tinereții când traversase o idilă asemănătoare, dar mult mai gravă și mai violentă (se soldase și cu un viol!) în urma căreia vrusese să-și pună capăt zilelor, dar împrejurări faste ale momentului – dezlănțuirea forțelor naturii și spieretura vitelor din grajd – îi dărmăseră eșafodul improvizat. Această relatare, depănată cu intenție pilduitoare, o abate pe Felicia de la gândurile negre și pustiiitoare și o întremeează moral. Finalul este reparabil și fericit.

Dincolo de aceste povestiri, aparent cu motivație facilă, aflăm, în desfășurarea economiei narațiunii, de existența, în preajma barierei, zi de zi, a unui personaj bizar, statuar, omniprezent și omniscient. Îmbrăcat într-o ponosită manta militară, el surprinde prin judecățile de valoare emise, fiind socotit „sărit de pe fix”. Deși privirile îi sunt stinse în găvanele albe ale ochilor, Orbul, cum este numit de toată lumea, apare ca un personaj insolit pentru acea comunitate umană. Cu șederea pironită pe banca din preajma barierei, el este atotștiutorul, atotevăzătorul, atotecunoscătorul lucrurilor petrecute în acea zonă de tranzit. Bariera, la rândul ei, are valoare de simbol. Ea reprezintă locul și, totodată, obiectul permisibil de trecere dintr-o lume într-alta: adică dintr-o realitate rurală păstrată și conservată în tradiționalismul ei rudimentar, dar cu implicații morale sacre, într-o realitate în devenire, cea urbană, cu pierderile ei camuflate.

Așadar, bariera, urcătoare ori coborâtoare, îngăduie plecarea în necunoscut, dar, mai cu seamă, așteptarea. În jurul ei se constituie, ad-hoc, o agoră a unor personaje fără nume, ci doar cu ocupații: un școlar curios, un învățător, precupeți de orice fel, obișnuiți târgului care nu-și vând marfa fiindcă țin la preț, vechiul sau noul acar, inși de tot felul, vorbăreți și zeflemitori... o întregă recuzită ca într-un teatru al absurdului. Inventarul ei îl face Orbul, care știe în amănunt drumurile

și rosturile tuturor. El este mirarea celor prezenți! Limbajul lui, meșteșugit, este de neînțeles prin adâncimea cuvintelor. Deși nevăzător, el vorbește, cu ardoare și cu tâlc, despre puterea benefică sau malefică a luminii care poate să te încălzească, să te dezvolte, să te călăuzească ori să te năucească. După spusele lui, nu Dumnezeu ne dă proporția ori porția de Lumină, ci „depinde de fiecare om de câtă lumină ia din lumina care vine pe căi nebănuite de la stelele care au apus de mult”.

În privința Orbului, autorul insinuează și avansează teoria retroaferenței prin care personajul este înzestrat cu senzori exteriori supersensibili, meniți și capabili de a-i revela lumea din jur în detalii incredibile.

Dar, dincolo de premisele științifice, Orbului i se atribuie, în variante bizare, o sorginte, uneori, coborâtoare din legendă: că ar fi un jidov (personaj supranatural rămas din vremuri imemorabile) socotit după statură și după culoarea roșiatică a pletelor, că ar fi un cititor împătimit în stelele care i-au ars privirile, ori că a fost soldat în cel de-al Doilea Război Mondial și în urma unei deflagrații rămăsese fără lumina ochilor.

Oricum, Orbul dispare, așa cum fusese pomenit, cu un buchet de flori ofilite în mână, odată cu venirea unui tren anume, iscat dintr-un timp pe care-l aștepta doar el, plecând buimac spre o fulgurare de imagine feminină derulată pe fondul luminii pâlpânde a trecerii vagoanelor.

Se spunea că Orbul a fugit, o viață, de o închipuire și a fost furat de ea. De aceea, plecând de la o afirmație a Orbului precum că „noi, oamenii suntem făcuți să avem grijă unii de alții” putem citi, printre rânduri, o ambivalență între acest personaj și autor, în sensul protejării destinului umane.

Urmează a doua povestire, cu semnificații intuite din titlul pe care îl poartă – „Jug pentru cale lungă”.

Aici asistăm la desfășurarea unui proces, aparent casant, labil, al formării unui cuplu, situație ivită din hazardul unei

întrebări și fermitatea unui răspuns. Altfel spus, ni se aduce în prim-plan un personaj, Ion, tânăr teleleu, „ca un câine cu goanga în cap”, socotit, de comunitatea umană căreia îi aparținea drept „nărodul satului”, fiindcă nu avea alte îndeletniciri decât să umble pe ulițe, fluierând „cântece fără nume”, dând binețe doar preferențial celor întâlniți în cale și care știa doar rostul cârciumilor și al femeilor fără bărbați. Acesta, trecând într-o seară-soroc pe la poarta lui Logofătu, întâlnește un pâlc de fete aflate în așteptarea flăcăilor cu umblet nocturn, care-l apostrofează cu vorbe batjocoritoare. Ca să-și înfrâneze mânia pumnilor, Ion pune întrebarea ce cade ca un trăznet, atât pentru el însuși cât și pentru auditoriu: „Care dintre voi vreți să mă luați?”. După un moment de totală stupefacție, se aude răspunsul neașteptat, dar hotărât, al Radei lui Durdă: „Te iau eu, Ioane!”. Cu aceeași simplitate, năucitoare, se adaugă replica „petiționarului”: „Bine, Radă, mâine seară iau pe tata și o să venim în peșit!”. De aici încolo lucrurile decurg de la sine, în virtutea unei perplexități în masă. Cele două familii negociază, după rânduială, puținătatea averilor, mai degrabă închipuirea acestora, și... cu Dumnezeu înaintea!

Numai că această evidentă iluzie se transformă într-un miraj neașteptat. Abătut din obișnuințele sale anterioare, Ion își descoperă neașteptate virtuți, chiar semne ale maturității gândirii. Alături de Rada, care-l anticipează, de fiecare dată, cu un pas, el află, prin iubire și înțelegere neprecupețită, calea demnității existențiale. Demersurile lor sunt anevoioase, cu meandre dureroase între limanurile sărăciei, dar înving prin muncă și speranță. La propunerea Radei, Ion se implică în construcția unui pătul, prin a cărui vânzare nădăjduiau ieșirea din nevoi.

Lucrurile păreau a se limpezi, dar în viața celor doi se infiltrează un accident existențial. Porniți în peregrinare cu pătulul-ofertat, ajung la o limită de drum: un ținut damnabil, cu nume predestinat – Alimănești, care-i sperie pentru moment, pentru că știau

vorba păgubitoare din bătrâni – „fire-ai al alimănitului”, adică al necuratului, al răului, al întunericii, al îngerului căzut și întors împotriva firii. Dar dincolo de asta, le iese în cale, din dreptul unei case arătoase, un gospodar înstărit, dar cumplit la înfățișarea cioplită din neguri și ascunse viclenii, care le face o ofertă neașteptată: trei milioane de lei și șapte băncioare de grâu. Îmbătat de preț, dar mai ales de aldămaș (țuică și vin la discreție și cu insistență), Ion nu mai are discernământul necesar să observe că stăpânul casei unde adăstaseră peste noapte, avea o șiretenie în privirile aruncate Radei și gânduri subversive ca să-i fure boii (ajutat de însoțitorii parșivi care descărcaseră pătulul). Trezit din beție și adus într-o realitate halucinantă de vigilența sa nevastă (căreia i se bătuse tot timpul ochiul drept), Ion, ajutat și de boul de hăis, care avea năravul să dea cu cornul în necunoscuți, își înfrânge dușmanii diabolici.

Cei doi soți ies disperați din tărâmul de negură, nădăjduind spre lumină. Speranța lor este, însă, iluzorie. Pe drum, află de la un potcovar, pe care nu-l pot plăti, că, între timp, milioanele se devalorizaseră, că sacii erau încărcăți cu pleavă având grâu doar la suprafață, încât toată agoniseala lor comercială avea prețul unui kilogram de sare. Lui Ion nu-i rămâne altceva de făcut decât să se prindă în „jugul pentru cale lungă” alături de boul beteag și, împreună, oameni și boi, să ajungă acasă, unde chiar și sărăcia putea să fie bogăția vieții.

Acest episod, „Pățania”, se dovedește a fi, pe cât de dramatic, pe atât de lămuritor pentru protagoniști: înfruntaseră și depășiseră „bariera orbilor”.

Finalul mobilizator nu are nevoie de alte tălmăciri. Poate numai de aceea că autorul se dovedește a fi un justițiar, pe cât de îngăduitor, pe atât de necruțător.

În sfârșit, a treia povestire încheie cartea cu o dezbatere existențială cutremurătoare, nu atât prin desfășurare, cât prin ecourile ei devastatoare.

Este vorba de o distribuție „dramaturgică” în două roluri, în „două jucării stricate”, interpretate de doi veterani de război, aflați pe ultimul drum al vieții: Ion Pândaru (preluat din povestirea anterioară) și Rinu Batalinu. Acesta din urmă susține, de fapt, prima vioară. El este povestitorul esențial, celălalt îl secondează prin ascultare, efectivă sau mimată, fiindcă el știe, în amănunt, întâmplările relatate, la întâlnirile lor zilnice, ca într-un perpetuum mobile, alimentat de reveniri episodice, de adăugiri, de înflorituri stilistice (mai ales în cazul șagălniciilor erotice).

Rinu Batalinu își re trăiește viața în fața unui ascultător, uneori docil, alteori recalcitrant, dar, una peste alta, gazdă ospitalieră, care simte la rândul-i nevoia de comunicare.

De fapt, Rinu vine la camaradul său de front din nevoia unei spovedanii laice, cu sentimentul unui autorechizitoriu necesar iertării păcatelor și al pregătirii pentru viața de apoi. Rinu poartă în suflet frica de Dumnezeu, căruia va trebui să-i „raporteze” adevărul crud al faptelor sale.

Rinu se însurase la insistențele mamei sale, rămase văduvă. Era adolescent, cu nevastă și doi copii, când fusese chemat pe front. Aici, dincolo de bravurile sale ostășești pentru care fusese medaliat, o întâlnise pe Natașa, dragostea lui de o zi. Din acel moment, Natașa devine un simbol al feminității și al bărbăției lui maturizate, încât, la întoarcerea acasă, mama, nevasta și copiii devin obiectele răzbunării prin bătaie.

Se îndepărtează de familie și, pentru că i se oferise un post de pădurar, începe să colinde poienile în căutarea himerelor. O găsește, fără prea multă osteneală, pe Mitra – desprinsă parcă dintr-un joc al ielelor – care-i ia mințile cu nevinovățiile sale adolescente regizate cu precizie fățarnică.

O duce acasă, ca pe o neprihănită mireasă, alungându-și nevasta și copiii (între timp, se născuse și al treilea). Numărul păcatelor lui Rinu crește cu fiecare zi care trece: Lia, fosta lui soție, moare de inimă rea, iar copiii rămân pe drumuri. Alături de noua consoartă și de copilul zămislit de aceasta, Rinu nu cunoaște bucuria și fericirea vieții, ci, dimpotrivă, păcatele săvârșite se întorc asupra lui ca un bumerang răzbunător.

Așa cum îi prezisese, în copilărie, rudăreasa Florica Chioara din Bobeni, Rinu Batalinu se întorsese întreg din război, dar cu „drumurile încurcate” pe care le va îndrepta și nivela prin sinucidere – ca ultimă și rezonabilă soluție.

Iată că semnatarul acestor cuvinte de întâmpinare a cărții de față a căzut în păcatul repovestirii povestirilor găsim drept scuză faptul că s-a lăsat răpit de frumusețea epicului.

De aceea, spusele sale rămân în subsidiarul cărții, iar dumneavoastră, cititorilor, vă rămâne datoria de suflet să constatați harul narativ inconfundabil al autorului, oralitatea frazei sale, expresivitatea limbajului popular folosit și judecata morală desprinsă din analiza minuțioasă și imparțială a faptelor săvârșite de personaje într-o „greșeală păcatelor”, pe care le ajută să se înțeleagă pe sine.

DESPRE DRĂGĂȘANI CA SPAȚIU SPIRITUAL

Silviu GONGONEA

Reconfigurarea unor concepte legate de geografia literară, așa cum este gândită de Cornel Ungureanu sau de Mircea Muthu, care vorbește nu doar despre spiritul balcanic, ci și despre cel transilvănean, ar trebui să ofere o nouă perspectivă asupra hărții culturale în spațiul autohton. Coagularea unor principii pe criterii etnice sau în funcție de zone geografice distincte constituie un panoptic pe cât de grandios, pe atât de ofertant.

Cât poate însemna însă contribuția, ca platformă spirituală, a unui târg de provincie la istoria literară și culturală rămâne ceva greu de cuantificat prin simpla menționare a unor indicatori sau nume. Cu un profil și o tradiție bine conturate, Drăgășanii rămân, din păcate, în continuare, unul dintre orașele anonime când vine vorba de conștientizarea existenței unei asemenea platforme culturale. Spațiu hibrid, situat la confluența mai multor tipuri de mentalitate, el nu-și apropie decât identitatea epidermică, din cotidianul invaziv. În plus, contaminările din sfera politicului sau cele din sfera mitologizantă nu îl ajută cu nimic.

Atașat ideologic la acest spațiu, Teodor Barbu, prin recenta sa carte, *Drăgășani între legendă și adevăr. Pagini de istorie culturală* (Ed. Kitcom, 2014), își propune, așa cum ne avertizează din titlu, o privire diacronică asupra aceaceam putea numi modelele culturale care s-au perindat prin acest colț de lume ce are și el reperele sale istorice. Autorul, ca un veritabil *insider*, se declară un „romantic” “iremediabil

îndrăgostit de vechiul oraș, care nu mai există, de lumea lui peste care s-a așternut iarba”, de poveștile sale, „de povestea cantonului, a străzii Martiri, a palatului comunal, care de mult nu mai există, a dascălilor, a italienilor, a grecilor, a francezilor și a altor neamuri, care au pus o cărămidă la temelia târgului.” Este vorba, așadar, despre figuri emblematice sau cvasianonime, despre locuri și, mai ales,

despre memoria lor, despre toate acestea scriind Teodor Barbu cu răbdare și cu o ușoară nostalgie, într-un moment în care peste toate vor fi trecut mai multe întâmplări care și-au lăsat iremediabil amprenta: „Există în destinul oamenilor, ca și în al așezărilor, momente cruciale care le marchează definitiv existența, uneori în bine, alteori, dimpotrivă. Este și cazul Drăgășanilor. Nu știm, dar putem presupune, desigur, cum ar fi arătat Drăgășanii astăzi, dacă peste țară nu s-ar fi abătut cutremurul din 4 martie 1977.

Poate că orașul s-ar fi păstrat cu monumentele sale de arhitectură, acele clădiri și edificii, care i-au asigurat personalitatea distinctă și absolut inconfundabilă, în aproape un veac de existență” sau „În capătul străzii [Martirilor, n.n.] rezistă, ca o mărturie a timpului, parcul central („Scurul” lui Gib Mihăescu), din colțul căruia privește spre oraș, nostalgic, dar semeț din înălțimea bustului său, Domnul Tudor din Vladimiri. Va mai fi el aici peste 100 de ani?”

Probabil că cei mai mulți cred că Drăgășanii se confundă cu Gib I. Mihăescu sau Tudor Vladimirescu, însă Teodor Barbu

ne arată că există o contribuție diversificată la istoria locului. Probabil că puțini știu că Vintilă Corbul „aparține și spațiului nostru cultural drăgășenean prin origini, strămoși și tradiții pe care niciodată nu le-a ignorat.” De Drăgășani se leagă și numele lui Virgil Mazilescu, care a făcut aici cinci ani de școală, între 1952 și 1957, dar a revenit adesea în orașul vinului pentru a vizita mormintele părinților săi. Arheologia culturală a locului nu se oprește numai la numele cunoscute, în acest proces fiind scoase la lumină evenimente uitate, reviste culturale, cărți inedite, adevărate mărturii care vorbesc despre identitatea distinctă a unui spațiu aparent izolat și amorțit în timp.

Deși volumul de față nu este altceva decât o însumare de articole publicate în perioada postdecembristă în presa locală, el reprezintă dovada că acest orașel de provincie, situat în sudul județului Vâlcea, pe malul drept al Oltului, are o istorie culturală bogată, cu semnificative contribuții nu doar pe plan local, ci și la nivel național. Fără a fi o monografie – autorul s-a ocupat de o monografie, dar de cea a orașului – *Drăgășani între legendă și adevăr* reprezintă cea mai bună carte de vizită a târgului care l-a dat, printre alții, nu doar pe guvernatorul BNR.

Javier GUTIÉRREZ LOZANO

Javier GUTIÉRREZ LOZANO s-a născut la Puebla (Mexic), în data de 25 august 1988. Poet, traducător și ziarist. Director al publicației Alcorce Ediciones. Editor al revistei „Reflejo” din Belgrad, profesor de literatură contemporană și inițiator al Concursului de Poezie „D' Amicis”. A primit Bursa Ministerului Educației din Republica Serbia pentru a realiza studii specializate în politica și cultura Balcanilor. Textele sale au fost traduse în limbile engleză, greacă, română, croată, arabă, bosniacă și sârbă. Autor al volumelor de poeme LA MAGNITUD DE LA DISTANCIA (AMPLOAREA DISTANȚEI) – Mexic (2014) și VUELTA AL ORIGEN Y OTROS POEMAS (ÎNTOARCEREA LA IZVOARE ȘI ALTE POEME) – Venezuela (2014). A participat la Festivalul Internațional de Artă de la Prijepolje (Serbia), Festivalul de Literatură „Bayelsa Book & Craft Fair” (Nigeria), Festivalul Internațional de Literatură din Granada (Spania) – 2013 și Festivalul internațional de Poezie de la Maracaibo (Venezuela) – 2014. Scrierile sale au fost publicate în antologii precum EL ALBUM DEL FINGIDOR (ALBUMUL PREFĂCUTULUI) – Spania (2014) și HOMENAJE AL DOCTOR (OMAGIU DOCTORULUI) – Spania (2013). (Prezentarea îi aparține autorului. Traducerea: Costel DREJOI)

IMENSITATEA ZĂRILOR

Estefániei González

I.

Astăzi e 4 ianuarie 1493
și călătorul Columb întoarce zărilor cu fața spre Europa.
Cu privirile pline de comori,
distanțele povestesc frumusețea priveliștii, iar marinarul
e gata să lase altcuiva moartea sa.

A cunoscut ținutul dintre mări.
Pânzele corăbiilor erau aripi ale unui papagal,
iar gustul amestecat al gurii sale n-ar dăruia acum același sărut ca înainte.
Crestele munților l-ar înfia ca pe un vultur veșnic în zbor.

A aflat că apele cântă,
culorile fug de prădători,
iar adevărurile i se încredințează celui osândit.

Din Santo Domingo a plecat Columb la moarte,
dăruind necuprinsului Noii Lumi.

II.

Astăzi e 4 ianuarie 1952
iar eu sunt Ernesto Guevara și sunt Alberto Granado.
Drumetesc prin pășuni, dând înapoi pământuri expropriate și nisipul

deja îmi recunoaște pașii.
În gura mea încape glasul tuturor tăcerilor.
Coloritul valurilor la țărm
a urcat până în vârf spre a scălda păsările
ce zi de zi survolează speranța.

Pe acest pământ
a-ți încrucișa degetele înseamnă să privești în zare și să știi
că vântul poate să tulbure marea.

III.
Astăzi e 4 ianuarie
și știi că pot îmbrățișa lumea
doar ținându-te de mână.

ÎN STILUL LUI VEDRAN SMAILOVIĆ

Nici cele treizeci de poeme ale mele de la Sarajevo
nici Sarajlić și suferința sa asumată
nici țipetele sugrumate ale semenilor mei
nici milioanele care te-au văzut plângând la televizoarele lor
nici patima ucenicilor lui Karahasan
nici molozul care-ți adăpostește violoncelul
nici cei douăzeci care făceau coadă căutând de-ale gurii
nici gloanțele nici ajutoarele
nici amintirea
 nici viitorul

nu vor putea înlocui refrenul bocetului tău la înmormântare
și nici să-i întoarcă din drum pe cei morți

NUMĂRUL DE TELEFON

Îmi amintesc de primul meu număr de telefon;

de acel copil care grăbea pasul
în așteptarea vreunui apel
sperând să audă pe nu-știu-cine
și visa cât de mare ar putea fi.

Sunt momente în care, prefăcut în pisică,
încerc să formez același număr
pentru a afla dac-oi fi eu
cel ce urmează să răspundă la acest telefon,

dacă voi putea să-mi descopăr vocea
sau voi fi chiar eu apelul pe care îl tot aștept ori de câte ori sunt la ananghie.

Va trebui să mă păzesc de dragoste și cădere...

dar cred că-l recunosc pe acest băiat
care va închide telefonul pentru a greși din nou
și a putea zâmbi înfrângerii.

GREUTATEA UNUI FIR DE PĂR

După treizeci și cinci de ani
cu o diferență de două-trei ore,
nepăsarea unui fir de păr de-al tău de pe jacheta mea
te-a înapoiat, viață plină de nostalgie, garderobei.

În spatele ușilor încuiate în silă,
un licurici care se stinge
cade între haine și ceea ce mai rămâne cu adevărat:
cămașa mea care ți-a fost rochie scurtă,
cravata care trecea de la guler la gât
și pijamaua pe care-ai uitat-o
ca și cum aș fi fost eu.

Haine și iar haine.

Petele de la rujul tău pe care gura mea nu l-a înțeles.
Haine mai mult decât murdare, în putrefacție;
urmele condimentelor unui adio neașteptat.

Nu pantalonii pijamalei tale mă sâcăie,
ci restul umbrei tale atârnat-n cuier,
iarna pe care-ai lăsat-o înăuntrul pardesiului meu...

Osândit de acest nedorit fir de păr
pe care-l detest ca pe o carte poștală a memoriei mele
și ca pe un expeditor ce dă în vileag faptul
că nu-știu-când
a fost atât de aproape de chipul tău.

IARNĂ. JALNICĂ SOARTĂ

Iar astăzi, când iarna deja nu mai e albă
așa cum atât de mult ți-o doreai,
când ruinele durerii par să nu poarte numele tău
și căldura îi înveșmântă pe cei neajutorați,

fără nebunia întunecată a automobilelor pe străzi,
 și fără tramvaiul plin ochi cu iluzii congelate,
 când frigul îi pune iubirii noi condiții,
 iar alunecările de asfalt despoaie cărări niciodată umblate,

când învățasem să umblu de colo-colo prin zăpadă
 călcând pe urmele pașilor tăi
 și ale adevărul nedeslușit pe care-l lăsa în urmă oboseala ta,
 iarna deja nu mai e albă,
 așa cum atât de mult ți-o doreai.

Jalnică soartă;
 e înduioșător să înduri frigul
 pentru a recunoaște zăpada
 după urma întunecată a pasului.

ADIO

„Bărbații care plâng sunt aceiași,
 iar cei ce nu iubesc încetează să existe.”
 Antonio Praena

Să spui adio nu e o despărțire,
 e la fel de fals ca și cum, pentru a fi fericit,
 ai da foc cutiei poștale cu plângeri,
 ca și cum ai nega faptul că în dragoste și ură
 o lacrimă e, de obicei, unicul adevăr.

Dacă spun adio, nu dau bir cu fugiții,
 încerc să-mi prefac timpul în vizuină
 așteptând ca noaptea să oprească
 sirenele și murmurele
 ce mă-mpiedică să-mi ascult glasul.

Fără să fie o despărțire, îți spun adio
 cu ușurința și simplitatea pe care și le asumă
 cel ce știe ce-l așteaptă mâine-dimineată.

ȘARPELE ÎN ȚARA OLTULUI CISCARPATIN (II)

Veronica CONSTANTIN

Ipostaze ale șarpelui în balade

Prezența șarpelui în balade de tipul *Cântecul șarpelui* este atestată în județul Olt în texte culese din localitățile Oporelu, Rădești, Seaca, Poboru, Tufeni, precum și în județele vecine în Drăgășani, Vâlcea, Smeura, Argeș:

1. Șarpele, ființă mitică ce precedă nașterea pruncului. Dumitru Caracostea vede în cântecul epic emanații ale unor experiențe umane primare, cristalizate în teme de largă circulație, care se pot reduce la vechi mituri. Ceea ce determină cântecul epic este, deci, existența mitului, nu a realității istorice. Pasărea și șarpele sunt cele mai obișnuite și cele mai frecvente animale reprezentând sufletul. Imaginea balaurului constituie tocmai o contopire între ele.¹ Ipostaza șarpelui primordial, care precedă ca vârstă nașterea pruncului este sugerată și în textele în care șarpele depășește în creștere cu un an vârsta copilului, dar și mai clar este surprinsă într-o baladă culeasă în 1970 de Ana Stănculescu din Oporelu: „Pruncul când mi se năștea/ Șarpele un an avea,/ Sub talpa casei intra/ Și fiori în prunc băga.”² Portretul nu poate constitui un element marginal al operei, devreme ce literatura tuturor timpurilor s-a oprit cu insistență asupra chipului omenesc, a cărui descriere ocupă un loc aparte în sistemul oricărei construcții epice.³ În text, afirmația este valabilă, portretul șarpelui se conturează discret, din amănunte semnificative. Recunoaștem în imaginea șarpelui ce precedă nașterea pruncului ipostaza șarpelui „căutător de casă”, păstrat încă pe ulciorul cu șerpi de

la Oboga, jud. Olt, cu care se merge în peștit.⁴ Șarpele acesta dă, totuși, fiori pruncului; într-o altă baladă, aflăm că este șarpele casei în ipostaza de ființă mitică ce precedă nașterea pruncului: „Casa șarpe că avea/ Și tocmai de-un an era.”⁵

2. Șarpele, divinitate arhaică. Ipostaza de divinitate arhaică a șarpelui credem că este prezentă într-o baladă culeasă de la Seaca, județul Olt: „În mare sărea,/ De șarpe scăpa,/ La băiat se-napoia,/ La biserică mergea/ Și din nou îl boteza,/ Frați de cruce se prindea.”⁶ Dacă nu cumva ritualul rebotezării este condiționat de ritualul frăției de cruce, șarpele este o divinitate arhaică; repetarea botezului ar putea fi o formă de atestare a statutului de divinitate a șarpelui, deoarece înghițirea poate fi etapa unui ritual de consacrare.

3. Șarpele-fiu

3.1. Șarpele, fiu al pietrei. Scenariul baladesc include câteva episoade distincte, majoritatea variantelor debutând cu episodul nașterii și al blestemului, momente sugestive prin prisma spațiului unde au loc, nu fără legătură cu piatra, mai ales nașterea, care se petrece „Pe cel deal de pisculeț”⁷, „La un cap

4 Silviu Angelescu, *Portretul literar*, București, Editura Univers, 1985, p. 7.

5 „Ulciorul cu șerpi se lua la peștit plin cu vin. Să numește cotător de casă. Și dacă nu-i plăcea fetei băiatul, spunea la părinte separat, apoi aceștia umplea la loc ulcioru și gata, nu să făcea nunta. Dacă nu-l umplea, să știa că fetei îi plăcea băiatu și se făcea nunta.” (n.n.: fata era cea care hotărâ, ca în matriarhat, în totală opoziție cu atitudinea actuală de la țară, când, după căsătorie, femeia merge, în unele sate, cu un pas în urma bărbatului pe uliță.)

6 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1976 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Neacșu Florea, localitatea Rădești, com. Oporelu, jud. Olt, 72 de ani.

7 *Șarpele*. Informator: Călin Dovleac, lăutar, 43 de ani, 1938, com. Seaca, jud. Olt. Ion Nijloveanu, *Poezii populare românești. Balade, doine...*, I, București, Editura Minerva, 1989, p. 51.

1 Dumitru Caracostea, *Poezia tradițională română*, București, Editura pentru Literatură, 1969, pp. 74-78.

2 V. I. Propp, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, Traducere de Radu Nicolau, Prefață de Nicolae Roșianu, București, Editura Univers, 1973, p. 310.

3 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1970 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Diaconescu Ioana, localitatea Oporelu, jud. Olt, 60 de ani.

de *pisculuț*⁸, „La cel cap de *pisculuț*”⁹, „La un vârf dă *pisculuț*”¹⁰, astfel că șarpele se definește ca *fiu al pietrei*, ca o figură mitică, asemenea lui Mithra, atât în texte de tipul *Șarpele*, cât și de tipul *Iovan Iorgovan*: „Atunci de p-o piatră/ O hală s-arată,/ O hală cumplită,/ Jos încârlogită.”¹¹

Conform tradiției, Marea Mamă Āditya/ Aditi a dat naștere lui Mithra și Varua sub forma unor *șerpi* care, lepădându-și pielea, deveneau nemuritori.¹² Tipologia *eroului născut din stâncă* este des întâlnită în cadrul ciclurilor mitologice răspândite îndeosebi în Caucaz, care prezintă similitudini cu tradițiile mitologice anatoliene sau evreiești. Astfel, legenda frigiană a lui Agdistis, poemele osetine, miturile evreiești privitoare la Armilus și cele georgiene despre Amirani au, probabil, ca origine comună *Cântul lui Ullikummi*, cunoscut din tradițiile hittito-hurrite.¹³

3.2. Șarpele, prunc mitic, dublul copilului din troacă. Este prezent motivul nașterii simultane: „Născut-a un prunculeț,/ Naște prunculețu-n casă/ Și șerpoaica pe su’ talpă.”¹⁴ Astfel, se observă legătura organică

între om și șarpe, puterile și destinul acestui animal se intersectează la fiecare pas cu destinul și natura umană,¹⁵ statut reprezentat metaforic în baladele și colindele românești analizate prin motivul creșterii simultane: „Se făcu băiat de-un an/ Și șarpele tot d-un an;/ Se făcu băiat de doi/ Și șarpele tot de doi/ Cum e coarnele de boi,/ Ochii-n cap ca de broscui;/ Se făcu băiat de cinci/ Și șarpele tot de cinci.”¹⁶ Deși se consideră că acest șarpe, prin relația sa fraternală cu copiii, se situează, în sistemul ierarhiilor populare, pe același plan cu câinele, noi considerăm că șarpele casei nu este un simplu prieten, ci o ființă indisolubil legată de fiecare copil din casă, fiind, cu siguranță, „ca un *alter ego* al copiilor, ca un dublet mitologic al acestora.”¹⁷ Ideea de dublet mitic este sugerată și prin comparația „Cum sunt parii la uluci,”¹⁸ imagine sugerând ideea de măsurare, act cu profunde implicații magice.¹⁹ După performarea blestemului, copilul și Șarpele cresc împreună: „Șarpele dac-auzea/ El era ca undreaia,/ Cu Mistricean că creștea./ Savai, Mistricean de un an/ Și șarpele de un an!/ Savai, Mistricean de doi ani/ Și șarpele tot de doi ani!/ Savai, Mistricean de trei ani/ Și șarpele tot de trei ani!/ Și crescură până la zece/ Și de zece nu mai trece!”²⁰ Și aici șarpele se descoperă drept „«fratele din umbră» al voinicului, dublul său

mare/ Și-aceasta îi cunoaște bărbăția,/ De cinci ori o cuprinse-n brațe, / De zece ori în brațe-o strânse...” Copilul născut din stâncă fu încredințat Mamei Zeilor, devenind apoi un uriaș de stâncă, pe care doar Teshub, Ea și alți 70 de zei au reușit să-l înfrângă în luptă. Cf. *Tăblițele de argilă. Scrieri din Orientul antic*, traducere, prefață, cuvânt înainte și note de C. Daniel și I. Acsan, București, 1981, p. 237-245.

¹⁵ *Șarpele*. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 49.

¹⁶ *Vezi și* legenda *Gândac albu de casă*, cap. *Ipostaze ale șarpelui în legende*.

¹⁷ *Șarpele*. Informator: Călin Dovleac, lăutar, 43 de ani, 1938, com. Seaca, jud. Olt. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, pp. 49-51.

¹⁸ Mihai Coman, *Mitologie populară românească*, I, București, Editura Minerva, 1986, p. 112.

¹⁹ *Șarpele*. Informator: Călin Dovleac, lăutar, 43 de ani, 1938, com. Seaca, jud. Olt. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 50.

²⁰ „Dacă doi copii se măsoară, adică se pun alături ca să vadă care e mai înalt, se scuipă jos, căci altfel se măsoară și șarpele cu ei și mor. De aici ar ieși că fiecare om își are șarpele său.” Tudor Pamfile, *Dușmani și prieteni ai omului*, Librăriile Socec & comp., 1916, p. 78.

8 *Cântecul șarpelui*. Ion Nijloveanu, *Poezii populare românești. Balade, doine...*, București, Editura Minerva, 1989, p. 46.

9 *Șarpele*. Informator: Călin Dovleac, lăutar, 43 de ani, 1938, com. Seaca, jud. Olt, în Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 49.

10 *Șarpele*. Octav Păun & Silviu Angelescu, *Basme, cântece bătrânești și doine*, București, Editura Minerva, 1989, p. 256; *Cântecul șarpelui*, Informator: Nicolae Bălan, lăutar, 61 de ani, 1959, com. Poboru, jud. Olt, în Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 57.

11 *Cântecul șarpelui*. Octav Păun & Silviu Angelescu, *Op. cit.*, p. 261.

12 *Iovan Iorgovan*. Toma Alimoș. *Balade populare românești*, prefață de Al. I. Amzulescu, [București], Editura pentru Literatură, 1967, p. 39.

13 Iulian Moga, *Mithra în Asia Mică și în lumea romană*, în *Pontica* 37-38, pp. 253-273.

14 J. R. Russel, *Pre-Christian Armenian Religion*, ANRW, II, 18.4, p. 2679-2692; A. De Jong, *Traditions of the Magi. Zoroastrianism in Greek and Latin Literature*, EPRO 80, E. J. Brill, Leiden-New York-Köln, 1997, p. 291. Pe tăblițele hittite este relatată legenda nașterii lui Ullikummi, ca urmare a împreunării zeului Kumarbi cu o stâncă de lângă cetatea Urkish: „La iazul rece se află stâncă mare./ Măsoară în lungime vreo trei leghe./ Lățimea ei – o jumătate de leghe./ Ci mintea-i știe tot ce-o să se-ntâmple. / Se-mpreunează dar cu Stânca

antagonic și complementar, terifiant și aparent malefic, dar necesar oricărei «reevaluări» a personalității, înțeasă ca o naștere din propria matrice htoniană, simbolizată de șarpe.²¹ Referitor la destinatarul darului, cele două balade au un factor comun, prezența ideii de creștere, sugerată și la nivel lingvistic prin grupul consonantic *str*, care are la bază tema indo-europeană *s(t)ru-* „a curge”,²² în opinia lui Vasile Lovinescu existând și alte amănunte.²³

3.3. Șarpele, prunc mitic, în ipostaza de frate mai mare, în ciuda nașterii simultane. Imaginea Șarpelui ca prunc mitic în relație directă cu strămoșa este prezentă într-un text cules de la Anghel Mihalcea, din comuna Smeura, județul Argeș: „Foaie verde ruguleț,/ Pe cel deal de pisculeț,/ La cel mare nuculeț,/ Naște *baba* un prunculeț,/ Naște prunculețu-n casă/ Și-un pui de șarpe su' talpă.”²⁴ Ipostaza se păstrează și când nașterea este exprimată printr-un verb reflexiv și fără nicio referire la strămoșa mitică: „Foaie verde ruguleț,/ La cel cap de pisculeț/ S-a născut un prunculeț,/ S-a născut un prunc în troacă/ Și-un pui dă șarpe su' casă.”²⁵ Dacă toate baladele din repertoriul viu au luat naștere în chip similar, „cântecul nefiind decât o cronică fidelă a evenimentelor din *illo tempore*,²⁶ rezultă că textul baladei reeditează nașterea mitică: „Foaie verde viorea,/ O femeie tinerea/ Grea, frate, că-mi rămânea,/ Venea vremea și-mi năștea./ Născut-a un prunc în troacă/ Și-un pui de șarpe sub talpă.”²⁷ Vladimir Propp definește eposul popular în versuri prin trei caracteristici esențiale: „cântec

povestitor destinat ascultării”²⁸, fiind marcată astfel natura sincretică, structura narativă și aspectul care determină actualizarea sa prin interpretare; prin definiție, cântecul epic prezintă modele de comportare umană în împrejurări care-i determină existența,²⁹ un astfel de model antropologic reprezentându-l nașterea (simultană): („Născut-a un prunc în troacă/ Și-un pui de șarpe sub talpă.”) Sabina Ispas emite opinia că balada „ar fi funcționat cândva ca text ritual, în cadrul unei ceremonii complexe, la naștere”³⁰, ceea ce este posibil. În ipostaza de frate mai mare, șarpele înțelege să reprezinte un model în procesul creșterii și al comportamentului ulterior. Considerăm că acest șarpe este surprins într-o ipostază complexă, la rândul său fiind supus, la o vârstă specifică, unor etape inițiatice precum separarea novicului de identitatea sa naturală, de grupul căruia îi aparține. Într-un text cules din localitatea Rădești, județul Olt, șarpele, destinatar al darului, în ipostaza de frate mai mare este nerăbdător să parcurgă și această etapă existențială: „Șarpele era de zece,/ Tot cu gândul ca să plece.”³¹ Dramatică și complexă este condiția șarpelui de casă ca frate mai mare, obligat la ritualul inițiativ de separare de universul familial al casei: „Șarpele era de zece,/ N-a avut decât să plece”³². În mitologia greacă ni se spune că Herakles a devenit personaj important la vârsta de zece ani. La acea vârstă simbolică el a sugrumat cei doi șerpi trimiși de Hera cu scopul de a-l ucide,³³ povestea mitică dezvăluind competiția dintre divinități.

3.4. Șarpele, prunc mitic, fiu al ploii. E. M. Forster consideră că „homo fictus” (omul imaginat) al literaturii se manifestă prin două categorii fundamentale: *personaje plate* și

21 ****Balade populare românești*, Prefață de Octav Păun, București, Editura Ion Creangă, 1984, p. 39.

22 Vasile Filip, *Universul colindei românești*, București, Editura Saeculum I. O., 1999, p. 244.

23 Al. Rosetti, în *Viața Românească*, vol. LXXX (1929), p. 118 și urm.

24 Numele *Mistricean* conține cele trei litere *str*, care constituie „schela numelui **Soter** („mântuitor”), a lui **Satar** - nume divin - (acel ce ascunde”); sub formă de prefix indică o primordialitate, o obârșie după care nu se mai poate găsi niciuna: *strămoș*, *străbun*, apoi strănepot. Vasile Lovinescu, *Interpretarea esoterică a unor basme și balade populare românești*, București, Editura Cartea Românească, 1994; ediția a II-a, București, Editura Cartea Românească, 2000, p. 144.

25 *Cântecu șarpelui*. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 46.

26 *Cântecul șarpelui*. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 57.

27 Ovidiu Birlea, *Folclorul românesc*, II, București, Editura Minerva, 1983, p. 65.

28 *Cântecu șarpelui*. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 52.

29 Mihai Pop & Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1976, p. 278.

30 Mihai Pop & Pavel Ruxăndoiu, *Op. cit.*, p. 279.

31 Sabina Ispas, *Balada „Șarpele” în folclorul românesc*, în *Revista de Etnografie și Folclor*, nr. 2, 1977, pp. 177-186.

32 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1976 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Neacșu Florea, localitatea Rădești, com. Oporelu, jud. Olt, 72 de ani.

33 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1970 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Diaconescu Ioana, localitatea Oporelu, jud. Olt, 60 de ani.

personaje rotunde, iar „Testul unui personaj rotund este capacitatea lui de a ne surprinde într-un mod convingător. Dacă nu ne surprinde niciodată, atunci avem de-a face cu un personaj plat. Dacă nu ne convinge, atunci e un simplu personaj plat care pretinde că e rotund.”³⁴ Acceptând că regula poate fi valabilă și în cazul personajelor mitice, constatăm că șarpele, prunc mitic, este, într-un text, de proveniență cosmică, fiu al ploii: „La cel cap de pisculeț/ Mi-a născut un prunculeț./ Ș-altă foaie viorea,/ O ploaie mare cădea,/ Și de-un șarpe să ivea,/ Sub talpa casei intra.”³⁵ Putem considera că șarpele este aici personaj rotund, care ne surprinde prin atributele sale și mai ales prin capacitatea de pendulare între cosmic și teluric.

3.5. Șarpele, fiul Scorpiei. Șarpele, fiul Scorpiei, apare metamorfozat sub chipul unui tânăr suferind, cerșind compasiune și testând lăcomia trecătorilor; originea acestuia este dezvăluită mezinului de un voinic cu identitate istorică, Mircea Ciobănaș, care atestă stratificarea baladei: „Și venea Mircea Ciobănaș/ Cruce paloșul făcea,/ Și pă fântână pune, Și pă proclat atinge,/ pui dă șarpe să făcea,/ Scorpia când auzea/ Cu gura proțap ieșea/ Și în paloș să tăia”³⁶ Într-un alt text, tânărul speriat își dezvăluie statutul: „Dar voinicul ce-mi făcea,/ Care bolnav că-mi era?/ D-un șarpe mare se făcea/ Și pe furcă se suia „, apoi, lovit, se adresează Scorpiei: „Aoleo, măicuța mea,/ Ne-a sosit, zău, pieirea.”³⁷ Ipostaza de fiu ne plasează în sfera relațiilor de familie și confirmă vechimea baladei. Motivul se întâlnește și în eposul sud-est european. Într-o variantă grecească este vorba despre o fată ca o rodie, oacheșă și blondă, stând lângă fântână. Ea îl roagă pe voinic să-i aducă din fântână „frumosul inel”, scăpat în apă. Tânărul intră în fântână, dar vede șerpi de-a valma; îi cere fetei ajutorul („Întinde-mi fată, părul, să

pot ieși în lume!”), însă este refuzat.³⁸

4. Șarpele, destinatar al darului

4.1. Șarpele, destinatar al darului oferit de mama supărată. Este cunoscut faptul că, pentru a deveni viabilă, pentru a-și consolida o îndelungată dăinuire în timp și o largă arie de răspândire, orice baladă își însușește un element mitic corespunzător.³⁹ Un element mitic care poate asigura dăinuirea îndelungată a unei balade credem că a fost dăruirea noului-născut printr-un gest ritualic de consacrare, cunoscut și ca *rânduire*: „Cui focu”⁴⁰ (s.n.) m-ai rânduie?/ -La șarpe te-am rânduie.”⁴¹ În *Șarpele/ Mistriceanul* avem de-a face cu un element mitic străvechi, predestinarea copilului printr-un act de voință umană, determinată de plânsul prematur al acestuia:⁴² „Prunculețu-mi făcea?/ Tot întruna că plângea,/ Mă-sa nu se odihnea.”⁴³ În acest tip de baladă, scenariul cuprinde elemente ce pot fi asimilate unor structuri inițiatice arhaice. Sunt vii încă și astăzi o serie de practici legate de problemele primordiale ale vieții omului, exprimând aspirațiile sale pe întreg parcursul trecerii prin lume.⁴⁴ Blestemul, născut din formulele magice bazate pe incantație, deci pe funcția cathartică a logosului,⁴⁵ este un act cu o forță magic-malefică extraordinară pentru mentalitatea arhaică: „Copilașu când plângea,/ Mă-sa țâță că-i dădea,/ Copilu că nu sugea,/ Dar de țâță o mușca./ Maică-sa se supăra,/ Din picior mi-l legăna,/ Din gură mi-l

38 *Scorpia*. ****Balade populare românești*, Prefață de Octav Păun, București, Editura Ion Creangă, 1984, p. 35.
39 Tache Papahagi, *Paralele folclorice (greco-romane)*. Traduceri din poezia populară greacă, București, 1944, p. 81.

40 Ovidiu Bîrlea, *Procesul de creație al baladei populare române*, în *Revista Fundațiilor*, anul VIII, nr. 6, 1941, p. 585.

41 Expresie obișnuită în limba populară; putem presupune o reminiscență de cult solar sau din ritualul de consacrare lui Moloh, în cuptoarele căruia erau aruncați pruncii în timpul ritualului.

42 *Cântecu șarpelui*. Informator: Anghel Mihalcea, lăutar, 40 de ani, 1957, com. Smeura, jud. Argeș. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 46.

43 Mihai Pop & Pavel Ruxăndoiu, *Op. cit.*, p. 289.

44 *Cântecu șarpelui*. Informator: Nicolae Bălan, lăutar, 61 de ani, 1959 com. Poboru, jud. Olt. Ion Nijloveanu, *Op. cit.*, p. 52.

45 Ioan Chiș-Ster, *Țara Lăpușului*, în *Familia*, an 20, (120), nr. 9, septembrie, 1984.

34 Vasile Constantinescu, *Între ALFA și OMEGA*, București, Editura Saeculum Vizual, 2004, p. 130.

35 E. M. Forster, *Aspecte ale romanului*, cap. Oamenii, apud Silviu Angelescu, *Portretul literar*, București, Editura Univers, 1985, p. .

36 Șarpele. Octav Păun & Silviu Angelescu, *Op. cit.*, p. 256.

37 *Scorpia*. Informator: Maria M. Neacșu, 67 de ani, Șcheiu-de-Sus, 1974. Octav Păun & Silviu Angelescu, (1989), *Basme, cântece bătrânești și doine*, București, Editura Minerva, 1989, p. 265.

blestema:/ - Suge, maică, țâțele,/ Suge-mi-te-ar șarpele,/ Să te sugă de sub barbă/ Când ți-o fi lumea mai dragă !”⁴⁶ Mai dramatică este condiția eroului din varianta culeasă de Nicolae Densușianu, mama blestemându-l când l-a “fapt”, dar blestemul se dovedește a fi, în acest context, mai degrabă formularea unei predestinări, un prescript magic al viitoarei inițieri. Actul blestemării, asemenea unui ritual, are loc într-un spațiu privilegiat, mama blestemându-și pruncul în biserică sau în casă, care sunt spații subordonate simbolisticii Centrului. Performarea blestemului are loc într-un moment ceremonial, în timpul slujbei de la biserică (“*Baş în ziua de Rusale*”), perioadă ce se sustrage timpului istoric, intrând în sfera timpului sacru al începuturilor, astfel încât cuvântul mamei devine *logos*, instituind o anumită ordine simbolică: „Când pruncu că îi plângea,/ Cu picioru-l legăna/ Și din gură-l blestema:/ - Suge, maică, țâțâli,/ Nu mușca zotoarili,/ Suge-mi-te-ar șarpili.”⁴⁷ Variantele cele mai interesante se leagă de actul suptului, care este pervertit, ratat, înainte de vreme. În contactul dintre mamă și copil se produce o situație violentă, denaturată. În planul de profunzime, acolo unde operează logica mitului și a simbolului, povestirea este susținută de un sistem tensionat de opoziții: mamă-fiu, binecuvântare-blestem, voinic-șarpe, supt-înghițit.⁴⁸ Amănunte specifice legate de actul suptului trimit, cu siguranță, la vechi practici de consacrare: „Prunculețul ce făcea?/ El țâțica n-o sugea/ Și mă-sa mi-l blestema:/ -Suge, maică țâțâli,/ Nu mai mușca sfârcurili/ Mușca-mi-te-ar șarpili,/ Dă sub limbă, dă sub barbă,/ Când ți-o fi lumea mai dragă.”⁴⁹ Șarpele este destinat al darului reprezentat de copilul care plânge sau refuză laptele: „*Șarpele un an avea,/ Sub talpa casei intra/ Și fiori în prunc băga./ Pruncul pe plâns se punea/ Și trei zile-așa ținea,/ Iar mamă-sa-l blestema:/ -Sugă, sugă, pruncul*

meu, /*Sugă șerpilor trupul tău/ Precum sugi tu pieptul meu.*”⁵⁰ Aceste cântece sunt reminiscențe ale unor lumi de mult apuse, oglindesc o mentalitate arhaică și, cu toate actualizările și contemporaneizările ce au avut loc de-a lungul veacurilor, în ele mai supraviețuiește câte ceva din epoca începuturilor.⁵¹ Credem că, dincolo de epoca începuturilor, „justificarea” atitudinii mamei care își oferă pruncul șarpelui este de dată mai recentă, de natură să motiveze un gest illogic pentru gândirea modernă, dar nu și pentru cea tradițională. Destinatar al darului este aici șarpele primordial, care precedă ca vârstă nașterea pruncului; odată cu dăruirea pruncului, șarpele își înțelege misiunea de frate mai mare și devine un veritabil epopt. Inițierea „este una din instituțiile specifice orânduirii gentilice. Ritul inițierii este săvârșit în momentul trecerii tinerilor la maturitatea sexuală. Prin el, tânărul este introdus în uniunea gentilică, devenea membru cu drepturi depline al acesteia și căpăta dreptul de a contracta o căsătorie.”⁵² Șarpele, destinat al darului reprezentat de copilul ce refuză laptele, actul suptului („Prunculețu nu-i sugea/ Și în tot timpu plângea./ Ea mereu se necăjea /Și din gură-l blestema:/ Sugă, maică, țâțele,/ Suge-mi-te-ar șarpele.”⁵³) este șarpele primordial, „cotătorul de casă”⁵⁴ (șarpele de pe ulciorul cu care se mergea în pețit), devenit, în timp, duhul protector al casei, dar și frate mai mare, într-un proces de metamorfozare alături de copilul nou-născut.

50 *Șarpele*. Informator: Cîrstea Marin, 59 de ani, Pătroaia-Vale, 1974. Octav Păun & Silviu Angelescu, *Op. cit.*, p. 257;

51 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1970 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Diaconescu Ioana, localitatea Oporelu, jud. Olt, 60 de ani.

52 Adrian Fochi, *Cântecul epic tradițional al românilor*. Încercare de sinteză, [București], Editura Științifică și Enciclopedică, 1985, p. 51.

53 Vladimir I. Propp, *Op. cit.*, pp. 46-47.

54 *Balada șarpelui*. Culeasă în 1976 de Ana Stănculescu din Oporelu. Informator: Neacșu Florea, localitatea Rădești, com. Oporelu, jud. Olt, 72 de ani. În dăruirea la șarpe recunoaștem similitudinea amenințării cu *Bau-Bau/ Baba*, figuri mitice nu fără legătură cu șarpele.

PODUL DE LA SLATINA – ARC PESTE TIMP (I)

Construirea peste râul Olt a primului pod fix
din Țara Românească (1845-1862)

Laurențiu GUȚICĂ

La mijlocul secolului al XIX-lea, în Principatele Dunărene au fost luate o serie de inițiative care vizau înscrierea pe orbita civilizației tehnice a timpului. Astfel a început un vast program de construcții în domeniul căilor de comunicații, al amenajărilor hidrotehnice și portuare, al construcțiilor de locuințe și clădiri cu destinație publică, al dotărilor edilitar-gospodărești.

Un capitol special al eforturilor statului pentru asigurarea unor comunicații moderne este cel al construirii de poduri peste râurile interne. Numărul podurilor fixe de lemn aflate în exploatare la mijlocul secolului al XIX-lea în Țara Românească era semnificativ. În anul 1842 existau poduri fixe pe Argeș (Pitești, Merișani, jud. Argeș, Copăceni, jud. Ilfov, Olteț la Balș și Vlădueni (jud. Romanați), Motru (Strehaia), Cotmeana (Ciești, jud. Teleorman), Ialomița (Fierbinți, jud. Ilfov), Dâmbovița (Florești, jud. Ilfov), Jiu (Ionești, jud. Gorj). În același an se solicita construcția unui pod peste Jiu, la Tântăreni (jud. Gorj), și se lucra la podul de la Jitianu din drumul Calafatului. Trei ani mai târziu au fost date în exploatare podul de la Târgu-Jiu și cel de peste Geamărtălu (jud. Romanați).

În anul 1845 se decide construirea unei rețele de drumuri „sistematice” (șosele) în Țara Românească care trebuiau să asigure legătura între București și alte localități. Șoseaua București-Vârciorova a ridicat problema construirii unui pod fix peste Olt în zona orașului Slatina. Amplasamentul a fost stabilit în zona Slatinei pe unde trecea marea arteră de circulație București - Pitești - Slatina - Dealul Sarului - Balș - Craiova - Cerneți - Turnu

Severin - Vârciorova. Inițial podul peste Olt trebuia să fie așezat în dreptul satului Proroci (astăzi sat al comunei Milcov, jud. Olt), la 12 km sud de orașul Slatina, zonă în care râul avea albia îngustă¹. Inginerul Gheorghe I. Rosetti-Bibica² a efectuat primul studiu de teren pe acest amplasament, însă perspectiva construirii podului peste Olt la Proroci a determinat nemulțumirea locuitorilor Slatinei deoarece devierea pe această rută a traseului căii de comunicație Pitești - Craiova ducea la decăderea vieții comerciale a orașului.

Catagrafia din 1845 consemnează existența la Slatina a 174 de familii, mai exact 870 suflete, care conviețuiau în Mahalaua Roșie și alte 190 de familii, adică 950 locuitori, arondați Mahalalei Galbene³. Ar rezulta o populație constituită din 364 familii și 1820 locuitori ce își vedeau interesele economice și sociale periclitare de o virtuală amplasare a unui pod fix în altă locație decât în cea care își duceau viața cotidiană. Înțelegem astfel de ce la 14 februarie 1845 slătinenii adresau o petiție domnitorului Gheorghe Dimitrie Bibescu în

1 Nicolae Leonăchescu, *Premise istorice ale tehnicii moderne românești*, vol. 1, Edit. Tehnică, București, 1994, p. 52-53.

2 *Ibidem*, p. 115.

3 Gheorghe I. Rosetti-Bibica (1817, Țarigrad - 27 octombrie 1875, București) a studiat în Germania și Franța în domeniul ingineriei civile. În anul 1836 frecventa Școala Politehnică din Paris ca auditor străin. La 12 decembrie 1840 solicita să fie recunoscut ca inginer civil și să i se dea dreptul de a profesa în Țara Românească. La 29 ianuarie 1841 administrația românească îi elibera atestatul de inginer hotarnic. A fost înălțat la rangul de pitar (19 august 1844), serdar, paharnic (15 octombrie 1850), clucer (23 iunie 1856). Din 5 martie 1850 a devenit membru în Comisia Tehnică a Direcției Lucrărilor Publice.

care cereau ca podul să fie construit în dreptul orașului. Între semnatarii documentului figurează slătinenii I. Izvoranu, Alecu Plopeanu, Gheorghe Cizmaru, C. Izvoranu, N. C. Izvoranu, Ilie Matei, Radu Teodorescu, Ioan Alimănescu, Ioan Cavafu, Milea Boiangiu ș.a.

La 18 februarie 1845 inginerul Giovanni Balzano⁴, împreună cu desenatorul Petre Burelli, au elaborat proiectul și devizul podului de peste Olt de la Proroci. O comisie formată din maiorul Ioan Florescu, Jean Baptiste Marsillon⁵, inginer „idrorect” și Vladimir Blaremborg⁶, inginer șef al statului, au cercetat planul lui Bolzano, „*pentru clădirea unui pod stătător pă pari, pă apa Oltului la Proroci*”. Construcția podului urma să dureze 8 luni⁷.

Marele vornic Barbu Dimitrie Știrbei, ministru Departamentului Treburilor din Lăuntru îl informa la 20 septembrie 1845 pe domnitorul țării relativ la soluționarea plângerii slătinenilor, aducând la cunoștință faptul că inginerul Giovanni Balzano, directorul general al podurilor și șoselelor

4 Slatina-Pagini de monografie, 1972, p. 44; V. Osiac, N. Stoicescu, op. cit., p. 24.

5 Giovanni (Ioan) Balzano a fost un inginer de origine italiană care a lucrat în Țara Românească în perioada 20 martie/1 aprilie 1844-20 martie/1 aprilie 1849 ca specialist în domeniul căilor de comunicații. Inițial fusese șeful portului Trieste. Din 13 iunie 1845 este numit Director al podurilor și șoselelor. La 19 noiembrie 1846 împreună cu personalul tehnic din subordine a întocmit planurile topografice ale șoselelor sistematizate de pe traseele Vârciorova-Gura Văii Schela Cladova-Turnu Severin-Cerneți-Craiova-Slatina-Pitești ș.a.

6 Jean Baptiste Marsillon a absolvit Școala Centrală de Arte și Manufacturi din Paris, promoția 1840. În calitate de inginer hidrotehnician a fost angajat al guvernului român în perioada 23 aprilie-30 septembrie 1848. A coordonat lucrările de construcție a Stabilimentului Fântânilor din București și a primei rețele publice moderne de alimentare cu apă din capitală.

7 Vladimir (Woldemar) Blaremborg (1803-30 iunie 1846, Linz, Austria) un ofițer de origine belgiană a ajuns în Țara Românească în anul 1828 având calitatea de inginer al Corpului inginerilor armatei rusești de ocupație. La 1 octombrie 1832 a fost numit inginer al statului și inspector al drumurilor, respectiv conducător tehnic al Masei Inginerești din cadrul Direcției Lucrărilor Publice. Această slujbă o va îndeplini până la 9 mai 1846.

(din 13 iunie 1845) a spus că podul proiectat la Proroci, se poate construi și la Slatina. Noua locație impunea însă ridicarea unui alt plan de situație. Această misiune a revenit unei echipe de specialiști coordonată de conductorul Costache N. Râmniceanu, din care mai făceau parte ca ajutoare Costache Serghiad și Grigorie Ioranu. La 27 ianuarie 1846 inginerul Giovanni Bolzano propune Departamentului din Lăuntru ca Râmniceanu N. Costache să meargă la Slatina pentru a face profilul transversal al Oltului în vederea construirii podului. Noul amplasament avea particularitatea că albia Oltului în zona Slatinei⁸ era mai largă, și mai exista și un afluent al său, pârâul Beica, care jonctona în această zonă, astfel că era necesară construcția suplimentară a unui pod mai mic. Lucrarea era complexă și creștea semnificativ devizul construcției.

Relativ la construcția primului pod stătător peste Olt la Slatina, revista „Învățătorul Satului” din 15 decembrie 1845 consemna: „*Podul stătător, proiectat a se clădi pe râul Olt, în dreptul orașului Slatina, se va pune în lucrare cu ajutorul a șase zile și materialul de lemn din pădurile învecinatelelor proprietăți mănăstirești, cum și sumele trebuincioase în bani, după schimbarea localității, unde au fost mai înainte chibzuit a se clădi acest pod, ce se arată acum că poate merge îndoit de 4000 de galbeni, însemnați în raportul Departamentului cu No. 5917, se vor da din capitalul acestor sume, hotărâte a se împlini de la săteni; iar pentru taxa podului, se va îngriji ca la vreme, să se chibzuiescă de către Sfat și să ni se arate a sa părere. D-lui Marele Vornic din Năuntru va duce la îndeplinire această a noastră poruncă. Marele Vornic, Barbu Știrbei*”⁹.

Insistența și demersurile slătinenilor au determinat decizia domniei în favoarea

8 N. Leonăchescu, op. cit., p. 115.

9 La Slatina râul Olt avea două ramuri care înconjurau un ostrov împădurit. Un braț al râului trecea pe lângă Slatina, pe sub coasta Grădiștei și a Malului Livezilor. Acesta se numea Oltul vechi. Cea de-a doua ramificație înconjura zăvoiu și se numea Beica.

Slatinei ca loc de construcție a primului și celui mai mare pod fix din Țara Românească, din acele timpuri. Putem afirma că acest moment este unul dintre episoadele decisive ale evoluției istorice a Slatinei.

Șantierul avea să prindă contur datorită demersurilor făcute de Barbu Dimitrie Știrbei, fratele domnitorului Gheorghe Bibescu, acesta fiind personajul care a acționat pentru pregătirea materialele necesare și supravegherea directă a desfășurării lucrărilor. Creierul tehnic al podului de la Slatina a fost inginerul Giovanni Bolzano. La 20 decembrie 1845 încep să fie construite „5 mașini cu sonete și 10 berbeci de mână”, instalații complexe ce urmau a fi folosite pentru fixarea picioarelor podului („baterea parilor”) ¹⁰.

Devizul referitor la „Pregătirea materialului pentru clădirea podului stătător peste râu Oltu la Slatina”, alcătuită în ianuarie 1845, cuprindea următoarele: „6.944 bucăți lemne de stejar în felurite măsurii, 800.000 bucăți cărămidă, 80.000 oca de var, 150 de grinzi de lemn în lungime de 5 stânjeni, 20.000 oca pietriș, 24.744 oca fier lucrat, 9.000 cuie de corn, 2.000 zile de zidari, 12.794 zile de dulgheri, 2.000 zile cu mâinile, 5 mașine pentru bătutul parilor, 10 berbeci cu mânuși, 300 scoabe de hier, 60 drugi, 10 lopeți de hier încovoete pentru stinsu varului, 30 ciocane de hier, 4 ciure de tel, 6 grătare de hier, 6 ancore de hier, 200 stânjeni funie groasă de un deget, 400 stânjeni sfoară, 100 burghie, 200 herăstrae, 30 herăstrae mai mici, 50 roabe”. O lună mai târziu s-a întocmit lista pieselor de fier care trebuiau utilizate în construcția podului: „100 drugi cu șurupuri, 600 căptușeli pentru vârful parilor, 3.360 piroane ca de un șuh lungime (circa 31, 61 cm), 300 de scoabe, 60 drugi, 10 ciocane mari, 30 ciocane mai mici, 6 lopeți încopciate, 100 burghie, 20 herăstraie, 30 herăstraie d-ale mari” ¹¹.

La 25 februarie 1846 Giovanni Bolzano

¹⁰ G. Poboran, *op. cit.*, p. 36; Constantin Cojocaru, *Podurile de peste Olt de la Slatina*, în: *Oltul Cultural*, an VII, nr. 2(29), 2005, p. 25.

¹¹ N. Leonăchescu, *op. cit.*, p. 116.

informa că, „pentru a construi eșafodajul necesar ridicării mașinilor cu sonete care vor înfige piloții de brad ai podului de peste Olt de la Slatina este nevoie de 300 scânduri de 15-18 picioare lungime, de 2-2 degete jumătate grosime și de 10-14 degete lățime”. Heinrich Herrman, calfa de dulgheri a Secției ingineresti este trimis inspecteze pădurile din zonă pentru a decide de unde se putea procura lemn de bună calitate. Acesta raporta ulterior că la Schitul Seaca, la Topana, dar și în Drăgoești existau păduri de unde se putea furniza materialul lemnos necesar construcției podului de la Slatina.

În ianuarie 1846 este numit comisar al podului Eftimie Beștelei, acesta având atribuții de organizare a șantierului, relații și informare. Conducerea tehnică a construirii podului este atribuită la 26 ianuarie 1846 lui Francesco Bonamelli¹², un mai vechi colaborator al lui Giovanni Bolzano. Acesta a ridicat din nou planul topografic al locului de amplasare al podului de la Slatina. Pentru buna desfășurare a lucrărilor sunt angajați și alți meșteri italieni: Canziano Mazzolini, în calitate de supraveghetor al zidarilor și dulgherilor; Matteo Crisman, șef de atelier, pentru zidării, mașini cu sonete, bărci, eșafodaje în apă, materiale, unelte; Ferdinando Picolo¹³.

Efortul de construire a unui asemenea obiectiv de comunicație, într-o zonă vitală de traversare a Oltului, între Muntenia și Oltenia, a determinat autoritățile timpului să se mobilizeze exemplar. Departamentul din Lăuntru a solicitat ocârmuirilor vecine Oltului să asigure după posibilități forța de muncă și materialele de construcție necesare. Documentele vremii amintesc de faptul că din județul Argeș s-au cerut cărăuși, piatră și material lemnos, din Vâlcea, piatră și lemn de construcție, din Romanați, ambarcațiuni și

¹² *Ibidem*, p. 116-117.

¹³ Francesco Bonamelli (1809, Trieste, Italia - 25 aprilie 1874, București) a fost un inginer de naționalitate italiană. A absolvit Academia din Veneția. A fost inginer șef al șantierului podului de la Slatina în perioada 26 ianuarie 1846-1848.

vase de lemn, din Vlașca și Muscel, chirigii, din Buzău, Prahova, Dâmbovița, Romanai și Mehedinți, podari, în vreme ce județul Olt a contribuit cu salahori și cărăuși.

Locuitorii Oltului din localitățile Constantinești, Dumitrești, Mogoșești, Urlueasca, Căzănești, Albești, Scornicești, Deleni, Comănița, Șuica, Poganu, Negreni au avut o contribuție esențială în transportul materialului lemnos către șantierul de la marginea orașului Slatina¹⁴. Amintim aici că, potrivit Ofisului domnesc nr. 431, toți sătenii fără deosebire, erau obligați să lucreze pentru facerea drumurilor 6 zile pe an, cu carul cu boi, sau doar cu mâinile, cei care nu aveau vite.

Operațiunile tehnice complexe pentru baterea „piloților” (parilor) – una dintre operațiunile extrem de grele desfășurate pe șantier – îl determină pe inginerul Giovanni Bolzano să solicite la 4 mai 1846 ca mașina care a fost folosită la baterea parilor la Stabilimentul Fântânilor din București să fie trimisă și la Slatina. Administrația trebuia să asigure în fiecare zi de lucru, pentru diversele lucrări, circa 300 de oameni și 150 de căruțe. La 6 mai 1846 inginerul Giovanni Balzano trimite Departamentului din Lăuntru o copie după planul podului, oprind originalul pentru a coordona lucrările.

Importanța construirii podului de la Slatina a determinat autoritățile timpului să imortalizeze această construcție unică în epocă, prin emiterea unei medalii comemorative din argint. Pe avers aceasta avea inscripționat textul: „Podul stătător pe râul Oltului la Slatina, s-au clădit în anul 1846 în zilele prea înălțatului domn Georgie D. Bibescu”. Pe revers este reprezentat profilul podului. Exemplare din această medalie se păstrează în zilele noastre în colecțiile Cabinetului Numismatic al Academiei Române și ale Muzeului Național de Istorie a României¹⁵.

Piatra de temelie a podului a fost așezată de domnitorul Gheorghe D. Bibescu la 24

iunie 1846. Momentul constituie indubitabil un eveniment național, dacă privim lucrurile din perspectiva eforturilor de modernizare a Țării Românești, prin construirea unei infrastructuri specifice timpului, orașul Slatina era centru urban important.

La 22 iunie 1846 „Vestitorul Românesc” anunța punerea pietrei de temelie a podului de la Slatina, în următorii termeni: „*lunea viitoare, la 24 ale curgătoarei, Măriia Sa pornește din capitală ca să meargă la acel punct să pue cea dintâiu piatră la temeliile acestui pod*”. Se exprima speranța ca podul să fie finalizat chiar în anul 1846. Domnitorul Țării Românești, Gheorghe Bibescu a plecat spre Slatina în ziua de duminică 23 iunie 1848, „*la 5 ceasuri după amiază*”, însoțit de soția sa și o impresionantă suită: secretarul de stat Emanoil Băleanu, maiorul Constantin Bălăceanu, maiorul Nicolae Bibescu. Familia domnească a poposit în noaptea de 23-24 iunie 1848 în satul Clejani, la moșia Alexandru Vilara. La Slatina a sosit în ziua de luni 24 iunie 1846.

Solemnitatea festivității punerii pietrei de temelie a podului a fost descrisă în presa vremii. Potrivit relatărilor, „*la malul stâng al Oltului se făcuse un umbrar frumos supt care preasfinția sa, părintele arhiereul Samuil Sinadon, îngrijitorul Sfintei Episcopii Argeș, a săvârșit sfânta slujbă a Sfeștaniei după care măriile lor s-au coborât la temelii; și după depunerea actului și a medalii într-o groapă săpată în piatră, măriile lor, încinși cu fote de mătase, au așezat d-asupra piatra de temelie care aceasta s-a urmat și de ecselenția lor d.d. miniștrii mai sus numiți*”¹⁶. Marți, 25 iunie 1846, la „7 ceasuri seara” cortegiul domnesc a plecat spre București.

Cercetările întreprinse de profesorul univ. dr. Nicolae Leonăchescu în vederea identificării textului depus în fundația podului de la Slatina evidențiază că în Biblioteca Academiei Române se găsește doar conținutul documentului în discuție: „*Act comemorativ*

¹⁴ *Ibidem*, p. 118.

¹⁵ *Ibidem*, p. 119.

¹⁶ G. Poboran, *op. cit.*, p. 37; Laurențiu Guțică-Florescu, *Podul de peste Olt de la Slatina*, în *Oltul Cultural*, anul III, nr. 2 (8)/2000, p. 18.

la depunerea pietrii din temelie a podului de peste Olt, la Slatina, în zilele lui Gheorghe Dimitrie Bibescu Vvd, șef al Departamentului Treburilor Dinlăuntru fiind vornicu Barbu Știrbei, iar inginer Ioan Balzano”¹⁷. Având în vedere faptul că la 4 iunie 1846, la București, a avut loc o solemnitate asemănătoare celei de la Slatina, și anume punerea pietrei de temelie la Stabilimentul Fântânilor, istoricul amintit apreciază că, în baza actului care s-a păstrat relativ la evenimentul petrecut în București, textul documentului depus la fundația podului de la Slatina ar putea fi următorul: „În zilelele și prin stăruirea prea înălțatului domn Georgie Dimitrie Bibescu s-a făcut podul stătător de peste Olt, la Slatina, aflându-se șef al Departamentului din Năuntru d-lui vornicu Barbu Știrbei și director al Lucrărilor inginerul Ioan Balzano. Piatra de temelie s-a pus de către înălțimea sa împreună cu măriia sa doamna Maria în anul mântuirii 1846, iunie și al patrulea an al domniei sale, față fiind și miniștrii statului”¹⁸.

În iulie 1846, lucrările de fixare a piloților podului în albia Oltului au început a fi făcute sub stricta supraveghere a inginerului Giovanni Balzano. La 26 iulie acesta consemna modul de utilizare a berbecilor și dificultățile de ordin tehnic întâlnite. Aflăm cu acest prilej detalii tehnice asupra execuției: „înfigerea urmează cu mașini cu declic al cărui fiecare berbec are o greutate de 400 la 500 oca¹⁹ și care cad pe pari de la o înălțime de 18-20 picioare, până la refuz; care are loc atunci când, după 50 de lovituri de berbec, parul refuză să mai intre în teren”. Solul pe care se executa podul „este foarte compact și cum el prezintă o rezistență fără exemplu în istoria construcției de poduri” lucrările se anunțau a fi extrem de dificile²⁰.

La 1 august 1846, datorită ploilor Oltul s-a revărsat primejduind schelele podului și materialele depozitate pe maluri. Între 5 și 10 august 1846 la construcția podului au lucrat 150

de dulgheri și 350 de salahori. Impedimente de ordin tehnic fac lucrările să nu se desfășoare în ritmul scontat. În acest sens, la 5 august 1846, Francesco Bonamelli informa Departamentul din Lăuntru asupra problemei fierului folosit pentru realizarea berbecilor mașinilor care băteau parii în următorii termeni: „astăzi s-a început baterea cu 3 mașini și pînă la 10 ceasuri abea mai umbla una dintrînsele, rupându-se legăturile de her ale celorlalți doi berbeci, care, câteva ceasuri înainte eșise legați din prăvălia contracciului Maimarol”. Bonamelli constata în privința problemei legăturilor de fier ale berbecilor că aceștia „trebuie să fie numai de her turcesc de cea mai bună calitate, căci herul nemțesc într-această lucrare, după cum am avut nenumărate încercări de când se lucrează aici, de a sa frăgezime nu este sigur. Chiar și her turcesc trebuie să fie ales d-un bun meșter herar, încât nu se lipește nicidecum la fiertură în foc”²¹.

Autoritățile se implică în rezolvarea problemei berbecilor și comandă la Viena două mașini speciale care trebuiau să scoată din impas lucrările șantierului. La 30 decembrie 1846 Departamentul Treburilor din Lăuntru anunță Secția inginerescă din subordinea sa că au fost aduse de la Viena două mașini cu berbeci de fier pentru bătutul parilor podului de la Slatina²².

În primăvara anului 1847 lucrările sunt reluate într-un ritm alert astfel că la 18 august începe operațiunea de cătrănire pentru protecția lemnăriei podului. Data de 22 august 1847 consemnează certitudini în privința finalizării construcției podului de la Slatina. La data amintită mașinile folosite la bătutul parilor sunt trecute în conservare, fapt ce înseamnă că operațiunile de fixare a piloților au fost finalizate²³.

¹⁷ N. Leonăchescu, *op. cit.*, p. 121.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, p. 122.

²⁰ 1 oca = 1,287 kilograme.

²¹ N. Leonăchescu, *op. cit.*, p. 58.

²² *Ibidem*, p. 123.

²³ *Ibidem*, p. 124, vezi în detaliu anexa 4, doc. 23, p. 336.

MARTIE

- 1 martie 1955 – s-a născut, la Icoana, poeta și publicista **ELENA CRUCERU**
- 4 martie 1919 – s-a născut, la Slatina, poetul și gazetarul **MIHAI STĂNESCU** (m. - ?)
- 6 martie 1944 – s-a născut, la Timișoara, prozatorul, poetul, epigramistul și criticul **C. VOINESCU**
- 7 martie 1940 – s-a născut, la Brâncoveni, compozitorul și dirijorul **JEAN LUPU**
- 10 martie 1879 – s-a născut, la Slatina, criticul, istoricul literar și folcloristul **DUMITRU CARACOSTEA** (m. 2. 06. 1964, București)
- 10 martie 1975 – s-a născut, la Slatina, poetul și prozatorul **GABRIEL TĂNĂSESCU**
- 11 martie 1997 – a murit, la Slatina, poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (n. 18. 10. 1922)
- 15 martie 1971 – s-a născut, la Slatina, poeta și pictorița **LUMINIȚA POPESCU**
- 16 martie 1945 – s-a născut, la Slatina, muzicologul și dirijorul **ALEXANDRU-CHIRILĂ STANCIU**
- 18 martie 1952 – s-a născut, la Balș, pictorul **PAUL TUDOR-BALȘ**
- 20 martie 1941 – s-a născut, la Vișina Nouă, istoricul literar **SONIA CUCIUREANU**
- 20 martie 1959 – s-a născut, la Slatina, soprana **FELICIA FILIP**
- 21 martie 1957 – s-a născut, la Izvoru (Argeș), poetul și eseistul **CORNEL NICULAE**
- 22 martie 1960 – s-a născut, la Albești-Poboru, poeta **MARIA CALCIU**
- 24 martie 1821 – s-a născut, la Leu (Dolj), intelectualul și luptătorul pașoptist **NICOLAE BARBU LOCUSTEANU** (m. – 1900)
- 25 martie 1986 – a murit, la București, istoricul **MARIN FLORESCU** (n. 6. 07. 1939, Strejești de Sus)
- 26 martie 1961 – a murit, la Madrid, istoricul de artă, eseistul, poetul și publicistul **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (n. 10. 06. 1896, Slatina)
- 26 martie 2009 – a murit, la Slatina, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (n. 17. 11. 1954, Spineni)
- 28 martie 1994 – a murit, la Paris, dramaturgul, eseistul, poetul și publicistul **EUGEN IONESCU** (n. 13/26. 11. 1909, Slatina)
- 29 martie 1908 – s-a născut, la Caracal, poetul **VIRGIL CARIANOPOL** (m. 06. 04. 1984, București)
- 31 martie 1971 – a murit, la București, pictorul **MARIUS BUNESCU** (n. 15. 05. 1881, Caracal)

**Nu se cunosc cu exactitate datele nașterii, respectiv morții, ci numai anul.*

ULTIMA NOAPTE A LUI IISUS

*„Iar un tânăr mergea după el,
înfășurat într-un giulgiu, pe trupul gol...”*

Nicolae ROGOBETE

Cina cea de Taină

În seara zilei de Joi 13 spre 14 Nisan, a avut loc Cina cea de Taină de pe Muntele Sionului. Foișorul de astăzi a fost construit pe vremea cruciadelor și se caracterizează prin arcadele gotice, care susțin boltele în formă de cruce, scoase în evidență datorită unor nervuri proeminente.

În Evanghelia după Luca, se menționează: „Și se apropia praznicul Azimelor, care se cheamă Paști... Și a trimis pe Petru și pe Ioan, zicând: „Mergeți și ne pregătiți Paștele, ca să mâncăm. Iar ei I-au zis: Unde voiești să pregătim? Și El le-a zis: Iată, când veți intra în cetate, vă va întâmpina un om ducând un ulcior cu apă; mergeți după el în casa în care va intra. Și veți zice stăpânului casei: Învățătorul îți zice: Unde este încăperea în care să mâncăm Paștele cu ucenicii Mei? Și acela vă va arăta un foișor mare, așternut; acolo să pregătiți” (22: 1, 8-12).

Cercetătorii Bibliei au stabilit cu certitudine că, pe Muntele Sionului, mama Evanghelistului Marcu, pe care o chema Maria, era proprietara unei case. Ea făcea parte dintr-o familie înstărită cu o bogată tradiție creștină. Casa Mariei a fost locul unde s-au întâlnit primii nazarineni și unde a avut loc Cina cea de Taină. Omul ducând ulciorul cu apă poate să fi fost, chiar tatăl Evanghelistului Marcu. Tot în casa Mariei a fost găzduit și Apostolul Petru în anul 44 d. Hr., când a fost eliberat de romani din temnița Fortăreței Antonia.

La Cina cea de Taină, Iisus a instituit Sfânta Împărtășanie. „Și luând pâinea, mulțumind, a frânt și le-a dat lor, zicând: Acesta este Trupul Meu care se dă pentru voi; aceasta să faceți spre pomenirea Mea.

Asemenea și paharul, după ce au cinat, zicând: Acest pahar este Legea cea nouă, întru Sângele Meu, care se varsă pentru voi” (Luca, 22: 19-20).

Iisus divulgă pe cel care îl va vinde, în persoana ucenicului său Iuda Iscarioteanul, zicând: „Dar iată, mâna celui ce Mă vinde este cu Mine la masă” (Luca, 22: 21). Ucenicii se uită unul la celălalt și se întreabă în șoaptă, ca să afle, cine este vânzătorul învățătorului lor. Iisus îi aude și le răspunde: „Cel ce a întins cu Mine mâna în blid, acela Mă va vinde” (Matei, 26: 23). Iisus înmuie pâinea în blid și o întinse lui Iuda. „Și Iuda cel ce L-a vândut, răspunzând, a zis: Nu cumva sunt eu, Învățătorule? Răspuns-a lui: Tu ai zis” (26: 25). Ura ce se stârni în el îi întunecă sufletul și-i schimonosi chipul. Iuda se ridică de la masă și se retrase repede, fără a spune ceva. Iese pe ușă și se pierde în întunericul nopții, fără a-și lua rămas bun de la Iisus și de la ucenicii pe care pretinsese că-i iubește.

Cina continuă. Iisus este trist. El le vorbește ucenicilor mai mult ca niciodată, dar este și vesel, în același timp, că petrece ultima sa noapte pământească alături de ei și mănâncă

împreună pentru ultima dată. Dar momentul trădării se apropie. Nu mai poate rămâne și le zice ucenicilor: „Sculați-vă să mergem de aici”. Iese în pridvorul foișorului și privește Ierusalimul noaptea.

De la Cina cea de Taină de pe Muntele Sionului, Iisus, împreună cu ucenicii săi, coboară pe Scara Macabeică, care se păstrează și astăzi. Iese din Cetatea Ierusalimului prin Poarta de Aur, străbat Valea Cedronului, oprindu-se la poala Muntelui Măslinilor în Grădina Ghetsimani. De aici, Iisus privește Templul luminat de razele lunii. Mai sunt câteva ceasuri până când Fiul Omului va fi vândut pe arginți și va începe Calvarul. Nu este exclus să fi fost însoțiti și de evanghelistul Marcu.

Grădina Ghetsimani ocupă un loc important în Evanghelii, fiind unul din locurile sacre ale creștinismului ortodox. Cuvântul Ghetsimani vine de la cuvântul ebraic, Gat Shemen, adică „teascul măslinilor”, locul unde se producea uleiul de măsline cu ajutorul pieselor din piatră, foarte grele, care pot fi văzute la muzeul în aer liber din Capernaum. Grădina era plantată cu măslini, și poate măslinii de astăzi, matusalemici, cu trunchiurile contorsionate de bătrânețe, au fost martorii tăcuți ai prinderii lui Iisus. Evreii susțin că măslinii nu au vârste mai mari de 800-1000 de ani. Vârsta lor este imposibil de a fi stabilită științific. Oricum ar fi, măslinii uimesc prin grosimea lor.

Grădina Ghetsimani este astăzi, ca întindere, mică. Pe vremea lui Iisus era mult mai întinsă, dar construcțiile ridicate ulterior au ocupat din terenul acesteia. Biserica Tuturor Sfinților a fost construită pe terenul grădinii, iar țarul Alexandru al III-lea al Rusiei a cumpărat teren din Grădina Ghetsimani, pe care a construit Biserica Maria Magdalena, apoi au fost așezate un cimitir evreiesc și alte construcții.

Prin secolul al XV-lea, musulmanii stăpânind Ierusalimul, au transformat Biserica Cinei cea de Taină în moschee, fiind

interzis timp de cinci secole accesul creștinilor în biserică.

În Grădina Ghetsimani Iisus își petrece ultima noapte a vieții sale pământene, până când a fost prins.

Când au ajuns în Grădina Ghetsimani, Iisus a luat cu El pe trei dintre ucenici, pe Simon-Petru, Iacov și Ioan, ceilalți adorm pe jos înveliți în mantiile lor. Însoțit de cei trei ucenici, se îndreaptă spre locul de taină, zicându-le: „Sedeți aici, până Mă voi duce acolo și Mă voi ruga” (Matei, 26: 36). S-a îndepărtat de ei ca la o aruncătură de piatră, a îngenunchiat și a început să se roage. Dar somnul i-a învins pe cei trei și-au adormit. Iisus se întoarce și, găsindu-i dormind, i-a zis lui Petru, muștrându-l ușor: „Așa, n-ai putut un ceas să veghezi cu Mine!” (Matei, 26: 40). Ei se deșteaptă, privesc spre învățătorul lor și, de oboseală cad din nou, pradă somnului. Iisus se-ntoarce și continuă rugăciunea.

Noaptea își intră în drepturi. Întunericul pune stăpânire pe Muntele Măslinilor. Liniștea nopții îl înfioară. Se simte singur... singur într-o lume deșartă. Prin noapte se aude zgomotul ramurilor măslinilor legănate de vânt. Se-ntoarce pentru a doua oară și-i găsește dormind, dar nu-i trezește. Când se-ntoarce pentru a treia oară, se trezesc și cu ochii somnoroși privesc spre învățătorul lor, dar nu știu ce să zică. Iisus tace. Știe că, peste câteva clipe se va despărți de ei și simte o durere adâncă.

De departe răzbat zgomote de pași și glasuri de oameni. Iisus se adresează ucenicilor: „Sculați-vă, să mergem! Iată, cel ce M-a vândut este aproape” (Marcu, 14: 42). Iisus nu terminase de vorbit, că a venit spre El Iuda Iscarioteanul, unul dintre cei doisprezece, „și împreună cu el a venit o mulțime de oameni cu săbii și cu ciomege, trimiși de preoții cei mai de seamă, de cărturari și de bătrâni” (Matei, 26: 47; Marcu, 14: 43; Luca, 22: 47).

Părăsit de toți, căci, de teamă, ucenicii fugiseră, Iisus este înconjurat de oamenii trimiși de arhierii și cărturari, înarmați cu

săbii și ciomege. Este legat și dus de mulțime spre Ierusalim, la mai marii preoților. În urma mulțimii mergea un tânăr înfășurat într-un giulgiu alb din in, care se salvează când vor să-l rețină, lăsându-și giulgiul în mâinile lor, fugind gol prin întunericul nopții.

Cine era misteriosul tânăr?

În episodul din Grădina Ghetsimani, redat de Evanghelistul Marcu, se menționează: „Atunci L-au lăsat și au fugit toți. Iar un tânăr mergea după El, înfășurat într-un giulgiu, pe trupul gol, și au pus mâna pe el. El însă, lăsând giulgiul, a fugit gol” (14: 50-52). A rămas secole la rând o enigmă, iar cercetătorii Bibliei și-au pus întrebarea: cine era misteriosul tânăr care mergea după Iisus când a fost prins în Grădina Ghetsimani, despre care vorbește, în Evanghelia sa, Marcu și căruia nu i-a dezvăluit numele?! Numai Evanghelistul Marcu redă acest episod. Ceilalți evangheliști – Matei, Luca și Ioan par a nu fi știut nimic și credem că dacă ar fi știut, n-aveau motive să-l ignore.

Mergând pe firul scrierilor canonice, pe tradiție și pe scrierile apocrife, cercetătorii au ajuns la concluzia majoritară că tânărul a fost Evanghelistul Marcu, dezlegând enigma. Ipoteza este susținută de două argumente: el nu menționează numele tânărului, poate din modestie, căci dacă și-ar fi spus numele s-ar fi considerat o laudă în timp ce ucenicii au fugit sau de teama persecutării creștinilor din vremea când a scris Evanghelia, prin anii 70 d. Hr.

Mai departe cercetătorii și-au pus o altă întrebare: dacă acel tânăr a fost Evanghelistul Marcu, ce căuta pe timp de noapte în Grădina Ghetsimani?! Știm că el nu făcea parte dintre apropiații lui Iisus. Se stabilise că mama sa, Maria, avea o proprietate pe Muntele Măslinilor despre care voi vorbi mai departe.

Din Faptele Apostolilor, aflăm că Ioan, cel care a folosit numele de Marcu (15: 37), împreună cu Barnaba, rudă a sa, îl însoțește pe Apostolul Pavel în prima sa călătorie misionară. Din cauza unor neînțelegeri intervenite

între ei, se despart și Marcu devine tovarășul credincios al Apostolului Petru la Roma. El este autorul celei de-a doua Evanghelii, pe care a scris-o, probabil, folosindu-se și de amintirile Apostolului Petru referitoare la viața, judecata și crucificarea lui Iisus.

Părinții Evanghelistului Marcu făceau parte dintre familiile de vază din Ierusalim, cu o oarecare stare materială. În susținerea acestei ipoteze pledează două argumente: numai cei din familii avute își permiteau să adauge la numele lor un nume grecesc (adică Marcu) și aveau o proprietate pe Muntele Măslinilor, în Grădina Ghetsimani. Într-adevăr, Maria, mama Evanghelistului Marcu, era moștenitoarea unei proprietăți situate pe Muntele Măslinilor. Fiind proprietate particulară, indubitabil că Iisus cu ucenicii săi nu puteau să intre în grădină fără voia proprietarului; atunci, se presupune că grădina cu măslini era a unor cunoscuți, deci a părinților lui Marcu. Sigur că aici, la grădină, ei aveau o clădire, unde țineau uneltele necesare la prelucrarea măslinilor și în care Marcu dormea cu plăcere pe timpul caniculei.

Mergând pe ideea că Evanghelistul Marcu i-a însoțit până la grădina sa pe Iisus și pe ucenicii Săi, cu care a plecat de la Cina cea de Taină și, ajungând aici, s-au despărțit; Marcu s-a dus și s-a dezbrăcat de haine și înfășurându-se în giulgiul din in, mai răcoros, s-a culcat. De obicei, iudeii de rând dormeau în hainele în care umblau ziua, numai cei înstăriți își permiteau să cumpere pânză din in, foarte scumpă la vremea aceea, din care își confecționau cămăși de noapte.

Dacă Evanghelistul Marcu nu i-a însoțit, pentru că niciunul dintre cei trei evangheliști nu a menționat în Evanghelia sa, el, în mod sigur, a știut că Iisus cu ucenicii Săi sunt în grădina sa. Se trezește la zgomotul produs de mulțime. Vede lumina făcliilor printre măslini și aleargă, așa cum era în așternut, să vadă ce se întâmplă. Ajunge în momentul când Iisus este legat și dus de mulțime spre închisoarea Fortăreței Antonia, dar ucenicii, de teamă, îl

părăsiseră.

Iisus este dus în curtea interioară a Fortăreței, construită de regele Irod cel Mare, în care se găsea garnizoana legiunilor romane. Aici se desfășoară partea publică a procesului lui Iisus. Urmare a săpăturilor arheologice, a fost scos la iveală pasajul curții, în suprafață de 2500 mp, care a supraviețuit după distrugerea Fortăreței de către armatele romane conduse de Titus, în anul 70 d. Hr. Aici, Iisus a stat în fața lui Pilat, fiind interogat și flagelat, și tot aici este confirmată sentința de condamnare la moarte prin cutremurătoarele cuvinte, „Ibis in crucem”. Pot fi văzute dalele din pardoseala curții, așa-numita „Lithostroton”, adică, „pardosit cu pietre”, prevăzute cu striții pentru a împiedica alunecarea cailor, deoarece, soldații romani intrau călări în curtea interioară a Fortăreței. Striațiile mai foloseau și pentru a capta apa ploilor, care se scurgea în rezervoarele subterane. Astfel, se asigura provizia de apă pe perioada de vară când nu cad precipitații.

Poate fi văzut săpat în piatra pardoselei urmele jocului cu zaruri, foarte răspândit în

acea vreme, numit „basileus”, asemănător cu țintarul de astăzi, descoperit în mai toate locurile unde erau staționate legiunile romane. Probabil că, în timpul judecării lui Iisus, acest joc le-a alungat plictiseala soldaților romani.

Pasajul, martorul tăcut al judecării și pătimirii lui Iisus, este încorporat în Biserica Flagelării, construită, la sfârșitul anilor douăzeci din secolul trecut, de către franciscani.

Cele spuse mai sus constituie un adevăr, căci, mergând mai departe cu cercetarea Vechiului Testament, cercetătorii au găsit la prorocul Amos următoarea prorocie: „... Și cel mai îndrăzneț dintre cei viteji va fugi dezbrăcat în ziua aceea, zice Domnul” (2: 16). Poate acest verset a constituit sursa de inspirație pentru cercetători.

În Fortăreața Antonia începe procesul lui Iisus, care, în câteva ceasuri, va trece prin patru judecăți: două judecăți ale mărimilor Templului, Ana și Caiafa, și două judecăți pământești, Irod Antipa și Ponțiu Pilat; astfel se desfășoară unul dintre cele mai nedrepte procese din istoria omenirii.

PREMIILE FUNDAȚIEI „NIȘTE ȚĂRANI” PENTRU ANUL 2014

Alexandru FIFOIU

Într-o atmosferă de înaltă și profundă spiritualitate românească, în biserița din cătunul Vioarești al comunei Slătioara, județul Vâlcea, vechi lăcaș de cult cunoscut și renumit prin celebra Friză a Potecașilor, Fundația Națională pentru Civilizație Rurală «Niște Țărani», creată și condusă de omul de cultură Dinu Săraru, a decernat în ziua de 15 noiembrie 2014 Premiile anuale ale Revistei CLIPA – magazin al actualității culturale românești, publicație editată de Fundația «Niște Țărani».

Ceremonia a debutat cu o slujbă arhierescă de mulțumire, oficiată de Preasfințitul părinte Emilian Lovișteanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Râmnicului având alături un sobor de preoți și diaconi. Au fost de față invitații, oameni de cultură și prieteni ai Fundației «Niște Țărani», între care prefectul județului Vâlcea, dl. Dumitru Cornoiu, directorul Direcției Județene pentru Cultură și Patrimoniu Național Vâlcea, dr. Florin Epure ș.a.

Premiile, înmânate personal de președintele Dinu Săraru, având alături staff-ul Fundației, noul președinte executiv al acesteia, g-ral lt.(r) Olimpiodor Antonescu, d-na Elena Văduva, secretar general și, nu în ultimul rând, cea care pentru Fundație face mult, dar se știe foarte puțin, d-na Viviana Săraru, soția Maestrului, au fost, după cum urmează:

Marele Premiu «Potecașul de Bronz» – acordat Doamnei profesor universitar Elena Murariu pentru cele două expoziții «Puterea Viziunii» și «Apa vie la Foișorul de Foc» și pentru albumele «Rădăcini brâncovenești» și «Constantin Brâncoveanu – puterea viziunii», admirabile opere de artă picturale consacrate mitologiei brâncovenești;

Premiul pentru istorie – acordat scriitorului și istoricului Vartan Arachelian pentru cartea «Mărturisiri – Corneliu Coposu»;

Premiul pentru proză – acordat scriitorului Ștefan Mitroi pentru volumul «Jocuri de nenoroc», scriere inspirată din universul țărănesc;

Premiul pentru apostolat – acordat doamnei prof. Maria Fifoiu și domnului înv. Alexandru Fifoiu, de la Liceul Văleni – Olt, creatorii Festivalului Național de Teatrul Școlar «Niște Țărani» – aflat la a X-a ediție;

Premiul pentru jurnalism dedicat universului cultural al provinciei de azi și, în mod deosebit, pentru revistele create în județul Gorj și

inspirate de artă și mitologia brâncușiană, acordat criticului de artă plastică Vasile Vasiescu;

Premiul pentru cel mai harnic țaran – dl. Ion D. Chelcea, gospodar din comuna Slătioara, județul Vâlcea;

Premiul pentru cel mai eficient primar de comună – dl. Damian Gheorghe, Primăria Ciugud, județul Alba;

Premiul pentru cel mai bun olimpic internațional provenit din mediul rural – dl. Tudor-Costel Crețu, comuna Grămești, județul Suceava;

Premii pentru solidaritate – acordate d-lui Sorin Mihăilescu – vicepreședinte și d-nei Elena Văduva – secretar-general la Fundația «Niște Țărani».

La finalul ceremoniei de premiere, dl. prof. dr. Florin Epure, directorul Direcției Județene pentru Cultură Vâlcea, i-a înmănat Maestrului Dinu Săraru o **Diplomă de excelență** pentru organizarea de excepție a manifestărilor culturale în anul comemorativ al Sfinților Brâncoveni – 500 de ani de la martiriul acestora, pentru contribuția deosebită în demersul de aducere a Sf. Moaște ale domnitorului Constantin Brâncoveanu la Mănăstirea Hurezi, pentru promovarea valorilor culturale brâncovenești în paginile revistei «Clipa – magazin al actualității culturale românești», pentru susținerea constantă a spiritualității și culturii tradiționale românești în cadrul valorilor universale.

A urmat tradiționala poză de grup, cu care s-a încheiat ceremonia.

Prestigioasele premii anuale ale Fundației «Niște Țărani» au încununat de-a lungul anilor personalități naționale precum Înalt Prea Sfințitul Bartolomeu Anania, arhiepiscopul Vadului, Felea-cului și Clujului și mitropolit al Clujului, Albei, Crișanei și Maramureșului, Înalt Prea Sfințitul Gherasim, arhiepiscop al Râmnicului, acad. prof. dr. Eugen Simion, acad. Constantin Ionete, acad. Dan Berindei, acad. Răzvan Theodorescu, acad. Dinu C. Giurescu, acad. Ion Scurtu, prof. univ. dr. gen. (r) Vasile Cândea, președintele Academiei Oamenilor de Știință din România, prof. dr. Irinel Popescu, președintele Academiei de Științe Medicale din România, membru corespondent al Academiei Române, prof. univ. dr. Valeriu Râpeanu, prof. univ. dr. Ion Ghinoiu, gazetarul și poetul Nicolae Dragoș, poezii Adrian Păunescu, Grigore Vieru, Ion Brad, Ioan Alexandru ș.a.

Serghei DOVLATOV

VIAȚA E SCURTĂ

traducere de Diana FIFOIU

«Imaginați-vă, băntuie prin Leningrad un individ uriaș, o namila de om. Bea. Publică în «Kontinent» și în «Vremea i mî». Participă la viața literară. Se știe cu Brodski. Râde cât îl ține gura, vorbește fără șir, se apucă de discuții antisovietice tâmpite și insistă ca toți să facă la fel. Dacă ar exista un departament al securității care să se ocupe de astfel de indivizi, le-ar fi clar ce e de făcut cu unul ca el; ori pușcărie, ori exil. Nu au de unde să știe că sunt un om slab, că plâng... și că greu ar putea ieși din mine vreun disident de temut. »

Serghei Dovlatov

Levițki deschise ochii și pe dată îi reveni în minte una dintre metaforele uitate din ajun... *Pastile mentolate de lună plină?... sau... Luna – banană gârbovită?* Cam așa suna... Ba era parcă și mai încărcată de înțeles.

Astfel de metafore îi veneau noaptea, înainte să adoarmă. Maestrul nu se obosea însă să le pună pe hârtie. Cândva, îi rămâneau în memorie până dimineața. Acum însă, nu fără o anume satisfacție, le lăsa să se piardă. Pierzând odată cu ele și șansa unei noi aventuri printre cuvinte. Iar tot ce păstra erau umbrele lor difuze.

Ochii îi căzură pe măsura albă, ca de spital. Pe ea – un tort uriaș cu aer dorian. Începu să numere lumânările spirale.

Doamne..., își zise, încă o zi de naștere.

Într-adevăr, o frază numai bună pentru presă :

„Doamne, încă o zi de naștere! Ce surpriză – șaptezeci de ani!”

Parcă și văzu titlurile :

„Autorul rus își sărbătorește a șaptezecua aniversare departe de patrie. E publicat peste tot în lume, mai puțin la Moscova”. Și, în fine - ”O, Doamne, încă o zi de naștere!”...

Făcu duș. Se îmbrăcă. Se uită pe corespondență. Consoarta plecase, se pare, după cadouri. Gherlinda – o prezență ștersă în viața lui: ceva între rudă și menajeră – îl îmbrățișă. Maestrul o întrerupse :

— Fii fără grijă! Te-am trecut în testament. Era vechea lor glumă.

Ea întrebă:

— Ceai sau cafea?

— Cafea, te rog.

— De care?

— Brună, zic...

După care auzi :

— Vă așteaptă o doamnă...

El se grăbi să întrebe :

— N-are și o coasă?!...

— V-a adus o raritate. O carte, mi se pare.

A zis că e un incunabul.

— *De ses mains tomba le livre*

Dans lequel elle n'avait rien lu (Îi căzu din mână cartea necitită) – se amuză Levițki.

Reghina Gasparian aștepta în hol de mai bine de un ceas. Primise, ce-i drept, o cafea cu chiflă; însă asta nu făcea situația mai puțin înjositoare. Să fi invitat-o măcar în sufragerie. În profunda venerație se amesteca deja un strop de ciudă.

În poșetă avea un obiect ceva mai mare decât un *Browning Elite 16*¹ de damă.

Reghina provenea dintr-o familie nobilă de armeni, împământenită și rusificată. Tatăl ei era un profesor de desen destul de renumit al școlii Stieglitz. Armean la origine, fusese condamnat în *chestiunea cosmopoliților*²; iar în '50, anchetatorul Ciuev îl altoise peste figură... cu albumul de reproduceri după Degas.

Mama – traducătoare profesionistă. Îl cunoștea personal pe Kașkin. Rita Kovaliova îi era amică. Îl însoțise o lună pe Caldwell în turneul din Caucaz. Era faimoasă pentru firea fermă și frumusețea-i exotica, orientală.

Reghina fusese o elevă sovietică tipică. Se implica în activitățile extrașcolare. O juca pe *Zoia Kosmodemianskaia*³. Taică-su – reabilitat în timpul lui Hrușciiov – îi zicea în glumă *Zoika*

1 Revolver de dimensiuni mici produs de Browning Arms Company.

2 Eufemism sovietic folosit în timpul campaniei antisemite staliniste din perioada 1948 - 1953.

3 Figură celebră a propagandei sovietice; eroină a frontului de răsărit, capturată și ucisă de naziști în 1941, la numai 18 ani.

*Komsomodenskaia*⁴.

Începuse apoi *dezghețul*⁵. În casa celebrului pictor Gasparian se strâneau multi tineri artiști. Îndeosebi poeți. La profesor se mânca bine și – esențial – erau ascultați cu răbdare. Se remarcaseră între ei Lipski și Brein.

Toți îi faceau curte frumoasei și cultei Reghina. Îi închinău versuri. În general șugubețe, pline de umor. Brein de pildă îi scrisese din Soci, la începutul *crizei Daman*⁶ :

Așteaptă-mă și-am să mă-ntorc, numai, te rog, așteaptă,

Așteapt-atunci când capii galbeni spre tin' tristeți îndreaptă...

Apoi anii '70. *Dezghețul* s-a schimbat în *congelare* – cum le place ziariștilor emigranți s-o spună. Cei mai buni prieteni ai Reghinei au plecat în Occident.

Nici ea n-a stat mult pe gânduri. Era măritată cu un fizician – o profesie bună, obiectivă, cum s-ar zice. Ea însăși terminase limbi străine. Avea o fetiță de opt ani care știa ceva engleză. Și mai avea, după mamă, niște rude îndepărtate în Chicago.

Se pregăteau deci să plece. Atunci îi veni Reghinei ideea cu Levițki. Și n-o mai părăsi.

Romanele lui circulau de multă vreme în *samizdat*⁷. Era socotit drept cel mai mare scriitor rus din exil. Îl amintea chiar și enciclopedia literară sovietică. Uzând, ce-i drept, de epitete dintre cele mai tăioase.

Nici biografia lui nu era mai puțin cunoscută. Era fiul unui întreprinzător menșevic de vază. Absolvise Institutul *Gornii* din Petersburg. Publicase un volum de versuri, „*Deșteptarea*”, care trecea deja drept raritate bibliografică. Emigrase cu familia în 1919. Studiase istoria și literatura la Praga. Trăise în Franța. Colecționa fluturi. Își publicase primul roman în „*Însemnări contemporane*”. Fusese timp de un an antrenor

4 Aluzie la abrevierea semantică (din rusă) denumind Uniunea Tineretului Comunist – komsomol.

5 Perioadă de liberalizare a mediilor sovietice; urmare a politicii de destalinizare duse de Nikita Hrușciov.

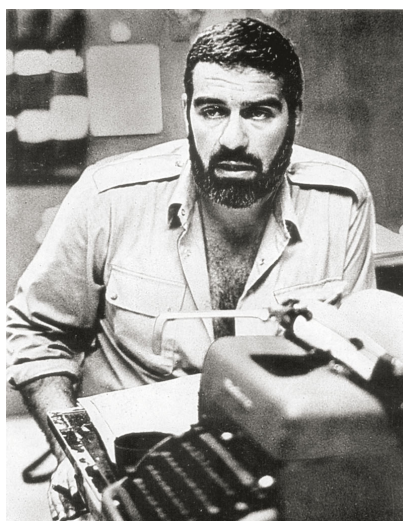
6 Martie 1969; conflict de frontieră ce a urmat rupturii chino-sovietice din 1969, având ca obiect insula Daman.

7 Lucrări reproduse artizanal și difuzate clandestin în URSS.

de box într-un cartier industrial din Paris. La înmormântarea lui Hodasevici, îl luase la bătaie pe cinicul Gheorghe Ivanov; și chiar pe marginea gropii.

Îl ura pe Hitler. Pe Stalin cu atât mai mult. Lui Lenin îi zicea „*borfașul cu șapcă*”. În ajunul ocupației se mutase în Statele Unite. Și dăduse rusa pe engleză. Pe care, de altfel, o știa din copilărie. Așa avea să devină unicul prozator ruso-american al vremii.

Urâse dintotdeauna mitocănia, antisemitismul și cenzura. Cu vreo trei ani înainte de cea de-a șaptezecă aniversare, ajunsese să urască și Comitetul Nobel.

Binecunoscute erau și excentricitățile lui. De pildă, linia de cretă trasată prin cele trei camere ale apartamentului din hotelul din Elveția – prin care le interzicea soției și bucătăresei accesul pe teritoriul lui. Sau veșnicul scandal cu vecinul prea pasionat de muzica lui Wagner. Se dusesse vorba și despre seratele lui, unde se serveau mâncăruri pregătite după rețete grecești antice; ori despre duelurile cu chimistul Bulavenko, sfârșite, prin aburii licorilor lui Bachus, la clapele pianului... Și mai era faimoasa lui

expresie – „*Literatura noastră?!... trebuie căutată pe undeva prin Siberia*”...

Și tot așa.

Aroganța lui născuse legende. Ca și personalitatea-i inabordabilă. Ceea ce e totuna. Unui celebru autor elvețian, care îl sunase să-i ceară o întrevvedere, Levițki îi răspunse:

- *Vă aștept după două - peste vreo șase ani.*

Dar ce spun eu?! Simplul fapt de a fi cunoscut-o pe bucătăreasa lui Levițki trecea drept mare succes.

Nu o dată Reghina Gasparian fusese întrebată:

— *Ce-ai de gând să faci în Occident?*

Răspunsul era mereu același:

— *Întâlnirea cu Levițki va fi hotărâtoare în multe privințe.*

Cred că voiasă scrie. Pe judecățile prietenilor nu punea mare preț. Să apeleze la numele mari ale literaturii sovietice nu voia. Nu-și putea scoate din minte o frază rostită de cineva:

„*Jos pălăria, domnilor! Mă plec înaintea*

geniului dumneavoastră!”

Cine a spus-o? Când? Cui?...

În ajunul plecării, Reghina sună trei cunoscuți speculanți de cărți. Primul, zis Saveli, îi spuse :

— Deșteptarea?! S-a dus.

— Adică?...

— Ceva de genul „ne pare rău, nu vă putem ajuta”.

— Deci?...

— Operațiunea „pleci și stingi lumina”.

— Mai pe-nțeleș, dacă se poate...

— „Produsul nu e inclus în lista de prețuri”.

— Adică?

— Adică prețul e astronomic.

— Asta vrea să însemne...

— Între-atât și atât, cum s-ar zice.

— Nu pricep...

— Între trei și cinci. Ca la Ciukovski.

— Între trei și cinci ce? Sute?

— Cam așa...

— La Ciukovski e de la două sute.

— Prețurile mai cresc, doamnă...

Îl sună pe altul. Pe nume sau pe poreclă Șmîglo. El îi zise:

- Care Levițki?! Ce „Deșteptare”?! Simenon nu vă interesează?

Al treilea speculant – în fine:

— Am versurile de tinerețe ale lui Levițki în ediția originală. Care, din păcate, nu e de vânzare. Sunt însă gata să o dau la schimb pentru cele patru volume ale lui Mandelștam.⁸

Urmă un schimb anevoios, la a treia mână. Reghina făcu rost cuiva de un aparat auditiv din străinătate. Altcineva primi pe pile un loc la Academia de tehnică forestieră. Un altul se alese cu o pedeapsă mai ușoară pentru escrocăre și șantaj. Încă unul – cu gresie finlandeză. În cele din urmă apărură și cele patru volume ale lui Mandelștam, editate de Filippov și Struve.

O lună mai târziu, Reghina se afla în posesia cărțuliei verzi. Editura Hiperbola. Sankt Petersburg. 1916. Ivan Levițki. „Deșteptarea”.

Reghina știa că însuși Levițki nu are primul lui volum de versuri. Vorbise despre asta în faimosul interviu pentru Vocea Americii. Fusese întrebat atunci:

„— Cum priviți versurile dumneavoastră de

tinerețe?

— Le-am dat uitării. Erau de fapt numai niște schițe ale romanelor mele ulterioare. Nici nu se mai găsesc. Ultimele exemplare au ars în soba celebrului alpinist, în cabana de la Kunțev.”

În iarnă, Reghina primi permisiunea de a părăsi țara. Mai departe – tot tacâmul. Probleme la vamă. Trei luni în Landispole – o viață plină de lipsuri. O vară toridă în New York, când nu se prea încumetau să iasă noaptea din hotel. Apoi primul loc de muncă, de unde fusese concediată cu mențiunea „exces de zel”. Câteva povestiri publicate în revista emigrației și plătite cu câte treizeci de dolari. Apoi ascensiunea rapidă a soțului care primi pe neașteptate o ofertă de muncă de la Exxon, care adusese cu ea o casă a lor, vacanțe în Europa, discuții despre impozite...

Trecură aproape șase ani. Reghina își publică primul volum. Stârni reacții pozitive. Că veni vorba, unul dintre recenzori am fost chiar eu.

În toți anii ăștia, căută marea întâlnire cu Levițki. Prin intermediul lui Gordei Bulohovici, ajunse s-o cunoască pe o vară a lui, octogenară. Care reușise între timp să strice relația cu ilustra rubedenie. Concret, se luaseră de la baia din casa de pe domeniul familiei Levițki-Hovrino – și-o aminteau amândoi, dar nu se puteau pune de acord asupra locului precis unde se găsea.

Reghina mai apelă la Jensen, la protoiereul Konstantin, la fiica lui Zaițev, Olga Borisovna...

Venerabilul Jensen îi spuse:

„Despre mine Levițki i-a spus lui Edmond Wilson că aș fi, iertați-mă, de rahat...”

Părintele Konstantin îi scrisese :

„Levițki nu e creștin. E mult prea plin de el. Iertați-mă, dar n-am de gând să răspândesc adresa lui”.

Zaițeva-Reynolds îi dădu o adresă din Berlin, alături de câteva rânduri :

„Pe obraznicul ăsta l-am văzut ultima oară în '34. Ne-am întâlnit la premiera spectacolului «Tannhäuser». Îmi amintesc ce remarcă a putut să facă:... «Mi s-a părut – zice – că s-au pus pe cântat armuri de carton.»

De-atunci nu mai știu nimic de el. Mă tem că se poate să-și fi schimbat adresa.”

Totuși, Reghina făcu rost de adresa lui din Elveția. De la Poliak, editorul. Îi scrisese lui Levițki o scrisoare scurtă. Răspunsul veni peste fix două săptămâni:

„Adresa o știți. După ora șase, lucrez. Veniți deci dimineața. Și, vă rog, fără flori – au prostul

8 Osip Emilievici Mandelștam – poet și eseist evreu rus ; membru marcant al școlii poetice acmeiste.

obicei să se pălească. P.S. Nu-mi călcați încălțările pe care le las la ușă peste noapte”

Așteptând în hol, Reghina căzu pe gânduri. De ce trăiește omul ăsta într-un hotel? Oare îi repugnă ideea de proprietate?! Ar trebui să-l întreb. Și încă ceva – ce crede el, Levițki, despre Soljenițin? Sunt totuși atât de diferiți...

— Bine v-am găsit, Ivan Vladimirovici!

— Am onoarea – îi răspunse un domn înalt, tuns foarte scurt.

Apoi, fără să se așeze, întrebă :

— Ceva de băut?

— Am deja o cafea... Poate dumneavoastră...

Levițki zâmbi și începu să declame pe-ndelete:

Beau whisky sec, beau vodka

Și mănânc caviar.

Iară amicul Levițki

Chinuie fluturi iar...

— Sunt versurile unui prieten.

Apoi, după câteva momente de tăcere:

— Așadar, cu ce vă pot fi de folos, doamnă?

Reghina se aplecă ușor înainte:

— Trebuie să vă spun că sunt o veche admiratoare a dumneavoastră. Iubesc mai ales „*Țărnuț depărtat*”, „*Sfera*” și „*Originile tangoului*”. Pe toate le-am citit încă de când eram în țară. Știți, riscul făcea lectura și mai pasionantă...

— Da – încuviință Levițki – știu. Ceva în spiritul lui Paul de Kock sau Maupassant. Copil fiind, citești temându-te să nu te găsească cineva... Însă, iertați-mă... vă pot totuși ajuta cumva?

Reghina ezită pentru o clipă. Esențial – să nu tacă prea mult... *E totuși un misogin...* – se gândi.

— Știu că vă serbați azi ziua de naștere.

— Vă mulțumesc că mi-ați amintit. Încă o zi de naștere. Ce surpriză! Șaptezeci de ani...

Și începu deodată să vorbească în șoaptă; făcu ochii neobișnuit de mari.

— Să nu uitați niciodată – zise – viața e scurtă...

Depășind momentul cumva jenant, Reghina zise:

— Permiteți-mi să vă înmânez... Sper... De fapt, sunt sigură... Ce să mai... Iată...

Levițki luă micul colet galben. Îl deschise folosindu-se de o forfecuță de unghii pe care o scoase din buzunar. Ținea în mâini propria carte. Cu font învechit, cotor dezlipit – treizeci și opt de foi... o hârtie teribil de proastă.

O deschise la pagina șase. Citi titlul. „*Cărările visului*”. Iat-o – greșeala tradițională – „*rușine*” despărțit prost: „*ruș-ine*”. Ba și fără codița lui ș... „*rușine*”...

— Doamne! – exclamă Levițki. Extra-ordinar! Unde ați găsit-o? Puteam să jur ca nu mai există niciun exemplar. Eu însumi am căutat-o în toată lumea.

— V-o ofer – zise ea. Și încă ceva...

Scoase din geantă un plic îngust cu un manuscris. Levițki aștepta amabil. Mimica educată nu-l mai trăda de mult. Apoi întrebă:

— Manuscrisul vă aparține?

Reghina răspunse cu detașarea cuvenită :

— Sunt cele mai noi povestiri ale mele.

Poate nu cele mai bune... M-ar interesa însă, dacă se poate... părerea dumneavoastră; în două cuvinte, nu mai mult.

— Să vă scriu o recenzie ?

— Da, știți, câteva cuvinte... Indiferent de cum...

— Am să vă trimit o ilustrată.

— Minunat. Găsiți adresa mea pe ultima pagină.

Levițki se ridică.

— Iar acum, iertați-mă. Am de făcut niște proceduri.

Reghina lăsa din mână lingurița și împinse ceașca. *Ar fi putut măcar să mă întrebe unde stau* – se gândi.

Levițki îi sărută mâna.

— Vă mulțumesc din nou. Deși mă tem că versurile mele de tinerețe nu v-au răsplătit pe deplin efortul.

Apoi înclină ușor din cap și plecă spre lift. Reghina își aprinse nervoasă o țigară și o luă spre ușa rulantă.

Levițki urcă la trei. Se opri în prag. Scoase manuscrisul din plic. Rupse foaia cu adresa. Și-o puse în buzunarul pantalonului de flanelă. Se duse la ghenă. Sălta capacul de nichel. Ținu un moment în palmă cărțulia verde, apoi, cu aer triumfător, îi dădu drumul în hăul întunecat. Tot într-acolo, lovindu-se de peretele de tablă, își luă zborul și manuscrisul. Apucă să citească titlul, «*O vară în Karlsbad*». Știu îndată ce avea să-i scrie:

„*V-am citit «Vara» caldă și senină – de două ori. Am regăsit în ea simțământul vieții și al morții. Și năluca toamnei. Vă felicit...*”

Intră apoi în cameră. Și o sună pe bucătăreasă.

— Nu vii să jucăm popa-prostu?

Giuseppe UNGARETTI

Giuseppe UNGARETTI s-a născut în ziua de 8 februarie 1888, la Alexandria (Egipt) și a încetat din viață la Milano, pe 2 iunie 1970. Interesant este că venirea pe lume a poetului, prozatorului, gazetarului, eseistului și criticului italian a fost înregistrată cu două zile mai târziu, pe 10 februarie, aceasta fiind, de fapt, și data la care și-a sărbătorit aniversarea de-a lungul întregii vieți.

Reprezentant de frunte al ramurii expresioniste a ermetismului din Peninsula și influențat foarte mult de simbolism (aspect ce i-a determinat pe critici să-l asimileze futurismului), Ungaretti a constituit unul dintre vârfulurile liricii italiene – și nu numai – din secolul al XX-lea.

Din vasta sa operă amintim titlurile: **IL PORTO SEPOLTO (PORTUL SCUFUNDAT)** – 1917, 1923; **ALLEGRIA DI NAUFRAGI (BUCURIA NAUFRAGIAȚILOR)** – 1919, 1947; **L'ALLEGRIA (BUCURIA)** – 1931; **SENTIMENTO DEL TEMPO (SENTIMENTUL TIMPULUI)** – 1933; **LA TERRA PROMESSA (PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI)** – 1950; **IL TACCUINO DEL VECCHIO (CARNEȚELUL BĂTRÂNULUI)** – 1960; **VITA D'UN UOMO (VIAȚA UNUI OM)** – 1969. Poemul **MAMA** face parte din volumul **SENTIMENTUL TIMPULUI**.

În 1966 i-a fost decernat prestigiosul premiu Etna-Taormina, iar în 1970 a fost distins cu Premiul Internațional pentru Poezie *Neustadt* al Universității din Oklahoma (S. U. A.).
(Prezentare și traducere: Pavel NICODIM)

MAMA

Iar când inima, c-o ultimă bătaie,
va fi prăvălit peste mine zidul de umbră,
atunci, spre-a mă călăuzi până la Domnul,
ca și-altădată, Maică, mă vei lua de mână.

În genunchi, hotărâtă,
ca o statuie fi-vei în fața veșniciei,
așa cum te vedeam
încă din vremea când erai în viață.

Tremurândă, îți vei-nălța bătrânele brațe
ca și când ți-ai da ultima suflare
spunând: Iată-mă, Doamne!

Și doar atunci când voi fi fost iertat,
abia atunci îți va fi dor să mă privești.

Îți vei aduce-aminte ce mult m-ai așteptat
și-n ochi îți va luci un repede suspin.

LA MADRE

E il cuore quando d'un ultimo battito
avrà fatto cadere il muro d'ombra
per condurmi, Madre, sino al Signore,
come una volta mi darai la mano.

In ginocchio, decisa,
sarai una statua davanti all'eterno,
come già ti vedevo
quando eri ancora in vita.

Alzerai tremante le vecchie braccia,
come quando spirasti
dicendo: Mio Dio, eccomi.

E solo quando m'avrà perdonato,
ti verrà desiderio di guardarmi.

Ricorderai d'avermi atteso tanto,
e avrai negli occhi un rapido sospiro.